

<https://helda.helsinki.fi>

OSALLISTUMISESTA TOIMINTAAN : MENETELMÄLLISIÄ RATKAISUJA KAUPUNKIKEHITTÄMISEEN

Juujärvi, Soile Aulikki

Laurea University of Applied Sciences

2018-12-03

Juujärvi , S A , Lund , V H & Salin , O 2018 , OSALLISTUMISESTA TOIMINTAAN :
MENETELMÄLLISIÄ RATKAISUJA KAUPUNKIKEHITTÄMISEEN . julkaisussa M Kortessalmi
& T Hirvikoski (toim) , Tulevaisuus tehdään yhdessä kehittämällä : Teknologiaa ja
osallistamista kuntien murroksessa . , 1 , Laurea Julkaisut , Nro 99 , Laurea University of
Applied Sciences , Helsinki , Sivut 11-23 . < <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-500-9> >

<http://hdl.handle.net/10138/288717>

cc_by_nc_nd
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Marilla Kortesalmi & Tuija Hirvikoski (toim.)

**TULEVAISUUS TEHDÄÄN YHDESSÄ
KEHITTÄMÄLLÄ -**

**TEKNOLOGIAA JA OSALLISTAMISTA
KUNTIEN MURROKSESSA**

Laurea Julkaisut | Laurea Publications | 99

Marilla Kortesalmi & Tuija Hirvikoski (toim.)

**TULEVAISUUS TEHDÄÄN
YHDESSÄ KEHITTÄMÄLLÄ -
TEKNOLOGIAA JA OSALLISTAMISTA
KUNTIEN MURROKSESSA**

Copyright © tekijä ja Laurea-ammattikorkeakoulu 2018

Kannen kuva: Shutterstock

Sivujen 7 ja 95 kuvat: Shutterstock

Sivujen 8, 44, 78,97 ja 98 kuvat: Heidi-Hanna Karhu/
Laurean kuvapankki

Sivun 141 kuva: Ilpo Vuorivirta/ Laurean kuvapankki

ISSN-L 2242-5241

ISSN 2242-5241 (painettu)

ISSN 2242-5225 (verkko)

ISBN 978-951-799-499-6 (painettu)

ISBN 978-951-799-500-9 (verkko)

Kopio Niini Oy, Helsinki 2018

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE.....	6
OSA 1: YHDESSÄ KEHITTÄEN	8
Osallistumista toimintaan: menetelmällisiä ratkaisuja kaupunki- kehittämiseen / <i>Juujärvi, Lund & Salin</i>	10
Osallistuvan paikkatiedon hyödyntäminen osayleiskaavan suunnittelutyössä - case: Mäntsälän kirkonkylä / <i>Halme</i>	24
Nuoret ja tulevaisuus: kuntien kanssa toteutettu yhteiskehittäminen Zet-hankkeessa / <i>Meristö</i>	33
OSA 2: TEKNOLOGIAA HYÖDYNTÄEN	44
Kokeillen liikkeelle - hyvinvointia edistävä nopea kokeilu Helsingin Kalasatamassa / <i>Julin</i>	46
Opiskelijavetoinen Sprint tuo kuntien, kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän ulottuville kansainvälisten tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden osamista ja voimavaroja / <i>Hirvikoski, Saastamoinen & Uitto</i>	54
Terveys- ja hyvinvointiteknologian käyttö ikääntyneen hoitotyössä ja hoitotyöntekijöiden koulutustarpeet / <i>Söderlund & Vellonen</i>	67
Digitaaliset väyläopinnot yhdistävät toimijoita / <i>Komulainen</i>	74

OSA 3: OSALLISUUTTA LISÄTEN	78
Mäntsälän asukkaat yhteiskehittävät osallistuvan kuntademokratian keinoja / <i>Ruoslahti, Uusitalo, Sorri, Sipponen, Laitinen, Nieminen, Tennberg & Leinonen</i>	80
Opiskelijoista puhtia kaupungin kehittämistyöhön / <i>Rajoo</i>	90
OSA 4: OSALLISUUTTA LISÄTEN	98
Tiedolla johtaminen uudessa kunnassa / <i>Lönnqvist</i>	100
ANTURA-opas aktivoi myönteistä vuorovaikutusta maahanmuutta- jien ja suomalaisten välille Espoossa / <i>Meristö, Ruoslahti & Laitinen</i>	105
Resurssiviisaus kaupungin strategisena tavoitteena / <i>Kortesalmi</i>	118
Varhaiskasvatuksen turvallisuusjohtamisen kehittäminen kunnan ja ammattikorkeakoulun yhteistyönä / <i>Martikainen & Ranta</i>	128
LOPPUSANAT	139
KIRJOITTAJAT	142

ESIPUHE

Jouni Koski
rehtori, toimitusjohtaja
Laurea-ammattikorkeakoulu, FT

Ammattikorkeakoululakiin korkeakouluille kirjattu aluekehitystehtävä oli kansallisesti merkittävä päätös. Kun ammattikorkeakoululla on lain mukaan koulutus- ja TKI-tehtävänsä (tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toiminnan) rinnalla myös tärkeä aluekehitystehtävä, niiden yhdistämiseksi tarvittiin korkeakoulua yhteiskuntaan vahvemmin integroivaa ammattikorkeakoulupedagogiikkaa. Toisin kuin aiemmin pedagogiikka ei ollut enää vain korkeakoulun sisäinen asia vaan yhä enemmän yhteinen niin työelämän kuin alueen kanssa. Kuntien ja kuntayhtymien omistamalle ja kampusverkoston koko Uudellamaalle rakentaneelle Laurea-ammattikorkeakoululle aluekehitystehtävä oli erityisen luonteva. Korkeakoulussa vuosituhannen alussa kehittyneen pedagogisen toimintamallin (Kehittämispohjainen oppiminen) ansiosta Laurea-ammattikorkeakoulu sai huippu- ja laatuysikköarvioinneissa vaikuttavuudestaan erityisesti aluekehityksessä useita laatuysikköpalkintoja.

Kehittämispohjaisessa oppimisessa (Learning by Developing, LbD) on keskiössä opiskelija, joka on korkeakouluyhteisössä nuorempi kollega. Kehittämispohjaisessa oppimisessa ajatuksena on se, että opitaan yhdessä kehitettäessä, jolloin oppija on keskiössä aktiivisena toimijana, ei passiivisena vastaanottajana. Ammatillisen korkeakoulutuksen ydintä on ammatillinen osaaminen, mikä vahvistuu tiiviissä työelämäyhteistyössä. Kehittämispohjaisessa oppimisessa haetaan ratkaisuja työelämän autenttisiin ongelmiin, jolloin hankittavaa teoreettista tietoa

voidaan soveltaa suoraan todellisiin työelämän ilmiöihin ja tilanteisiin. Laurea-ammattikorkeakoulun kuntayhteistyössä ja yhdessä tehtävässä aluekehitystyössä opiskelijat ovat näin aktiivisina osallistujina ja kehittäjinä yhdessä niin korkeakoulun kuin kumppaniorganisaatioiden henkilöstön kanssa. Pian vuosikymmenen Laurea-ammattikorkeakoulun kuntayhteistyö on perustunut uusmaalaisten kuntien kanssa tehtyihin strategisiin kumppanuussopimuksiin, joilla on pyritty lisäämään kehittämisyhdistyksen systematiikkaa ja vaikuttavuutta.

Vaikka olemme iloisia tuloksista ja kehityksestä, me Laurea-ammattikorkeakoulussa uskomme, että voimme entisestään syventää työelämäyhteistyötä, lisätä yhdessä oppimista ja kehittämisen vaikuttavuutta yhä syvemmän kumppanuuden avulla. Lämpimät kiitokset korkeakoulumme yhteistyökumppaneille ja kirjoittajille, jotka ovat koonneet tähän julkaisuun arvokkaita esimerkkejä, malleja ja ideoita tulevaisuuden tekemiseen yhdessä kehittämällä: teknologiaa, osallistamista ja kestäväää kasvua kuntien kanssa!

I YHDESSÄ KEHITTÄEN

Soile Juujärvi, Virpi Lund & Ossi Salin

OSALLISTUMISESTA TOIMINTAAN: MENETELMÄLLISIÄ RATKAISUJA KAUPUNKIKEHITTÄMISEEN

Abstrakti

Kunnan viranomaisilla on yhteiskehittämisessä kaksoisrooli, kun he toimivat sekä palvelujen kehittäjinä että lähidemokratian edistäjinä. Arkitodellisuudessa asukkailla ei ole tasa-vertaista mahdollisuutta ja keinoja vaikuttaa päätöksentekoon ja palvelujen kehittämiseen. Osallistuvassa toimintatutkimuksessa asukkaat ja kunnan toimijat kasvavat yhteisen prosessin myötä muutosagenteiksi, jotka analysoivat yhdessä alueen ongelmia ja kehittävät sosiaalisia innovaatioita. Laurea on toteuttanut kaksi osallistavan toimintatutkimuksen hanketta (Välittävät Valittavat Verkostot, Sun Idea) yhteistyössä Espoon kaupungin kanssa, joissa on kehitetty ruohonjuuritason menetelmiä asukkaiden osallisuuden edistämiseksi. Kokeiluihin on osallistunut sadoittain asukkaita erilaisissa rooleissa ja osa niistä on vakiinnutettu pysyviksi toimintatavoiksi. Tässä artikkelissa kuvataan kolme erilaista yhteiskehittämisen kokeilua Espoon keskuksen alueella. Tuloksellinen yhteiskehittäminen edellyttää pitkäkestoista kanssakäymistä eri toimijoiden kanssa ja sitkeää jalkatyötä asukkaiden keskuudessa.

Avainsanat: yhteiskehittäminen, sosiaalinen innovaatio, osallistuva toimintatutkimus

Johdanto

Kuntien tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkaalleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävällä tavalla. Tuoreen kuntalain (2015) mukaan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on myös oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Laki ohjaa kuntia monipuolistamaan asukkaiden osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia ottamalla heidät mukaan palvelujen ja kunnan talouden suunnitteluun sekä tukemalla oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua. Asukkaiden osallistumisella voi olla merkittävä lisäarvo nykyisessä kuntien murroksessa, kun vastuu asukkaiden hyvinvoinnista on jäämässä kuntien vastuulle valtiolta tulevien resurssien vähentyessä tulevan alue- ja maakuntauudistuksen myötä. Yhteiskehittäminen (*co-creation*) tarjoaa tähän erilaisia malleja ja menetelmiä. Yhteiskehittämisellä yleisesti tarkoitetaan eri toimijoiden yhteistyössä tapahtuvaa innovointia ja arvonluontia (Lund 2017). Merkittäviä toimijoita asukkaiden ohella ovat kuntien virkamiehet, poliitikot ja asiantuntijat, joilla voi olla monenlaisia rooleja yhteiskehittämisen luonteesta riippuen. He voivat toimia palvelujen kehittäjinä, mutta hallintovaltansa vuoksi he ovat erityisesti luontaisia innovaatiotoiminnan mahdollistajia ja resurssioijia. Kuntatoimijoilla on merkittävä rooli verkostojen kokoamisessa ja koordinoimisessa sekä parhaimmillaan innovaatioprosessin fasilitoinnissa (Juujärvi & Pessa 2013, Lund 2017.)

Yhteiskehittämisen käsitteellä on useita tieteellisiä ja ideologisia juuria, joihin sisältyy keskenään ristiriitaisia oletuksia toimijoiden rooleista. Uusliberalistisesta palvelujen kehittämisen näkökulmasta tarkasteltuna asukkaat nähdään lähtökohteisesti tasavertaisina ja osaavina palvelujen käyttäjinä, joiden panos on tärkeä kehittämisen lopputuloksen kannalta. Osallistavan kaupunkisuunnittelun perinteessä on puolestaan painotettu kaikkien asukkaiden mahdollisuutta osallistua prosessiin lopputuloksesta riippumatta (Lund 2017.) Virkamiehet eivät ole arvoneutraaleja toimijoita, vaan heidän tehtävänä on edistää asukkaiden osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia kunnallislain hengen mukaisesti. Näin he joutuvat painottelemaan kahden tavoitteen välillä: miten osallistaa kehittämistoimintaan asukkaita mahdollisimman laajasti ja toisaalta miten ratkaista kyseessä oleva ongelma mahdollisimman tehokkaasti?

Sosiaalinen innovaatio on kehittämistoiminnan paradigma, joka pyrkii ratkaistaan edellä kuvatun ristiriidan. Sosiaalinen innovaatio tarkoittaa uusien ideoiden (tuotteiden, palvelujen ja mallien) kehittämistä ja juurruttamista sosiaalisiin tarpeisiin vastaamiseksi sekä uusien sosiaalisten suhteiden ja yhteistyömuotojen luomiseksi. Sosiaalinen innovaatio muokkaa vuorovaikutusprosesseja ja edistää näin yksilöiden toimijuutta pyrkiessään ratkaisemaan yhteisiä ongelmia (European Commission 2013.) Kaupunkialueiden ongelmat eivät ole luonteeltaan pelkästään teknis-rationaalisia vaan myös vahvasti sosiaalisia, muodostaen keskenään monimutkaisia riippuvuussuhteita, jonka vuoksi sosiaaliset innovaatiot ovat välttämättömiä niiden ratkaisemiseksi. Hollannin lähiötä tutkineen Wagenaarin (2007) mukaan asukkaiden toiminta ovat avainasemassa monimutkaisten ongelmien

ratkaisemisessa. Heillä on kokemustietoa ja praktinen ymmärrys siitä, miten ongelmat liittyvät systeemisesti toisiinsa; asiantuntijoiden tieto koskee tyypillisesti vain systeemin yksittäisiä osia. Ongelmien ratkaisemiseksi on tärkeää edistää verkostoitumista, jotta asukkaiden kokemustieto pääsisi virtaamaan maksimaalisesti lähion sosiaalisessa järjestelmässä. Wagenaar (2007) korostaa myös viranomaisten hyvän käytöksen tärkeyttä luottamuksen rakentamisessa asukkaiden kanssa: ystävällistä kohtelua ja nopeaa vastaamista asukkaita askarruttaviin kysymyksiin ja yhteydenottopyyntöihin.

Sosiaalisen innovaation teoriassa korostetaan kansalaisten aloitteiden pohjalta alhaalta ylöspäin viriäviä prosesseja myös siksi, että ne toimivat uusliberalistisen asiantuntijadiskurssin vastavoimana (Moulaert ym. 2007). Kansalaisten tasavertainen osallistuminen kehittämistoimintaan virkamiesten ja muiden asiantuntijoiden rinnalla vahvistaa demokratiaa, kun eri osapuolet oppivat erottamaan henkilökohtaiset tarpeensa ja yhteisen edun toisistaan. Samalla se tarjoaa kansalaisille mahdollisuuden ilmaista omia mielipiteitään ja vaikuttaa suoraan päätöksentekoon (Wagenaar 2007.) Yhteiskehittämisen luonteesta riippuen kansalaisille on tarjolla osallistumisasteeltaan erilaisia rooleja ja toimintamalleja: palvelujen toteuttamisesta ja yhteissuunnittelusta aloitteiden tekemiseen ja itseorganisoituvan toimintaan. Kuntien virkamiehet puolestaan voivat laajentaa omaa rooliaan sisältämään prosessien fasilitoimisen ja johtamisen, asukkaiden mobilisoinnin ja ristiriitojen sovittelun (vrt. Lund 2017).

Osallistavaa toimintatutkimusta Espoon keskuksessa

Sosiaaliset innovaatiot eivät synny pelkästään saattamalla eri toimijat yhteen, vaan innovaatiotoiminta edellyttää selkeää arvolähtökohtaa sekä teoreettis-metodologista osaamista. Tässä artikkelissa kuvaamme Laurea-ammattikorkeakoulun ja Espoon kaupungin yhteiskehittämiskokeiluja Espoon keskuksen alueella. Laurean tutkimushankkeet **Välittävät Valittavat Verkostot** (2013–2015) ja **Sun Idea**

Kuva: Benny Uhlenius

(2017–2018) ovat kohdistuneet Espoon keskuksen alueelle, joka on yksi Espoon viidestä kaupunkialueesta. Alueelle on tyypillistä muita alueita heikompi talouskehitys, alhaisempi tulotaso ja korkeampi työttömyys sekä suurempi sairastavuus (Kiuru 2015, Miettinen & Alppivuori 2015). Alue on voimakkaasti monikulttuurinen: siellä puhutaan yli 70 eri kieltä ja maahanmuuttajien osuus on paikoitellen 30 prosenttia. Se on myös maantieteellisesti sirpaleinen jakautuen junaradan kahdelle puolelle; sisältäen kaupungin keskushallinnon ja keskiaikaista kirkkoa ympäröivän kulttuurimaiseman, kauppakeskukset, koulukeskittymän, kaupungin vuokratiloja ja pientaloalueita.

Tutkimustuloksemme asukasryhmien eristäytyneisyydestä (Lund & Juujärvi 2018) vahvistivat käsitystämme siitä, että kehittämistoiminnassa tulisi kiinnittää erityistä huomiota asukkaiden innostamiseen ja osallistamiseen. Toisaalta erilaiset yhteisöt ja kaupunki ovat toteuttaneet alueella lukuisia yksittäisiä kehittämishankkeita viimeisten vuosikymmenien aikana, mikä kertoi piilevästä tahtotilasta (Fogelholm 2015). Luontevaksi lähestymistavaksi tarjoutui osallistava toimintatutkimus, joka sananmukaisesti yhdistää osallistumisen ja toiminnan (Kemmis & McTaggart 2000).

Osallistuvassa toimintatutkimuksessa käyttäjät tai asukkaat eivät ole tutkimuksen kohteena vaan tutkimusta tehdään heidän kanssaan. Sille on ominaista yhteisöllähtöinen ongelmien analyysi ja suuntautuminen sosiaaliseen toimintaan, jolloin osallistujista yhteisen prosessin myötä on kasvaa kanssatutkijoita ja muutosagentteja (Kemmis & McTaggart 2000.) Osallistavan toimintatutkimuksen julkilausuttuna lähtökohtana on sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja osallisuuden (*inclusion*) edistäminen. Keskeinen käsite on valtaistuminen (*empowerment*) jolla viitataan sekä prosessiin että tavoiteltavaan lopputulokseen (Juujärvi & Lund 2015). Valtaistumisella tarkoitetaan yksilön kasvavaa kriittistä tietoisuutta omasta tilanteesta ja sitä muovaavista taloudellisista ja poliittisista voimista sekä kykyä toimia tähän tietoisuuteen perustuen (Lundy 2005). Sen seurauksena asukkaiden elämänhallinta ja toimintamahdollisuudet paranevat. Yhteisötasolla valtaistuminen kasvattaa yhteisiä resursseja, luo uusia yhteyksiä ja lisää ryhmien välistä solidaarisuutta, parantaen näin alueen hyvinvointia (Nelson & Prilleltensky 2005).

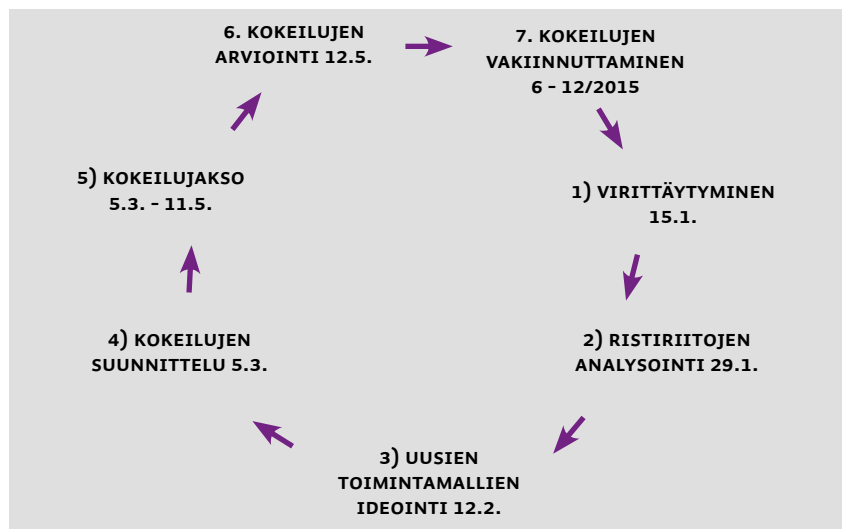
Tutkimushankkeissamme olemme toteuttaneet useita kehittämisinterventioita, joihin on osallistunut vaihtelevasti asukkaita, virkamiehiä, kunnallispolitiikkoja, kolmannen sektorin toimijoita ja yrittäjiä (Juujärvi 2015, Lund & Juujärvi 2016, Kopomaa & Salin 2018). Valtaistuminen on punainen lanka, johon olemme pyrkineet tukemalla yhteistä reflektointia, merkityksenantoa ja oppimista (Juujärvi & Lund 2015) sekä ruohonjuuritasolta käynnistyviä innovointia (Juujärvi & Lund 2016). Erityisesti olemme pyrkineet saamaan mukaan sellaisia asukasryhmiä, joiden ääni ei kuulu virallisessa päätöksenteossa (Lund & Juujärvi 2016). Esittelemme tässä artikkelissa interventioistamme yhteisöpajat ja tilakävelyt (Välittävät valittavat verkostot -hanke) sekä osallistuvan budjetoinnin kokeilun (Sun Idea -hanke). Tarkoituksenamme on kuvata erilaisia metodologisia ratkaisuja sekä asukkaiden ja kunnan toimijoiden vaihtelevia rooleja toimintatutkimuksen viitekehityksessä.

Yhteisöpajat sosiaalisen muutoksen käynnistäjinä

Keväällä 2015 toteutimme asukkaille ja toimijoille suunnatun yhteisöpajakokeilun Espoon keskuksessa. Kokeilun tavoitteena oli tuoda yhteen alueen asukkaita ja toimijoita sekä kehittää uusia yhteistyömalleja aluekehittämiseen. Pohdimme paljon sitä, ketkä kutsumme työskentelyyn mukaan, koska avoin kutsu ei sopinut työskentelyn luonteeseen. Kokosimme osallistujat Living Lab -toimintamallin (Juujärvi & Pessa 2013) mukaisesti. **Käyttäjiä** edustivat asiakkaat, **hyödyntäjiä** kolmannen sektorin toimijat ja kauppakeskusten edustajat, **kehittäjiä** tutkijat ja osallistujat sekä **mahdollistajia** virkamiehet ja aluekehittäjät. Näistä osan tunsimme aikaisempien haastattelujen perusteella ja tiesimme heillä olevan alueen kehittämiseen liittyviä intressejä. Pyrimme saamaan mukaan myös suomenkieltä auttavasti osaavia maahanmuuttajia, joita alueen väestöstä on merkittävä osa. Kaikki osallistujat tavattiin henkilökohtaisesti ennen työpajoja ja heidän kanssaan keskusteltiin kehittämistyön tarkoituksesta. Viiteen pajaan osallistui yhteensä 49 kutsuttua henkilöä.

Varsinainen työpajatyöskentely toteutettiin kehittävässä työntutkimukseen pohjautuvassa muutoslaboratoriomenetelmää soveltaen (Virkkunen & Newnham 2013). Jokaisella pajalla oli oma teemansa, joka vei osaltaan kehittämisprosessia eteenpäin (kuva 1). Osallistujien työskentely jalkautui intressien mukaan neljään pienryhmään, jotka ideoivat ja toteuttivat kehittämiskokeiluja, joista osa vakiinnutettiin pysyviksi käytännöiksi. Kehittämiskohteiksi nousi erityisesti poikkialueellisen yhteistyön kehittäminen, jonka pohjalta syntyi monialainen, virkamiehistä, tutkijoista ja asukkaista koostuva aluekehitysryhmä. Aluekehitysryhmä on nyttemmin vakiintunut osaksi Espoon kaupungin toimintaa ja se on toteuttanut kaksi

Kuva 1. Yhteisöpajojen kehittämisprosessi

osallistuvan budjetoinnin kokeilua osana kaupungin osallisuus-ohjelmaa. Toinen merkittävä kehittämiskohde oli asukkaiden yhteiset tilat, joiden puutteen koettiin estävän asukkaiden itseorganisoitumista ja yhteisöllisyyden kehittymistä alueella. Kehittämistyössä kartoitettiin monipuolisesti asukkaiden tarpeita ja sen tuloksena syntyi konsepti suunnitteilla olevaa asukastaloa varten. Osallistujat arvioivat yhteisöpajat innostavaksi ja tulokselliseksi menetelmäksi. He kokivat työpajojen kokoonpanon olleen oikea, mikä oli edistänyt hedelmällistä verkostoitumista. Työpajojen haasteena oli iso osallistujamäärä ja sen vaihtelu suhteessa pienryhmätyöskentelyyn, jonka tavoitteena oli tiimiytyminen yhteisen kehittämisintressin ympärille (Juujärvi 2015.)

Arviointimme mukaan yhteisöpajojen onnistumiseen vaikutti ennen kaikkea huolellinen etukäteissuunnittelu ja teoreettinen ymmärrys sosiaalisen muutoksen luonteesta. Kiinnitimme erityistä huomiota osallistujien valintaan ja heidän motiivituksiensa. Ryhmätyöskentelyssä tutkijat toimivat fasilitaattoreina ja pyrkivät varmistamaan sen, että jokaisen osallistujan näkemys kuultiin ja dokumentointiin. Muutoslaboratoriomenetelmä on tarkoitettu organisaatioiden kehittämiseen, joilla on selkeä toimintajärjestelmä. Keskeistä menetelmässä on toimintajärjestelmän ristiriitojen tutkiminen. Ristiriitoja aiheuttavat toimijoiden erilainen ymmärrys toiminnan kohteesta, puutteelliset työmenetelmät, toimintaa ohjaavien säännöt ristiriitaisuus tai epäonnistunut työnjako (Virkkunen & Newnham 2013.) Arviointimme mukaan yhteisöpajat onnistuivat tuottamaan sosiaalisia innovaatioita, vaikka kehittämistyön kohteeksi ei voitu valita vain yhden organisaation toimintajärjestelmää kehittämishaasteiden moninaisuuden vuoksi.

Muutoslaboratoriotyöskentelyssä oleellista on ns. kaksoisärsytyksen menetelmä, jossa osallistujat altistetaan tunnistamaan ja kokemaan nykyisessä toiminnassa

olevia ristiriitoja autenttisen aineiston avulla (Engeström 2007). Näitä olivat asukkaiden tuottamat materiaalit, kuten asukastiloihin liittyvä yleisönosastokirjoitus ja aiemmin tekemämme asukashaastattelut. Asukkaat analysoivat aineistonsa ja omien kokemustensa perusteella ristiriitoja, joihin puolestaan tutkijat toivat teoreettisia malleja, jotka auttoivat osallistujia tarkastelemaan ongelmaa laajemmasta näkökulmasta. Ristiriitojen analyysi oli arviointimme mukaan voimakkaasti kehittämistä eteenpäin vievä interventio, koska se seuloi kehittämisen kohteeksi asiat, jotka aidosti motivoivat osallistujia. Se myös vahvisti heidän asiantuntijuuttaan oman alueensa asioissa (Lund & Juujärvi 2015.) Yhteisöpajojen kehittämisprosessi on kuvattu tarkemmin toisaalla (Juujärvi 2015, Juujärvi & Lund 2016).

Tilakävelyt tutkimusmenetelmänä

Tila on edellytys asukkaiden itseorganisoitumiselle. Kaupungin asukkaat eivät aina ole tietoisia kaikista asuinalueensa mahdollisuuksista, missä kokoontua, tavata uusia ihmisiä, verkostoitua ja mahdollisesti aloittaa jotakin uutta toimintaa yhdessä. Kokoonntumis- ja tilamahdollisuuksista informoiminen virallisissa kanavissa ei välttämättä tavoita kuin pienen osan alueen asukkaista. Tämä kävi ilmi myös Valittavat Välittävät Verkostot -hankkeessa, kun havaittiin, että Espoon keskuksessa on useita yhteisöllisiä tiloja, joista asukkaat olivat tietämättömiä. Uusien toimintamahdollisuuksien avaamiseksi tutkijat, virkamiehet ja asukkaat tutustuivat tiloihin yhteisillä kävelyillä. Tilakävelyt suuntautuivat erilaisten yhdistysten ja kansalais-toiminnan toimipaikkoihin sekä kaupungin tarjoamiin tiloihin. Kävelyjen avulla toivottiin saavan tietoa siitä, millaisia tiloja on tarjolla, millaista toimintaa niissä voidaan harrastaa ja kenen niitä on mahdollista hyödyntää.

Yksi toteutetuista kävelyistä valittiin lähemmän tarkastelun kohteeksi, koska olimme kiinnostuneita siitä, mitä kävelyn aikana ja ihmisten kohtaamisissa eri tiloissa tapahtuu (Salin & Pessa 2017). Kävelyn osallistui kuusi henkilöä ja kuljetussa reitissä yhdistettiin historiallisen vanhan Espoon ja toisaalta modernin Espoon ympäristöjä. Tilakävelyä voidaan hyödyntää kaupunkikehittämisen välineenä, mutta samalla se edustaa etnografista tutkimusotetta ihmisen liikkumisen, olemisen ja kokemisen tapoihin eri ympäristöissä. Noin kolme tuntia kestänyt kävely videoitiin kokonaisuudessaan, minkä lisäksi eri tilanteita valokuvattiin. Video-etnografia edustaa visuaalisen etnografian muotoa, jossa havainnoidaan erilaisten tapahtumien ja kohtaamisten luonnetta sosiaalisina, kehollisina sekä aikaan ja materiaalsiin elementteihin - kuten ympäristö, esineet - liittyvinä kokonaisuuksina (Yi'En 2013). Sen ja Silverman (2014) asettavat tilojen ja tilanteiden analysoinnin keskiöön inhimillisen kokemuksen, kehollistuneen tilan (*embodied space*), joka kytkee yhteen erilaiset materiaaliset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ja merkitykset tilanteissa. Low'n (2014) mukaan juuri kehollisuus tuottaa paikat ja tilat sellaisiksi kuin ne ymmärretään.

Tilakävelyn analysoinnissa hyödynnettiin Clarcken (2015) situationaalisen analyysin viitekehystä, jonka avulla on mahdollista tarkastella videoitua ja valokuvattua aineistoa moniulotteisesti sosio-materiaalisina tapahtumina. Tulosten perusteella oli mahdollista tehdä päätelmiä osallistujien mielenlaadussa tapahtuneista muutoksista. Näitä olivat muutokset itsensä ja ajatustensa ilmaisussa, kuten kasvanut avoimuus ilmaista tuntemuksia, liikkumisen ja läsnäolon verkaistuminen sekä koetun ajankulun hidastuminen. Nämä havainnot liittyivät erityisesti Espoon vanhan kulttuuriympäristön vierailukohteisiin, joissa tuotiin esille tiloihin ja ihmisten kohtaamiseen liittyvän ilmapiirin tärkeys, tilojen kodinomaisuus ja halu jäädä oleilemaan pidemmäksi aikaa. Samalla alueella sijainnut varattavissa oleva museoitu tila puolestaan fyysisenä tilana ankaranoiloista järjestystä, minne ei haluttu jäädä viiptylemään (Salin & Pessa 2017).

Vierailukohteita oli kävelykierroksella kaikkiaan kuusi. Keskeisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että ne paikat ja tilat, joissa oli mahdollisuus kiireettömään kohtamiseen ja vapaamuotoiseen asioiden jakamiseen, koettiin viihtyisinä. Oluksiksi tässä tuli kohtamisen tapa, jolla tilanhaltijat ottivat kävelijät vastaan. Tilat avautuivat ja muuttuivat kutsuviksi myönteisten tunnekokemusten kautta, joissa yhdistyivät kiinnostavan fyysisen ympäristön luonne artefakteineen ja joissa sosiaalisen vuorovaikutuksen luonne oli avainasemassa.

Osallistuva budjetointi kaupunginosakehittämisen välineenä

Osallistuvalla budjetoinnilla (*participatory budgeting*) tarkoitetaan prosessia, jossa kansalaiset pääsevät suoraan vaikuttamaan ja päättämään siitä, miten kunnan tai valtion käytössä olevia julkisia varoja jaetaan ja käytetään. Prosessin aikana käydään avointa demokraattista keskustelua kansalaisten ja päätöksentekijöiden välillä. Osallistuvan budjetoinnin mallit ovat moninaisia ja laajuudeltaan erilaisia (Sintomer, Herzberg & Röcke 2008.) Espoon keskuksen aluekehitysryhmä halusi

kokeilla osallistuvaa budjetointia asukkaiden itseorganisoitumisen tukemiseksi ja alueen voimavarojen mobilisoimiseksi ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Mun Idea -kokeilu kohdistui alueelliseen toimintaraahan, joka oli tarkoitettu yhteisöllisen toiminnan kehittämiseen ja alueen viihtyvyyden parantamiseen. Asukkaita kannustettiin ideoimaan asioita, joita he itse halusivat toteuttaa asuinalueensa hyväksi Espoon keskuksen alueella. Toteutettavista ideoista päätettiin äänestämällä (Mun idea -kokeilu, Lund & Norlamo-Saramäki 2017). Viimeaikaisissa kansainvälisissä kokeiluissa (esim. Krenjova & Reinsalu 2013) on pyritty hyödyntämään digitaalisia välineitä kansalaisten osallistumisessa, mikä oli myös Espoon keskuksen kokeilun tavoitteena.

Osallistuvan budjetoinnin prosessi suunniteltiin aluekehitysryhmän, konsulttiyrityksen ja tutkijoiden yhteistyönä. Sen esikuvana oli Tarton kaupungin osallistuvan budjetoinnin malli (Krenjova & Reinsalu 2013), jota räätälöitiin vastaamaan paikallisia tarpeita. Asukkaat saattoivat jättää ideansa verkkoon digitaalisen sovelluksen kautta, jonka jälkeen ideoita jatkojalostettiin työpajoissa, ja lopuksi kaikki kansalaiset pääsivät äänestämään toteutettavista ideoista sähköisesti. Digitaalinen sovellus pyrittiin kehittämään mahdollisimman käyttäjäystävälliseksi ja työpajojen toteutukseen kiinnitettiin erityistä huomiota. Työpajoissa kaupungin asiantuntijat jakoivat tietoa ja sparrasivat ideoita eteenpäin. Alustavia ideoita oli 31, joista 16 eteni äänestysvaiheeseen. Näistä neljä sai rahoituksen. Äänestykseen osallistui 316 henkilöä (Lund & Juujärvi 2018c.)

Kokeilussa tuettiin asukkaiden omaehtoista toimintaa ja paikallista kehittämistä, jossa asukkaat vastaavat myös toiminnan toteuttamisesta. Asukkaiden ideat liittyivät ympäristön viihtyisyyden lisäämiseen taiteen keinoin, kaikille avointen tapahtumien ja aktiviteettien järjestämiseen sekä yhteisöllisyyden tunteen lisäämiseen alueella (Kopomaa & Salin 2018). Asukkaiden arvioinnin mukaan kokeilu tarjosi mahdollisuuden esittää vapaasti omia ideoitaan, tulla kuulluksi ja päästä vaikuttamaan asioihin. He pystyivät organisoitumaan itse kehittämisideoiden keräämiseen ja toteuttamiseen, mutta myös keskustelu virkamiesten kanssa koettiin tarpeelliseksi. Mahdollisuus jättää ideoita ja äänestää digitaalisen sovelluksen kautta toisaalta lisäsi asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia, mutta myös rajasi ulkopuolelle asukkaat, joiden digitaaliset taidot tai kielitaito eivät olleet riittäviä. Kokeilun arvioinnissa koettiin tärkeäksi, että sähköisen äänestämisen rinnalla olisi myös muita perinteisiä äänestystapoja (Lund & Juujärvi 2018c.) Myös päätöksentekoa tukevalle avoimelle keskustelulle tulisi luoda selkeä paikka osallistuvan budjetoinnin toimintamallissa (Lund & Juujärvi 2018a).

Yhteenvedo

Asukkaiden osallistumista yhteiseen kehittämiseen motivoi halu vaikuttaa omaan arkeensa ja tulevaisuuteensa. Kaupunkialueiden positiivinen muutos syntyy onnistuneen kaupunkisuunnittelun ja asukkaiden itseorganisoituvan toiminnan tuloksena (Boonstra & Boelens 2011, Wallin 2015.) Tämä on tullut ilmeiseksi hankkeissamme, jossa asukkaiden motiivit osallistumiseen vaihtelevat pienistä, mutta merkittävistä arjen parannustoiveista sosiaalisen oikeudenmukaisuuden parempaan toteutumiseen kaupungin palveluissa (esim. Kopomaa & Salin 2018). Edellä kuvatut tilakävelyt edustavat pienimuotoista toimintatutkimuksen interventiota, joka voi muuttaa asukkaan kotiseudulle antamia merkityksiä ja siten osaltaan rakentaa uudenlaista paikallista identiteettiä.

Kunnan toimijoilla on yhteiskehittämisessä puolestaan kaksoisrooli, kun he toimivat sekä palvelujen kehittäjinä että lähidemokratian edistäjinä. Osallistavassa toimintatutkimuksessa sekä asukkaiden että kunnan toimijoiden roolit muokkautuvat yhteisen oppimisprosessin tuloksena, jolloin niitä ei ole mielekästä määritellä etukäteen. On tärkeää, että asukkaille on tarjolla osallistumisasteeltaan erilaisia rooleja: jo pelkästään mahdollisuus ilmaista mielipide kaupungin virkamiehille voi olla tärkeää henkilökohtaisen valtaistumisen kannalta. Toimintatutkimuksen dialogisuus luo osallisuutta tukevia paikallisia, puolivirallisia rakenteita. Nämä rakenteet ovat puolestaan edellytys sille, että asukkaat pääsevät proaktiivisesti vaikuttamaan omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon (Lund & Juujärvi 2016). Tässä artikkelissa kuvattu aluekehitysryhmän toiminta on esimerkki toimintatutkimuksen tuloksena syntyneestä osallisuusrakenteesta. Aluekehitysryhmä sai toiminnastaan sisäministeriön demokratiatunnustuksen vuonna 2016 ja Suomen laatu yhdistyksen innovaatiopalkinnon Suvelan asukaspuiston osallistuvasta budjetoinnista vuonna 2015 (Fogelholm 2016).

Kokemustemme perusteella ammattikorkeakoulujen ja kuntien yhteiskehittäminen hakee vielä muotoaan. Asukkaat eivät ole pelkästään palvelujen käyttäjiä vaan myös kansalaisia, mikä edellyttää arvokeskustelua heidän asemastaan ja roolistaan aluekehittämisessä. Tulevaisuuden yhteiskehittämistä koskevassa tutkimuksessa tulee kiinnittää enemmän huomioita valtasuhteisiin ja demokratian kysymyksiin.

Kiitokset

Välittävät Valittavat Verkostot -hanketta on rahoittanut Ympäristöministeriön Asuinalueiden kehittämisohjelma (2013–2015) ja Sun Idea -hanketta Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka -ohjelma (2017–2018). Kiitokset rahoittajille ja Espoon kaupungille hyvästä yhteistyöstä.

LÄHTEET

Boonstra, B. & Boelens, L. (2011). Self-organization in urban development: towards a new perspective on spatial planning. *Urban Research & Practice* 4 (2), 99–112.

Clarke, A. E. (2005). *Situational analysis: Grounded theory after postmodern turn*. London: Sage.

Engeström, Y. (2007). Putting Vygotsky to work: The change laboratory as an application of double stimulation. Teoksessa H. Daniels, M. Cole & J.V. Wertsch (toim.), *The Cambridge companion to Vygotsky*, (s. 363–382). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

European Commission (2013). *A guide to social innovation*. Saatavilla http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/Guide_to_Social_Innovation.pdf

Fogelholm, K. (2016). "Budjetoi puisto" -peli — osallistuvan budjetoinnin kokeilu Suvelan asukaspuistossa. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 1(54), 81–91.

Juujärvi, S. (2016). Välittämisestä vaikuttamiseen Espoon keskuksessa. Teoksessa *Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA (toim.) Tutkitusti parempi lähiö Asuinalueiden kehittämisohjelman tutkimusjulkaisu*, 97–106. Helsinki: ARA.

Juujärvi, S. & Lund, V. (2015). Participatory Action Research as a practice of empowerment in deprived communities. *Association for Moral Education 41st Conference Proceedings*. Santos, Brasil. Saatavilla <http://www.fecilcam.br/revista/index.php/anaisame/article/viewFile/1344/824>

Juujärvi, S. & Lund, V. (2016). Enhancing early innovation in an Urban Living Lab: Lessons from Espoo, Finland. *Technology Innovation Management Review*, 6(1), 17–26.

Juujärvi, S. & Pessa, K. (2013). Actor roles in Urban Living Lab: what can we learn from Suurpelto, Finland? *Technology Innovation Management Review*, 3(11), 22–27.

Kemmis, S. & McTaggart, R. (2000). Participatory action research. Teoksessa N. Denzin & Y. Lincoln (toim.), *Handbook of qualitative research*, (s. 567–605). Thousand Oaks: Sage.

Kiuru, J. (2015). Pääkaupunkiseudun hyvä- ja huono-osaiset klusterit ja niiden muutos 2007–2012. *Yhdyskuntasuunnittelu* 53(4).

Kopomaa, T. & Salin, O. (2018). Osallistava asukasbudjetointi - ideoivat asukkaat kaupunkikehittämistyön osallisina. *Yhdyskuntasuunnittelu* 56(1), 11–29.

Kuntalaki (410, 2015). Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>

Krenjova, J. & Reinsalu, K. (2013). Good governance starts from procedural changes: Case study of preparing participatory budgeting in the city of Tartu. *Social Research*, 3(32), 28–40.

Low, S. (2014). Placemaking and embodied space. Teoksessa A. Sen & L. Silverman (toim.), *Making place: Space and embodiment in the city* (s. 19–43). Bloomington: Indiana University Press.

Lund, D. H. (2017). Co-creation in urban governance: from inclusion to innovation. *Scandinavian Journal of Public Administration* 22(2), 27–41.

Lund, V. & Juujärvi, S. (2015). Change Laboratory as a method of innovation management in an Urban Living Lab. In *Research Day conference Proceedings 2015 OpenLivingLab Days ENoLL - European Network of Living Labs* (s. 68–78). Saatavilla <https://www.scribd.com/document/276089123/ENoLL-Research-Day-Conference-Proceedings-2015>

Lund, V. & Juujärvi, S. (2016). Asukastyöpajat osallisuuden kehittämisen välineenä Espoon keskuksessa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 54(1), 43–58.

Lund, V. & Juujärvi, S. (2018a). Deliberative phases of the PB process. Julkaistavaksi lähetetty käsikirjoitus.

Lund, V. & Juujärvi, S. (2018b). Residents' agency makes a difference in volunteering in an urban neighbourhood. *Voluntas* <https://doi.org/10.1007/s11266-018-9955-4>

Lund, V. & Juujärvi, S. (2018c). The role of the digital tools in PB process in the development of a neighbourhood. In Aarrevaara E., Harjapää A. (Eds.), *Smart Cities in Smart Regions 2018- Conference Proceedings* (s. 92–103). The Publication Series of Lahti University of Applied Sciences, part 39, Lahti University of Applied Sciences. Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018091815195>

Lund, V. & Norlamo-Saramäki, T. (2017). Osallistuvan budjetoinnin kokeilu, Espoon toimintakatsaus 8/2017. Espoon kaupunki.

Lundy, C. (2004). *Social work and social justice. A structural approach to practice*. Toronto: Broadview Press.

Miettinen, T. & Alppivuori, K. (2015). Sairastavuusindeksi ja vuoden 2013 indeksi Espoon osa-alueittain. *Tietoisku* 1/2015. Espoon kaupunki.

Moulaert, F., Martinelli, F., Gonzalez, S. & Swyngedouw, E. (2007). Introduction: Social innovation and governance in European cities: Urban development between path dependency and radical innovation. *European Urban and Regional Studies*, 14, 195–209.

Mun Idea -kokeilu, haettu 20.8.2018 osoitteesta www.espoo.fi/munidea

Nelson, G. & Prilleltensky, I. (2005). *Community Psychology, In pursuit of Liberation and Well Being*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Salin, O. & Pessa, K. (2017). Open minds, opens: mind-set changes during urban walking. *Space and Culture*, 20, 1–14.

Sen, A., & Silverman, L. (2014). *Embodied placemaking: An important category of critical analysis*. Teoksessa A. Sen & L. Silverman (toim.), *Making place: Space and embodiment in the city* (s. 1-18). Bloomington: Indiana University Press.

Sintomer, Y., Herzberg, K. & Röcke, A. (2008). Participatory budgeting in Europe. Potentials and challenges. *International Journal of Urban and Regional Research* 32(1), 164–178.

Virkkunen, J. & Newnham, D. (2013). *The Change Laboratory*. Rotterdam: Sense Publishers.

Wagenaar, H. (2007). Governance, complexity, and democratic participation. How citizens and public officials harness the complexities of neighborhood decline. *The American Review of Public Administration*, 37(1), 17–50.

Wallin, S. (2015). Kaupunkisuunnittelua ja itseorganoituvaa toimintaa. Kertomus Helsingin Herttoniemen muutoksesta. *Alue ja ympäristö*, 44(1), 17–30.

Yi'En, C. (2013). Telling stories of the city: walking ethnography, affective materialities, and mobile encounters. *Space and Culture*, 17, 211–223.

Kari Halme

OSALLISTAVAN PAIKKATIEDON HYÖDYNTÄMINEN OSAYLEISKAAVAN SUUNNITTELUTYÖSSÄ – CASE: MÄNTSÄLÄN KIRKONKYLÄ

Abstrakti

Suomalaisessa yhteiskunnassa kuntien ja kaupunkien keskeinen vaikuttamismahdollisuus on kaavoitus. Ammattikorkeakoulun näkökulmasta projekti, jossa päästään osallistumaan tällaiseen merkittävään pitkävaikutteiseen julkishallinnon toimintoon, edustaa yhtä sen perustehtävää – aluekehitystä – todella puhtasoppisesti. Artikkelissa kuvataan osallistavan spatiaalisen tiedonkeruun prosessia Mäntsälän kunnan osayleiskaavan suunnittelussa. Kuvaus sisältää sekä yhteistyön eri tarttumapinnat kunnan kanssa että varsinaisen aineistonkeruun. Tiedonkeruuvälineenä käytettiin Suomessa kehitettyä osallistavan paikkatiedon (public participatory geographic information systems PPGIS) ohjelmistoa Haravaa. Kyselyn tavoitteena oli selvittää kuntalaisten arkiliikkumiseen liittyviä tottumuksia ja elinympäristöönsä liittyviä toiveita, siten että niitä kyettiin tarkastelemaan maantieteellisen sijainnin perusteella. Projektin tuloksia tarkasteltiin kolmesta näkökulmasta: kuntalaisilta kerätyn aineiston perusteella, tulosten vaikutukset osayleiskaavatyöhön ja kolmanneksi kunnan ja ammattikorkeakoulun välisen yhteistyön näkökulmasta. Selainpohjaisesti toteutettuun kyselyyn vastasi 158 Mäntsälän kunnan asukasta, jotka tuottivat 766 karttapistettä. Kyselyn tulokset auttoivat Mäntsälän osayleiskaavan valmistelijoin tunnistamaan mäntsäläläisten neljä keskeistä sijaintia: lempipaikat, toiminnan paikat, ympäristön parantamisen paikat ja uusien toimintojen paikat. Erityisesti mahdollisuus sijoittaa em.

paikat kartalle antoi mahdollisuudet maantieteellisesti tarkempaan kuntalaisten toiveiden ja palautteiden huomioimiseen. Mäntsälän kunnan ja Laurea-ammattikorkeakoulun välinen yhteistyö noudatteli puhtasoppisesti asiakassuhdemarkkinoinnin ns. vetoketjuteoriaa (zipper), jossa kahdella organisaatiolla on vuorovaikutussuhteita useilla organisaation tasoilla. Lisäksi kunnan ja ammattikorkeakoulun välinen organisatorinen yhteensopivuus (organisational fit) tuki vahvasti projektin toteutusta koko prosessin ajan.

Johdanto

Suomalaisessa yhteiskunnassa kuntien ja kaupunkien keskeinen vaikuttamismahdollisuus on kaavoitus, jossa niiden oman päätöksenteon rajat ovat väljemmät kuin muilla keskeisillä hallinnonaloilla opetus- terveys- ja sosiaalitoimissa. Yleiskaava on kunnan yleispiirteinen maankäytön suunnitelma. Sen tehtävänä on yhdyskunnan eri toimintojen, kuten asutuksen, palvelujen ja työpaikkojen sekä virkistysalueiden sijoittamisen yleispiirteinen ohjaaminen sekä toimintojen yhteensovittaminen. Yleiskaavoituksella ratkaistaan tavoitellun kehityksen periaatteet, ja yleiskaava ohjaa alueen asemakaavojen laatimista. Yleiskaava voi koskea koko kuntaa tai sen tiettyä osa-alueita, jolloin sitä kutsutaan osayleiskaavaksi. Kaava esitetään kartalla, ja siihen liitetään kaavamerkinnot ja -määräykset sekä selostus (Ympäristöministeriö).

Tämän projektin tavoitteena oli tuottaa tietoa Mäntsälän kirkonkylän osayleiskaavan päivitystyöhön ennen kaikkea viheralueiden kehittämisen näkökulmasta. Taajamien viheralueiden kehittäminen on järkevää, koska sen on osoitettu lisäävän fyysistä aktiivisuutta ja parantavan terveyttä ja elämän laatua (Brown ym. 2014, 35). Mäntsälän kunta sijaitsee Etelä-Suomen läänissä Helsingin laajalla metropoli-alueella, rautatieyhteyden ansiosta erityisesti kirkonkylän osayleiskaavaan kohdistuu kasvavia paineita. Kirkonkylän yleiskaavan alueella elää noin 12 000 asukasta (Mäntsälän kunta).

Mäntsälän kunnassa kirkonkylän osayleiskaavan suunnittelutyöhön haluttiin saada mukaan arvokasta tietoa asukkaiden arvoista, kokemuksista ennen kaikkea heidän lähiympäristöönsä koskien. Perinteisen lomakekyselyn lisäksi paikkatiedon avulla haluttiin löytää sijaintiin liittyviä mahdollisuuksia ja kehittämiskohteita. Kyselylomake työstettiin Mäntsälän kunnan työntekijöiden ja Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden yhteistyönä syksyn 2017 aikana ja viimeisteltiin 15.11.2017 yhteisessä työpajassa. Tämän jälkeen lomake testattiin vielä kunnan toimesta ja siihen tehtiin korjauksia ja täsmennyksiä. Koska osayleiskaava esitetään kartalla, sisällytettiin kyselylomakkeeseen paikannusta edellyttäviä kysymyksiä.

Kysely toteutettiin Suomessa kehitetyllä osallistavalla selainpohjaisella Harava-paikkatieto -ohjelmistolla siten, että paikalla oli aina vähintään kaksi Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijaa kertomassa kyselyn tarkoituksen ja etenemisjärjestyksen sekä opastamassa ohjelmiston käytössä. Kyselyyn vastasi 158 henkilöä.

Kartalle paikantui 766 sijaintia eli jokainen vastaaja sijoitti vähintään viisi pistettä kartalle. Kyselylomake kattoi paljon myös väestöllisiä ominaisuuksia kartoittavia kysymyksiä sekä liikkumiseen liittyviä monivalintakysymyksiä. Näitä aiheita ei käsitellä tässä artikkelissa, vaan keskitytään asukkaiden tuottaman spatiaalisen tiedon esittelyyn yleiskaavatyön näkökulmasta.

Tässä artikkelissa selvitetään ensiksi yleiskaavatyön merkitystä maankäytön suunnittelun prosessina. Sitä seuraavassa kappaleessa esitellään osallistavan paikkatiedon erityispiirteitä. Kyselyn käytännön toteutusta ja saatuja tuloksia kuvataan seuraavaksi. Tämän jälkeen arvioidaan tulosten luotettavuutta ja merkitsevyyttä. Viimeisessä kappaleessa tarkastellaan Mäntsälän osayleiskaavan kuntalaiskyselyn toteutusta yhteistyön sekä ammattikorkeakoulun yhden perustehtävän - aluekehityksen - näkökulmasta.

Yleiskaavoitus

Kaavoitus on kaikkialla läsnä oleva maankäytön suunnittelu- ja sääntelymekanismi, jonka tarkoituksena on mahdollistaa kunnan tai kaupungin kasvu ja kehittyminen siten, että keskenään yhteensopimaton maankäyttö erotetaan toisistaan. Kaavoitus yrittää estää uusien kaava-alueiden häiritsevän vaikutuksen suhteessa kunnan tai kaupungin luonteeseen, mutta sitä käytetään toteuttamaan hallinnon taloudellista kehitystä ja ympäristön uudistamista koskevia suunnitelmia ja toimintaohjeita. (Brown, Sanders & Reed 2018, 64)

Euroopan Komission mukaan yleiskaavasunnittelun tulee ottaa huomioon eri sidosryhmien kuten yritysten, kuntien ja kansalaisten intressit. Suunnittelu ei saa kuitenkaan rajoittua pelkästään rakentamiseen, vaan sen pitää kyetä edistämään ja ennakoimaan sitä, miten yksilöt ja yhteisöt ottavat paikkojen ja alueiden positiivisen ”omistajuuden” haltuunsa (Lombardi & Ferretti 2015, 46).

Yleiskaavan suunnittelussa on tunnistettava fyysisten rakenteiden lisäksi taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristötekijöiden riippuvuudet ja yhteisvaikutukset. Tämä muodostaa yleiskaavatyön haasteen. Viimeaikainen tutkimus osoittaa, että mikäli sidosryhmiä ei oteta mukaan yleiskaavan suunnitteluvaiheeseen mukaan yhteistyön ja osallisuuden mahdollistavilla tavoilla, se tulee epäonnistumaan (Lombardi & Ferretti 2015, 46).

Osayleiskaavan suunnittelutyö on monimutkainen spatiaalinen päätöksentekoprosessi, jossa haasteen muodostavat tavoitteet, tavoitteiden väliset ristiriidat ja epävarmat lopputulemat. Mitkä ovat Mäntsälän kirkonkylän osayleiskaavan suunnittelutyön tavoitteet, kompromissit ja mahdolliset lopputulemat? Pohdittaessa edellistä kysymystä on huomattava, että kaavoitustyössä tehtävä päätöksenteon vaikutus ei mene suoraviivaisesti ylhäältä alaspäin vaan kyse on itseasiassa monitahoisesta vuorovaikutusten ja riippuvuuksien verkosta (Lombardi & Ferretti 2015, 62). Kaavoitus koostuu kahdesta komponentista: alueesta, johon kaava laaditaan ja määräyksistä, jotka määrittävät alueen käytön. Yleiskaavan sosiaalisen hyväksyttävyyden

järjestelmällinen arviointi on laajasti tarkasteltuna harvinaista, koska yleiskaavan suunnittelu on tyypillisesti ylhäältä alas suuntautuva asiantuntijavetoinen prosessi. (Brown ym. 2018, 64-65). On kyseenalaista missä määrin paikalliset virkamiehet ja luottamushenkilöt pystyvät huomioimaan kaavoituksen sosiaalisen hyväksyttävyyden kuntalaisten näkökulmista. Joka tapauksessa yleiskaava on sekä yhteiskuntapoliittisen prosessin että luonnonympäristön ja maantieteen lopputuote.

Osallistava paikkatieto

Viher- ja liikunta-alueiden käyttöä on perinteisesti tutkittu kyselyillä ja liikunta-päiväkirjoilla, joissa kysytään alueen sijaintia, käyttöä ja kodin sijaintia (Brown et al. 2014, 35). Osallistava paikkatieto on julkisen osallistamisen muoto, joka sisältää maantieteellisen tai spatiaalisen tiedon luomisen tai käytön eri tarkoituksiin (Brown ym. 2018, 65). Sitä voidaan pitää myös suunnittelun tukijärjestelmänä. Osallistava paikkatieto jakaa muiden osallistavien prosessien ja tiedonkeruun menetelmien tavoitteet kuten luottamuksen lisäämisen, konfliktien vähentämisen, tiedottamisen, koulutuksen, mielipiteiden integroimisen päätöksentekoon ja päätösten laadun ja oikeutuksen parantaminen. Sijainnin (koordinaattien) lisääminen kerättyyn osallistujien tuottamaan dataan tuottaa enemmän suoranaisesti kaavoitukseen vaikuttavia oivalluksia. Kartat pitävät sisällään vahvan alueiden menneisyyttä ja tulevaisuutta koskevan keskustelua stimuloivan vaikutuksen (Brown & Kytä, 2014, 134).

Tämä projekti noudattelee osallistavan paikkatiedon (Public Participation Geographic Information Systems, PPGIS) ominaispiirteitä. Tulloch (2008) mukaan osallistava paikkatieto on ”osa-alue paikkatietojärjestelmässä, joka keskittyy tapoihin, joilla pyritään käyttämään erilaisia teknisiä ratkaisuja osallistamaan yleisöä kartoitukseen ja päätöksentekoprosesseihin”. Kun osallistava paikkatietoprosessi suunnitellaan huolellisesti siten, että vastaajat edustavat populaatiota ja paikannettavat vastausvaihtoehdot on selkeästi määritelty, voidaan ajatella, että kaavan sosiaalista hyväksyttävyyttä on tällöin testattu mahdollistaen ongelmien jatkoselvityksen (Brown ym. 2018, 65).

Osallistava paikkatieto kohdistuu kehittyneissä talouksissa taajama-alueiden väestöön, jonka mielipiteitä kerätään kaavoitukseen liittyvän päätöksenteon laadun nostamiseksi (Brown & Kytä 2014, 125). Osallistavan paikkatiedon työkalut ovat muodostuneet tehokkaimmiksi tietoon perustuviksi menetelmiksi uuden paikkatiedon keräämiseen. Osallistavan paikkatiedon selainpohjaiset sovellukset ovat kehittyneet asiantuntijoiden työkaluista yleisön käytettäviksi palveluiksi (Kahila-Tani & ym. 2016, 197).

Osallistavan paikkatiedon tutkimusprojekteissa kerätty data pitää sisällään suuren potentiaalisen vaikuttaa kaavoitusprosesseihin, koska se on paikkaan sidottua ja digitaalista. Perinteisten osallistamismenetelmien tuottama data on ominaisuuksiltaan huomattavasti vaikeampaa integroida yleiskaavasunnitteluun esim. visualisoinnin näkökulmasta (Kahila-Tani ym. 2016, 211).

Käytetyllä menetelmällä kyettiin takaamaan vastaajien itsenäisyys, koska kukin vastaaja pystyi antamaan henkilökohtaisen vastauksensa ilman keskustelua muiden kanssa. Vastausten validiteetin tarkkuutta parannettiin rakentamalla vastaajille mahdollisuus panoroida ja zoomata karttaa helpoilla toiminnallisuuksilla. Kartalla näkyivät tiet (isoimmat tiet myös nimettyinä), rautatie, vesialueet, rakennetut alueet, pelto- ja metsämaa sekä kunnan osat nimettyinä. Halutessaan vastaaja pystyi määrittämään paikannetun ominaisuuden rakennuksen tasolle. Koska tämän kyselyn tiedolliset tavoitteet olivat käytännönläheisiä, korrelaatioiden ja riippuvuussuhteiden tarkastelu jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle, monet tuloksista lähinnä kuvailevia. Ne antavat impulsseja ja suuntaviivoja Mäntsälän kunnan osayleiskaavan suunnittelutyöhön.

Osallistavan paikkatiedon integrointi yleiskaavaprosessiin

Lopulta osallistavan paikkatiedon hyödyntämisen kaavaprosessissa ratkaisee kunnan/ kaupungin virkamiesten ja luottamushenkilöiden henkilökohtainen suhtautuminen sen tuottamaan lisäarvoon. Suomessa vaaleilla valitut luottamushenkilöt ovat viime kädessä vastuussa yleiskaavan suunnitteluprosessin käynnistämisestä, toteuttamisesta ja valvonnasta. On lopulta heidän henkilökohtainen valintansa, miten suhtautua yleiskaavoituksen eri näkökulmiin ja tavoitteisiin. Painottaako talouden vai ympäristön näkökulmia? Maankäytön päätökset johtavat mahdollisesti paikallisiin konflikteihin, minkä vuoksi päätöksentekijän intresseissä saattaisi olla ennakoita ne jo kaavoitusprosessin alkuvaiheissa.

Osallistava paikkatieto ei ole arvovapaa menetelmä, vaan se nousee tavoitteesta antaa kansalaisille laajemmat mahdollisuudet vaikuttaa heidän elinympäristöönsä koskeviin päätöksiin. Länsimaissa tällainen pohjalta ylös -lähestymistapa on harvinainen maankäytön suunnittelussa, mikä johtuu useasta tekijästä (läpinäkyvyys, luottamus hallintoon, rajoitettu aika tai tieto, yleinen osallistumisen lasku). Kun osallistavaa paikkatietoa kerätään yleiskaavasunnittelun tarpeisiin, säilyy haasteena löytää tasapaino asiantuntijoiden näkemysten sekä osaamisen ja kuntalaisten toiveiden ja kokemusten välillä. Nykyisellä tutkimustiedolla selviää suuntaviivoja tai painoarvoja ei kyetä määrittelemään (Brown ym 2014).

Jatkossa kaavaprosessissa osallistavaa paikkatietoa voitaisiin hyödyntää keräämällä kuntalaisten palautteita kaavaehdotuksiin. Tämä edellyttäisi kysymysten vaihtoehtojen rajaamista suppeampaan määrään luokkia, jotta kaavojen hyväksyttävyyden yhteisöllisestä näkökulmasta saataisiin selville. Tutkimusaihetta on jatkossa tarpeen laajentaa kohti osallistavan paikkatiedon vaikutusta kaavoitusprosesseihin ja valmiisiin kaavoihin sekä lopulta kuntalaisten/kaupunkilaisten tyytyväisyyden toteutuneita kaavoja kohtaan.

Osallistava paikkatietoprojekti Mäntsälän kunnan ja Laurea-ammattikorkeakoulun yhteiskehittämisenä

Tässä projektissa ammattikorkeakoulun aluekehitystyö näyttäytyy eritasoisina konkretioina: 1. Yhteistyökumppani on alueella toimiva organisaatio, 2. Projektin kohde on aidosti maantieteellinen alue, jota Mäntsälän kunta kehittää. Laurea-ammattikorkeakoulun ja Mäntsälän kunnan kumppanuus vertautuu tuotantohyödykkeiden markkinointiin, jossa kahden organisaation välille muodostuu vetoketjunomainen sidos. Sidos muodostuu, kun kahden organisaation eri organisaatiotasolla toimivat työntekijät ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa kaupankäynnin tai yhteisprojektien tiimoilta.

Pohjan yhteistyölle muodostaa luonnollisesti omistajuus. Mäntsälän kunta omistaa Laurea-ammattikorkeakoulua Keski-Uudenmaan ammattikoulutuksen kuntayhtymän Keudan kautta. Puitteet luo kunnan ja ammattikorkeakoulun välinen kumppanuussopimus, joka ennen kaikkea mahdollistaa yhteistyön mutta ei velvoita siihen. Sopimusta voidaan tulkita siten, että se on molempien organisaatioiden ylimpien toimielimien tahdonilmaus myönteisen yhteistyön kehittämiseksi. Yksi ylimmistä vetoketjun hakasista on Laurea-ammattikorkeakoulun rehtorin jäsenyys Mäntsälän Yrityskehitys Oy:ssä, joka on kunnan elinkeinotoimintaan keskittynyt kehitysyritys.

Mäntsälän kunnan eri toimintojen vastuuhenkilöt ja Laurea-ammattikorkeakoulun yliopettajat ja lehtorit, jotka ohjaavat yhteistyöprojekteja, muodostavat seuraavat hakaset. Tässä kirkonkylän osayleiskaavan osallistavan paikkatiedon projektissa yleiskaava-arkkitehti Johanna Sääksniemi ja lehtori Kari Halme laativat yhteistyössä tutkimussuunnitelman. Laurean opiskelijat ja Mäntsälän kunnan kaavoitusosaston työntekijät kehittivät ja rakensivat yhdessä tiedon keruuseen käytetyn työkalun (kuvio 1). Opiskelijat hoitivat yhteydenpidon oppilaitoksiin ja kävivät paikanpäällä opastamassa E-haravan tiedonkeruutyökalun käyttöä. He ovat tässä tapauksessa kolmas hakanen, joka kiinnittää Laurea-ammattikorkeakoulun Mäntsälän kuntaan. Sidokset ovat monisäikeisiä, koska ne eivät mene horisontaalisina vain samalla tasolla toimivien henkilöiden kesken vaan yhteistyötä tehdään eri rooleissa toimivien henkilöiden kesken.

Edellä kuvattu vetoketjumainen kumppanuus Laurea-ammattikorkeakoulun ja Mäntsälän kunnan välillä mahdollistaa organisaatioiden välisen oppimisen ja edelleen kumppanuuden kehittymisen yhä haastavampien yhteisprojektien muodossa. Tässä kyseisessä projektissa ammattikorkeakoulu osallistui kunnan yhden tärkeimmän tehtävän – kaavoituksen – toteuttamiseen. Se ilmaisee korkeaa luottamusta Laurea-ammattikorkeakoulua kohtaan. Lisäksi projektissa hyödynnettiin uutta teknologiaa tulosten saavuttamiseksi, mikä mahdollisti molempien organisaatioiden osaamisen kehittämisen.

LÄHTEET

Brown, G., Schebella, M.F. & Weber, D. (2014), "Using participatory GIS to measure physical activity and urban park benefits", Landscape and Urban Planning, No 121, sivut 34-44.

Brown, G. & Kyttä, M. (2014), "Key Issues and Research Priorities for Public Participation GIS (PPGIS): A Synthesis Based on Empirical Research", Applied Geography 2014.

Brown, G., Sanders, S. & Reed, P. (2018), "Using public participatory mapping to inform general land use planning and zoning", Landscape and Urban Planning, sivut 64-74.

Kahila-Tani, M., Broberg, A., Kyttä, M. & Tyger, T. (2016), "Let the Citizens Map – Public Participation GIS as Planning Support System in Helsinki Master Plan Process", Planning Practice and Research, Vol 31, Issue 2, sivut 195-214.

Lombardi, P. & Ferretti, V. (2015) "New spatial decision support systems for sustainable urban and regional development", Smart and Sustainable Built Environment, Vol. 4 Issue: 1.

Mäntsälän kunta, luettu 16.5.2018
<https://www.mantsala.fi/tietoa-mantsalasta>

Tulloch, D. (2008), "Public participation GIS (PPGIS)" teoksessa K.Kemp (toim.) Encyclopedia of geographic information science (sivut 352-355). Thousand Oaks, CA. Sage Publications.

Ympäristöministeriö, luettu 15.5.2018
www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_kaavoitus/Maankayton-suunnittelujarjestelma/Yleiskaavoitus

Tarja Meristö

NUORET JA TULEVAISUUS: KUNTIEN KANSSA TOTEUTETTU YHTEISKEHITTÄMINEN ZET-HANKKEESSA

Abstrakti

Tämän artikkelin tarkoituksena on kuvata kuntien kanssa tehtävän yhteiskehittämisen monitoimijaista ekosysteemiä tapauksessa, jossa kohteena on nuorten syrjäytymisen ehkäisy, nuorten tulevaisuususkon vahvistaminen ja uusien tulevaisuuspolkujen löytäminen. Kaikkia innostavana toimintatapana oli työelämäaiheisen hyötypelin "Reptilian Overlords" kehittäminen osana yhteiskehittämisen prosessia.

Tuloksena syntyi kaikille avoin peli, peliohjeistus nuorisotoimeen pelin vaihtoehtoisista käyttötavoista ja hyödyntämisestä keskustelun avaajana ja myös ohjeistus osallistavan pelinkehitysprosessin läpiviemiseksi. Alueen toimijat saivat kaikki uutta intoa työhönsä sekä löysivät toisensa osana alueen ekosysteemiä. Lisäksi kuntien nuoriso-ohjaajat saivat uuden käytännön työvälineen ja seikkaperäiset ohjeet sen moniin soveltamismahdollisuuksiin.

Artikkeli pohjautuu ajalla 1.8.2015-31.5.2017 toteutetun ESR-rahoitteen Zet-hankkeen toteutuksiin ja kokemuksiin, jotka on yksityiskohtaisesti raportoitu hankkeen loppuraportissa (Tuohimaa et.al.2017a). Zet-hankkeen koordinaattorina toimi Laurea-ammattikorkeakoulu ja pelikehityksen asiantuntijana Valaa Oy. Hanke toteutettiin yhteistyössä Lohjan ja Hangon kaupunkien nuorisopalveluiden sekä Evangeliska Folkhögskolanin Hangon mediapajan kanssa. Toteutukseen osallistui myös Länsi-Uudenmaan alueen oppilaitoksia II asteelta sekä Laurean liiketalouden ja sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoita ja lehtoreita Lohjan kampukselta. Projektipäällikkönä toimi Laurean hankeasiantuntija Hanna Tuohimaa.

Yhteiskehittämisen prosessi kesti koko hankkeen ajan. Alun ideoinnin jälkeen toteutettiin erilaisia ratkaisuja ja lopuksi syntyneitä ratkaisuja testattiin eri kunnissa myös muualla kuin Hangossa ja Lohjalla. Yhteiskehittämisen prosessiin sisältyivät avoimet verkostotyöpajat alueen toimijoille kunnista ja muista nuorten kanssa toimivista tahoista, GameJam-viikonloppu Lohjalla nuorten kanssa sekä lukuisat yhteiskehittämisen tiimitapaamiset Lohjalla ja Hangossa. Tilaisuudet olivat avoimia kaikille, jotka olivat kiinnostuneita pelinkehityksestä ja/tai nuorten syrjäytymisen ehkäisystä, mutta myös Länsi-Uudenmaan alueen ekosysteemin rakentamisesta yli kuntarajojen.

Menetelminä yhteiskehittämisen työpajoissa käytettiin mm. Laurean CoCo ToolKitiä, mutta myös kumppanina olevan peliyrityksen tarjoamia erilaisia yhteiskehittämisen korttipakkoja, legoja sekä muita palvelumuotoilusta tuttuja apuvälineitä. Lisäksi Lohjalla ja Hangossa sovellettiin tulevaisuuden tutkimuksen menetelmiä, joiden avulla nuoret rakensivat omia visiopolkujua tulevaisuuteen ja pohtivat tulevaisuuden ammatteja sekä oman elämänsä unelmia. Yhteiskehittämisen sivutuotteena saatiin aikaan myös uusia apuvälineitä tuleviin työpajoihin kuten esim. Sinustako oman elämäsi miljonääri -työkalu hattuineen ja vaihtoehtoinen lyhyellä ja pitkällä tähtäimellä.

Pelillisyydestä apua nuorten elämänhallintaan

Yhteiskunnassa kannamme huolta nuorista, jotka eivät peruskoulun jälkeen löydä sopivaa opiskelupaikkaa. Pahimmillaan nuorta ei kiinnosta oikein mikään, minkä takia edes viitsisi lähteä kotoa ulos. Zet-hankkeessa on lähestytty asiaa yhdessä nuorten ja nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa. Lähtökohtana Zet-hankkeelle on ollut nuoret ja nuorten tulevaisuus, hyvinvointi, koulutus, työelämä ja elämänhallinta. Hankkeessa pohdittiin, millaisia asioita nuoret kohtaavat arjessaan, joihin he kaipaaisivat apua ja tukea, mikä olisi se tapa, jolla he tukea haluaisivat vastaanottaa. Kohdekunniksi valittiin Lohja ja Hanko Länsi-Uudenmaan alueelta.

Zet-hankkeessa on hyödynnetty erilaisia pelillistämisen keinoja. Pelinkehityksen lähtökohtana on ollut kehittää peli, josta nuori saa tukea oman elämänhallintaan arjessa, mutta myös tulevaisuuden suuntaviivojen pohtimisessa. Taustahaastattelujen jälkeen Zet-pelin ideaa käynnistettiin yhdessä nuorten kanssa marraskuussa 2015 järjestetyssä ideointitapahtumassa Lohjalla ja työtä jatkettiin säännöllisesti kokoontuvissa tiimeissä Lohjalla ja Hangossa kevään 2016 ajan. Peli valmistui ja siitä tuli seikkailupeli ”Reptilian Overlords”, jonka pääteema liittyy työelämään. Peliä testattiin ja paranneltiin keväällä ja syksyllä 2016 nuorisotyöpajoilla, nuorisotiloissa ja oppilaitoksissa Lohjalla ja Hangossa, mutta myös laajemmin Länsi-Uudenmaan muissa kunnissa.

Tavoitteena oli integroida peli osaksi kuntien nuorten palveluita tuomaan niihin uutta sisältöä ja siten helpottamaan nuorten kanssa tehtävää työtä. Alueen avoimissa verkostotyöpajoissa ideoitiin yhdessä pelin hyödyntämistapoja, joista kaksi ideaa toteutettiin: 1) pelin ympärille rakennettiin talouden hallinnan teemapäivä, joka pidettiin Lohjalla marraskuussa 2016 ja 2) peli nähtiin työkaluna, jonka avulla aikuinen voi avata keskustelun kohdatessaan nuoria. Sitä varten tehtiin opas kuntien nuorisotyöntekijöille ja -ohjaajille pelin hyödyntämiseksi.

Toteutus osallistavalla suunnittelulla

Zet-hankkeen lähtökohtana on ollut nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja mahdollistaa nuorille voimaantumisen kokemuksia osallistavan suunnittelun avulla. Osallistavassa suunnittelussa kohderyhmä osallistuu kehitysprosessiin, minkä uskotaan voimaannuttavan osallistujia, mutta myös tuottavan parempia lopputuloksia, koska loppukäyttäjien uskotaan tunnevan itsensä parhaiten. Tärkeää on luoda luottamuksellinen suhde osallistujien välillä ja pitää avoin keskusteluyhteys kehittäjien ja yhteisön välillä. Nuorten kanssa rakennettiin hyötypeliä, mutta kehitystyö eteni nuorten ideat edellä eikä hyötyjä korostettu liikaa. Kuitenkin osallistujat tulevat käsitelleeksi hyötysisältöjä huomaamattaan pelinkehitysprosessin ohessa ja systemaattisemmin kehitettäessä pelin hyödyntämiskonsepteja osana kuntien nuorisotyötä.

Pelinkehitysprosessi rakentui Lohjalla ja Hangossa järjestetyistä paikallisista nuorten tapaamisista, mutta myös eri alueiden yhteisistä tapaamisista. Pelin testausvaiheessa alue laajeni muihin Länsi-Uudenmaan kuntiin ja lanseerausvaiheessa laajemminkin Uudellemaalle. Prosessi oli iteratiivinen ja kehitystyö eteni sykleissä ottaen mukaan uusia toimintoja ja samalla havaittuja virheitä korjaten.

Hankkeen toteuttajat olivat Laurea-ammattikorkeakoulu, projektipäällikkönä Hanna Tuohimaa ja peliyhtiö Valaa Oy, vastuuhenkilönä Ville Ikkala. Valaa vastasi hankkeessa pelinkehityksestä ja Laurea koordinoi hanketta sekä vastasi verkostoyhteistyöstä ja palvelukonseptien kehittämisestä. Hankkeen yhteistyökumppanit olivat Hangon ja Lohjan kaupunkien nuorisopalvelut sekä Hangon mediapaja/Evangeliska folkhögskolan i Svenskfinland. Rahoitus hankkeeseen tuli Hämeen ELY-keskukselta Euroopan sosiaalirahastosta.

Laurean käytännön mukaisesti opiskelijat olivat mukana toteutuksessa. Eri opiskelijaryhmiä osallistui työhön liiketaloudesta ja sairaanhoitajakoulutuksesta Lohjan kampukselta tehden taustahaastatteluja, toteuttaen tietoisuuksia, järjestäen tulevaisuusverstaita ja avustaen hankehenkilöstöä nuorten rekrytoinnissa mm. sosiaalisen median avulla. Liiketalouden opiskelijat ideoivat myös pelin hyödyntämismahdollisuuksia ja sairaanhoitajaopiskelijat testasivat peliä ja antoivat palautetta sen edelleen kehittämiseksi.

Pelinkehityksen lähtötilanteessa tulevan pelin hyötyteeman määrittely oli hyvin väljä. Tavoitteena oli tehdä peli, joka auttaisi nuorta tulevaisuuden suuntaviivojen hahmottamisessa ja/tai arjen hallinnassa. Aihepiiriä lähestyttiin alkukartoitusvaiheessa kuudesta teemasta, jotka olivat: opiskelu, työ ja työttömyys, harrastukset, perhe ja ystävät, terveys ja hyvinvointi sekä asuminen. Varsinainen pelinkehitys käynnistettiin GameJamissa marraskuussa 2015, jossa teemoista muotoiltiin neljä konkreettista kysymystä: millaista on muuttaa uuteen kaupunkiin, miten saada unelmaduuni, miten pitää yhteyttä läheisiin ja miten pitää yllä omaa hyvinvointia.

Osallistujien rekrytointi ja pelikehityksen markkinointi

Pelinkehityksen markkinointi kohdennettiin noin 15–24-vuotiaisiin nuoriin sekä heidän vanhempiinsa. Pääkohderyhmänä olivat 15–24-vuotiaat koulun ja työelämän ulkopuolella nuoret, mutta leimautumisen välttämiseksi tavoitteeksi otettiin lähtökohtaisesti tavoittaa monenlaisia nuoria eri taustoista. Näin nuorten monipuoliset taustat mahdollistivat eri näkökulmien huomioimisen pelisuunnittelussa, jolloin peli tavoittaisi paremmin nuorten kokemusmaailman. Samalla osallistumisen kynys pysyi matalana ja toiminta kaikille nuorille avoimena.

Hanketta markkinoitiin sosiaalisessa mediassa, alueellisten verkostojen kautta sähköpostitse, paikallisissa lehdissä, paperisin mainoksina julkisilla paikoilla sekä jalkautumalla eri kohteisiin hanketta esitellen. Laurean opiskelijat osallistuivat

aktiivisesti sekä mainosten levittämiseen että erilaisten some-kampanjoiden järjestämiseen. Kaikessa informoinnissa korostettiin, että tilaisuudet ovat kaikille avoimia ja että pelinkehitykseen osallistumisen taustalla voi olla erilaisia tavoitteita: pelinkehitys, koodaus, grafiikka voivat osaa kiinnostaa, mutta osallistuminen voi olla myös ajanvietettä kaverien kanssa.

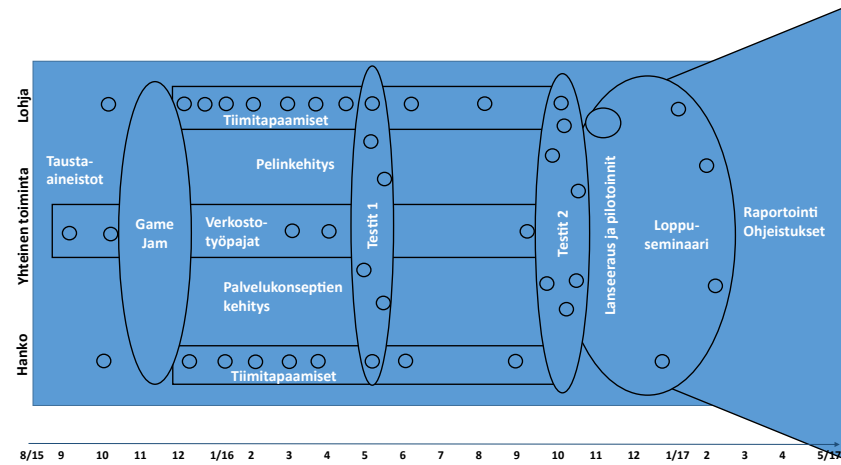
Hankkeen markkinoinnin tueksi laadittiin sähköpostilista alueen toimijoista julkiselta, yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta. Hanketta myös markkinoitiin alueen muissa tilaisuuksissa. Alueellista verkostoa tiedotettiin työn etenemisestä eri vaiheissa ja toimijoita kutsuttiin mukaan pelinkehitykseen alueellisiin verkostotyöpajoihin. Etsivät nuorisotyöntekijät, nuorisotyöpajojen ohjaajat ja TE-toimiston henkilökunta olivat avainroolissa nuorten tavoittamiseksi.

Kunnat ja muut aluetoimijat mukana prosessissa

Hankkeen suunnitteluvaiheessa järjestettiin Lohjalla syyskuussa 2015 kaikille aihepiiristä kiinnostuneille avoin verkostotyöpaja. Tilaisuus oli paitsi alueen toimijoille myös alueen nuorille. Mukaan saatiin nuorten parissa toimivia tahoja mm. nuorisotoimesta, työpajoilta ja kouluista sekä myös muita aihepiiristä kiinnostuneita Länsi-Uudenmaan alueen ulkopuoleltakin. Pelillisyyden on aihe, joka kiinnostaa paitsi nuoria, myös nuorten parissa toimivia tahoja.

Osallistajat kuvittelivat starttitilaisuudessa tulevaisuuslööpin siitä, mitä hanke on saanut aikaan nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Osallistajat uskoivat menestykseen ja visioivat lööppejä: ”Zet pelasti minut” tai ”Tämä puolitti nuorisotyöttömyyden”. Pelillisyyden aiheutti osallistujissa myös huolta, mikä ilmaistiin myös yhdessä lööpissä: ”Zet vei mennessään Länsi-Uudenmaan nuoret”. Lööppien todeksi tekemiseksi osallistujat pelasivat lautapelin muodossa ”spiraalikierroksen” vastaten samalla kysymyksiin hankkeen etenemisen eri vaiheista liittyen pelinkehitykseen, testaukseen, pilotointiin, markkinointiin ja hyödyntämiseen. Zet-hankkeen pelinkehitys perustui käytännössä nuorten ideoihin, mutta työpajassa syntyvät ideat antoivat myös osviittaa siitä, millainen peli voisi olla ja miten sitä kannattaa markkinoida.

Kuvassa 1 on tiivistetysti koottu osallistavan kehitysprosessin vaiheet. Lohjalla ja Hangossa kokoontuivat omat ryhmät ja yhteisiä tapaamisia pidettiin kaupunkien verkostotoimijoiden kesken, mutta myös kaikille nuorille yhteisessä GameJamissa. Nuorten osallistuminen pelinkehitykseen oli hyvä lähtökohta, mutta on huomioitava myös erilaiset ja eri-ikäiset nuoret, sillä sama peli ei miellytä kaikkia – kaikkia nuoria ei edes pelaaminen kiinnosta. Pelattavuus nähtiin keskeiseksi asiaksi myös: koukuttavaksi tehty peli toimii paremmin kuin hyötynäkökulma edellä etenevä. Pelillä voi myös olla erilaisia käyttötapoja esimerkiksi sen mukaan, onko käytettävissä lyhyt vai pidempi aika pelaamiseen tai missä peliä on tarkoitus pelata, esim. kotona, koulussa tai nuorisotiloissa.

Kuva 1: Vaiheet Zet-hankkeen etenemisessä aikajanalla (Tuohimaa et. al. 2017a)

Ei vain peli vaan palvelukonsepteja

Tavoitteena ei ollut vain laatia nuorille hyötypeli, vaan myös ideoida peliä hyödyntäviä palvelukonsepteja nuorten parissa toimivien tueksi. Ajatuksena oli, että kehitettävä peli olisi sekä nuorten itsenäisesti pelattavissa että hyödynnettävissä osana nuorten palveluita. Verkostotyöpajoissa kehitettiin hankkeen aikana monipuolisesti erilaisia palvelukonsepteja ja syntyvän pelin hyödyntämismahdollisuuksia.

Ensimmäisessä verkostotyöpajassa tarkasteltiin pelin hyötyteemoja ja mahdollisia hyödyntäjiä. Työpajan jälkeen Laurean liiketalouden opiskelijaryhmä sai tehtäväksi tarttua yhteen teemoista hankekumppanin Lohjan nuorisopalveluiden kanssa. Myös muutamia muita aihepiirejä valittiin eteenpäin työstettäväksi kevään toisessa verkostotyöpajassa. Toinen työpaja toteutettiin yhteistyössä Apuomena ry:n Lohjastuu-hankkeen kanssa, ja mukaan otettiin tästä syystä myös laajemmin nuorten osallisuuden tukemisen teemoja. Keskustelun pohjalta päädyttiin kuuteen teemaan: työnhaku; ammatinvalinta ja urasuunnittelu, yrittäjäyys ja markkinointi, vuorovaikutustaidot ja johtaminen, talouden hallinta sekä itsetuntemus. Esimerkiksi ammatinvalinta- ja uraohjaus -teemassa peliä pelattiin nuorisotyöntekijän kanssa niin että omia valintojaan pohtiva nuori pelasi ensin peliä ja sen jälkeen nuori ja nuorisohjaaja keskustelivat nuoren ammatinvalinnasta.

Verkostotyöpaja kokoontui myös teemalla Nuoret toimijoina. Pajaosallistujat kiersivät pöydissä, joissa oli kuusi eri aihepiiriä. Yhdistävänä teemana oli pohtia keinoja tukea nuorten toimijuutta erilaisissa rooleissa, joita nuorella voi yhteiskunnassa olla. Joka pöydässä oli myös ehdotettu konkreettinen tapahtuma tai aktiviteetti, jota oli tarkoitus tarkemmin puida. Käsiteltyjä teemoja olivat nuori vaikuttajana, nuori pelinkehittäjänä, nuori oman elämänsä sankarina, nuori oman kukkaronsa herrana, nuori yrittäjänä ja nuori työnhakijana.

Tulevaisuus haltuun

Hankkeen viimeisenä verkostotyöpajana toteutettiin Hangossa tulevaisuustyöpaja, jossa pohdittiin tulevaisuutta nuorten näkökulmasta. Paikalla oli kolmekymmentä nuorta ja/tai nuorten kanssa työskentelevää toimijaa, jotka pienemmissä ryhmissä työstivät uusia palvelukonsepteja tulevaisuuden muuttuviin tarpeisiin erilaisissa skenaarioissa palvelumuotoilun menetelmin.

Vaihtoehtoisia tulevaisuuden skenaarioita eli mahdollisia tulevaisuuden toimintaympäristöjä nuorten palveluille oli neljä. Ensimmäisessä skenaariossa toimittiin pääosin virtuaalidollisuudessa, jossa nuorten palveluiden painopiste oli ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Toisessa skenaariossa palvelut painottivat myös ennaltaehkäisyä, mutta toimittiin pääosin kasvotusten reaali maailmassa. Kolmas ja neljäs skenaario keskittyivät nopeisiin korjaustoimiin, kun jokin nuoren elämässä oli jo alkanut mennä vinoon niin että kolmannessa skenaariossa keskityttiin face to face -palveluihin ja neljännessä skenaariossa pääasiassa verkossa tapahtuviin palveluihin. Palveluita kehitettiin erilaisiin elämänalueisiin, nuorten työllistymiseen, opiskeluun, harrastuksiin ja elämänhallintataitoihin.

Työskentely organisoitiin pienryhmissä Laureassa kehitetyn yhteiskehittämispeli CoCo Kosmoksen avulla. Kukin ryhmä aloitti sijoittamalla pelilaudan keskelle nuoren/nuoret ja pohtimalla, ketkä kaikki toimijat liittyvät valitun näkökulman mukaisesti nuoren elämään. Esimerkiksi ennakoivassa otteessa elämänhallintaan liittyivät nuorten perhe, läheiset ja ystävät, koululuokka, opettajat, koulukuraattori tai erilaiset harrastusryhmät, mutta myös esim. kuntien ja seurakuntien nuorisotyöntekijät tai vaikka kouluterveydenhoitaja.

Seuraavaksi ryhmät pohtivat, missä paikoissa nuori voi ennakoivien oppia erilaisien toimijoiden kanssa tarvittavia elämänhallintataitoja ja mitä ne elämänhallintataidot oikein ovat. Omassa tai kaverien kotona, koulussa, kauppakeskuksissa, nuorisotiloissa, urheilukentillä, uimahallissa tai vaikka kaduilla voidaan kohdata aidosti nuori ja viestittää välittämistä, kuulemista ja hyväksymistä, mutta myös samalla opettaa tärkeitä elämänhallintataitoja, kuten taloudenhallintaa, terveydestä ja ravinnosta huolehtimista, sosiaalisia taitoja tai vaikka ajankäytön hallintaa. Lopuksi ryhmät ideoivat, mitä ja millaisia uusia palveluita tarvittaisiin, jotta tulevaisuudessa nuorilla olisi hyvä olla.

Elämänhallinnan ryhmässä saatiin aikaan mm. konkreettinen ehdotus siitä, miten koulujen keittiössä nuoret voisivat pienemmissä ryhmissä tehdä ruokaa koko koululle yhdessä keittiöhenkilökunnan ja kotitalousopettajan kanssa ja samalla oppia terveellisen ruuan ja ruuanlaitotaitojen lisäksi yhdessä tekemistä ja myös suorittaa hygieniapassin, joka voi olla hyödyksi vaikka kesätöiden saannissa. Toinen konkreettinen ehdotus, jota ryhmä analysoi tarkemmin, liittyi eri toimijoiden yhteistyöhön. Ryhmä ehdotti Hankoon toimijoiden ja nuorten yhteismessuja, jossa eri palvelut tulisivat tutuksi paitsi nuorille perheineen myös eri palvelujen tarjoajille.

Yhteistyö tiivistyy, päällekkäisyydet poistuvat ja nuorten itsensä kaipaamia ja ideoimia uusia palvelumuotoja käynnistyy. Vaikka ryhmässä toimittiin face-to-face-ympäristössä, mietittiin myös verkkototeutusta, jolloin palvelupaletti ei rajoitus kertaluonteiseen tapahtumaan, vaan se on helposti kaikkien nähtävillä ja saatavilla.

Muissa ryhmissä ideoituja uudenlaisia palveluja olivat mm. työnhakijoiden ja työnantajien kohtaamista edistävä Duuni-Tinder, nuoria aktivoiva e-sport -valmennus sekä opiskelualan löytämistä helpottava virtuaalisovellus, joka huomioisi nuorten mielenkiinnon kohteet pelissä tehtävien valintojen kautta. Uusien palveluiden osalta mietittiin niiden toteutukseen liittyviä esteitä, mutta myös niiden tarjoamia mahdollisuuksia. Esimerkiksi yhteismessut jossakin neutraalissa tilassa saattavat kaatua siihen, että ei ole tarjolla riittävän isoa yhteistä tilaa, kun esim. nuorten suosimat kauppakeskukset puuttuvat Hangosta. Toimijoiden asenne erityisesti palvelutarjonnan puolelta ei myöskään ainakaan vielä ole kovin yhteistyöhakuinen, vaan kukin toimija tekee omia juttujaan, omista lähtökohdistaan. Uusia mahdollisuuksia nähtiin mm. virtuaalisessa toteutuksessa Zet-hankkeen Reptilian Overlords-pelin ympäristössä, mutta myös Hankoon tulossa olevan uimahallin puitteissa, missä messut voisivat päättyä vaikka allasbileisiin.

Laurean FuturesLab CoFissa kehitetty miljonääripeli avaa nuorille uusia mahdollisuuksia pelkän työn ansaintamahdollisuuksien näkökulmasta kohti hyviä tekoja, mainetta ja kuuluisuutta tai kavereita ja ystäviä, mikä on sopusoinnussa niiden tulevaisuuden trendien kanssa, joissa toimeentulo ja työ eriytyvät ja mielekäs tekeminen on arvostettua.

Zet-hankkeen teemapäivän yhteydessä marraskuussa 2016 järjestettiin tulevaisuus-seessio, jossa osallistujat pohtivat, millainen miljonääri heistä voisi tulla. Tarjolla oli paitsi rahaa ja omaisuutta, myös ystäviä, mainetta tai hyviä tekoja, maailman

pelastamista. Tulevaisuuslasien avulla oli mahdollista myös katsoa tulevaisuuteen ja pohtia, millaisen tulevaisuuden nuori itse haluaa ja miten sinne mahdollisesti voisi päästä. Osan jutuista pystyi toteuttamaan nopeastikin ryhtymällä vaikka videobloggariksi tai tosi-TV-tähdeksi. Osa taas vaati pitkäjänteisempää työskentelyä ja määrätietoista opiskelua, kuten pääsy huippuduunariksi tai vaikka ympäristötutkijaksi tai kirjallisuuden nobelistiksi. Toisaalta nopeastikin toteutettavat asiat saattavat vaatia pitkäjänteistä työskentelyä ennen varsinaisen menestyksen saavuttamista.

Monta tietä miljonääriksi -tulevaisuusession pohjalta FuturesLab CoFissa on kehitetty Tulevaisuuden miljonääri -peliä eteenpäin. Seuraavaa versiota testattiin hankkeen loppuseminaarin yhteydessä tammikuussa 2017. Tuolloin seminaariosallistujat joko kirjoittivat lapulle oman unelma-ammattinsa tai poimivat hatusta vaihtoehtoisia unelma-ammatteja tai tehtäviä, joiden avulla oma unelma miljonääristä voisi toteutua. Unelma-ammateihin pääsivät niin mukaan niin matkakirjailija, koomikko kuin kyberagenttikin.

Ajatukset siitä, ovatko gekko-kävely, supernäkö tai vaikkapa näkymättömyysviitta tulevaisuuden työelämässä arkipäivää siivittivät pelaajia uusille urille. Osa valmiiksi lapuille kirjoitetuista ammateista oli poimittu tutkimuksista, joissa visioitiin tulevaisuuden ammatteja, osa ideoitiin hankkeen tutkijatiimissä ja osa oli peräisin hankkeessa mukana olleiden nuorten visioimista unelma-ammateista, joita he pohtivat Lohjan tiimitapaamisessa huhtikuussa 2016. Nuoret kirjoittivat ideoita siitä, missä, mitä työtä ja kenen kanssa he tulevaisuudessa haluavat tehdä, mikä heitä motivoi sekä lopuksi, mikä ammatti vastaisi heidän esittämiään toiveitaan. Tiimityö nousi suosituimmaksi tavaksi tehdä töitä ja myös työn vaihtelevuus sekä sisällöllisesti että paikan suhteen nähtiin tärkeiksi unelmatyön osa-alueiksi. Mikään työ ei varsinaisesti ollut pelinkehitykseen osallistuneiden nuorten epäsuosiossa, vaan pelinteon, grafiikan, ohjelmoinnin ja tekoälyn kehitystyön ohella haluttiin myös käsityötä, ympäristöasioihin liittyvää työtä, valokuvausta, eläinsuojelua tai vaikkapa kehittävää hoitotyötä. Työltä toivottiin laaja-alaisuutta ja haasteellisuutta. Työn haluttiin kehittävän myös tekijäänsä ja olevan yhteiskuntaa hyödyttävää. Motivaatitekijöinä mainittiin mm. kivat työkaverit, viihtyisä ympäristö, työn monipuolisuus ja mahdollisuus vaikuttaa asioihin, mutta myös työstä saatava korvaus. Vaikka kokonaan uusia ammatteja ei työpaja tuottanut, tuotti se aiheellisen toteamuksen kyllä: ”Ammatti? Ne nauravat kuulkaa tuolle sanalle 100 vuoden kuluttua!”

Arviointi

Zet-hankkeen arviointia on toteutettu pitkin matkaa keräämällä palautetta lähes kaikista tilaisuuksista sekä pelin eri testiversioista. Tilaisuudet saivat pääasiassa myönteistä palautetta. Nuorten tapahtumista erityisesti GameJam sai paljon myös sanallisesti myönteistä palautetta. Tilaisuutta kehitettiin hauskaksi, rennoksi ja monipuoliseksi. Lohjalla ensimmäinen tiimitapaaminen sai erittäin myönteistä

LÄHTEET

palautetta ja toinenkin tiimitapaaminen myönteistä palautetta. Hangossa ensimmäisen tiimitapaamisen palautteet eivät olleet aivan yhtä positiivisia kuin Lohjalla. Kaikki eivät Hangossa kokeneet aihepiiriä aivan yhtä mielenkiintoiseksi ja hyödylliseksi. Tiimitapaamisten edetessä palautteet pysyivät pääsääntöisesti positiivisina ja Lohjalla palautteet olivat kokonaisuutena positiivisempia kuin Hangossa.

Loppuarviointikyselyssä oli väittämiä Zet-hankkeeseen osallistumisesta. Kokonaisarvosanaksi Zetin toteutukselle vastaajat antoivat 7,5. Hyvänä puolena mainittiin mm. viihtyvyys ja tiimihenki, hyvä ympäristö ja hyvä tapaamisten suunnittelu. Huonoina puolina todettiin aikataulu ja liian vähäinen aika perehtyä asioihin sekä toiveena esitettiin, että varsinaiseen pelintekoon olisi haluttu osallistua enemmän. Zet-hankkeessa osallistaminen painottui pelin ideointiin, suunnitteluun ja testaukseen ja varsinaisen pelinteko tapahtui hankkeen kumppaniyrityksessä.

Toimijataapaamisten palautteista syyskuun 2015 verkostotyöpaja Lohjalla sai erittäin myönteisen palautteen. Kevään 2016 verkostotyöpajoissa palautteet olivat myös pääosin myönteisiä. Pelinkehitys kiinnosti, ja osallistujat jäivät odottamaan pelinkehityksen etenemistä. Myös Hangon verkostotyöpajassa lokakuussa 2016 palautteet olivat myönteisiä. 85 % arvioi päivän saavuttaneen tavoitteensa, 93 % koki päivästä saaneen uutta ajateltavaa ja 85 % koki päivästä olevan hyötyä omien työtehtävien kannalta. Avovastauksissa keuhuttiin erityisesti päivän metodista toteutusta CoCo Kosmos -pelillä. Päivän nopean tempon sijaan toivottiin pidempää tilaisuutta, jossa olisi enemmän aikaa tutustumiseen ja vapaaseen keskusteluun.

Alueelliselle verkostolle toteutettiin myös palautekysely. 63 % koki hankkeen olleen alueelle hyödyllinen ja 76 % näki pelin sopivan keskustelun avaajaksi nuorten kanssa mutta vain 33 % arveli hyödyntävänsä itse peliä omassa työssään. Vastausten perusteella alueen toimijoita on pystytty hyvin osallistamaan pelin suunnitteluvaiheessa, vastaajien mielestä jopa paremmin kuin nuoria, mutta silti pelin hyödyntämiselle omassa työssä on kynnyks. Kehitysehdotuksena pelille toivottiin pelin tuunaamista yksittäisten kaupunkien käyttöön niin, että alueen erityispiirteet ja asukkaat otettaisiin pelissä huomioon.

Kehitetty peli sopii erilaisiin tilanteisiin ja sitä voidaan käyttää ja hyödyntää eri tavoin. Peliä voidaan pelata esimerkiksi yksilötapaamisissa, jolloin nuoren kanssa voi keskustella juuri yksittäiselle nuorelle tärkeistä asioista. Peliä voidaan hyödyntää myös erilaisissa ryhmätilanteissa keskustelun avaajana. Tällöin keskustelulle voidaan yhdessä sopia tietty teema tai keskustelun voi antaa polveilla myös vapaasti. Nuori voi myös pelata peliä itsekseen. Virtuaalinuoriso-ohjaaja nostaa pelistä tiettyjä kysymyksiä pohdittavaksi myös niille nuorille, jotka pelaavat peliä ilman ohjausta. Eri organisaatioiden henkilökunnalla on mahdollisuus ottaa peli arjen työvälineeksi omassa työssään ja näin edistää sen hyötykäyttöä ja tunnettaavuutta. Peliä voidaan markkinoida erilaisissa nuorille ja nuorten parissa toimiville henkilöille suunnatuissa tapahtumissa, koulutuksissa, ammattilehdissä tai verkko-markkinoinnissa. Ammatillinen koulutusorganisaatio voisi ottaa tämän pelin jatkokehittämisen opinto-ohjelmaansa sopivaksi katsomallaan opintojaksolla.

Meristö, T. & Laitinen, J. (2016) Nuoret ja tulevaisuus – Länsi-Uusimaan alueen nuorten tulevaisuusunelmia. Futura 1/2016, s. 60-72. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki.

Tuohimaa, H., Kankainen V., Meristö T., Laitinen J. (2016). Participative Game Design in the Zet Project – Engaging the Youth to Enhance Wellbeing. In Li, H., Nykänen, P., Suomi, R. Wickramasinghe, N., Widén, G., Zhan, M. (Eds.). Building Sustainable Health Ecosystems. The Communications in Computer and Information Science. Volume 636, 126-135

Tuohimaa, H., Kankainen, V., Pirilä, M., Meristö, T., Laitinen, J., Lemström, U., Ilkkala, V., Roihuvuo, J., Pykäläaho, M. (2017a) Reptilian Overlords – osallistavaa pelinkehitystä Zet-hankkeessa. Laurea Julkaisut 78

Tuohimaa, H., Kankainen, V., Lemström, U., Meristö, T. (2017b) Reptilian Overlords – peli keskustelun avaajana nuoren ja aikuisen kohtaamisissa. Ohjeistus Reptilian Overlords – pelin hyödyntämiseen. Laurea.

II TEKNOLOGIAA HYÖDYNTÄEN

Mikko Julin

KOKEILLEN LIIKKEELLE – HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ NOPEA KOKEILU HELSINGIN KALASATAMASSA

Digitalisaatio määritellään monin eri tavoin, mutta yksinkertaisesti sen voidaan ajatella tarkoittavan tietotekniikan lisääntymistä arkielämän toiminnoissa. Arkielämän digitaalisuus helpottaa monia arkiaskareita, lisää vapaa-ajan mahdollisuuksia, mutta toisaalta saattaa vähentää ihmisten fyysistä aktiivisuutta. Kun digitaaliset palvelut, pelit ja vaikkapa sosiaalinen media kilpailevat ihmisten vapaa-ajasta, niin liikunta ja fyysinen aktiivisuus eivät välttämättä pärjää tässä kilpailussa. Kalasataman Nopeiden kokeilujen ohjelmassa ”Kokeillen liikkeelle” kokeilussa yhdistettiin fyysisen aktiivisuuden edistämistä ja digitaalista maailmaa. Kokeilun osallistujille annettiin mahdollisuus itse suunnitella kokeilun sisältöä. Sisällön toteuttamisesta vastasivat Laurea-ammattikorkeakoulun fysioterapian opiskelijat.

On arvioitu, että fyysinen inaktiivisuus aiheuttaa pelkästään EU:n alueella vuosittain noin 500 000 ennen aikaista kuolemaa. Epäsuorasti erilaisten sairauksien kautta on arvioitu, että fyysisen inaktiivisuuden kulut ovat yli 80 miljardia euroa vuodessa koko EU:n alueella. Jos tahti jatkuu samanlaisena, niin vuonna 2030 kulujen ennustetaan kasvavan jo yli 120 miljardiin euroon vuositasolla. Toisaalta

vaikkapa joka viidennen inaktiivisen henkilön aktivointi edes 20 minuutin verran päivässä toisi yli 16 miljardin vuosittaiset säästöt. (An ISCA / Cebr report 2015) Suomalaisistakin merkittävä määrä liikkuu riittämättömästi suosituksiin nähden. Vaikka fyysisesti inaktiivisia henkilöitä on vaikeaa saada motivoitumaan liikkumisesta, niin väestötasolla liikunnan lisäämiseen on paljon potentiaalia. Liikunta on suosittua Suomessa, se nauttii laajalti arvostusta ja sitä tuetaan hyvin monella eri tavoin. (Husu ym. 2011)

On siis monta syytä, miksi erilaisia fyysisen aktiivisuuden lisäämiseen tähtäviä kokeiluja kannattaa tukea.

Fiksu Kalasataman Nopeat kokeilut älykästä kaupunginosaa kehittämässä

Helsingin Kalasatamaa on kehitetty Helsingin älykkäimmäksi kaupunginosaksi ja samalla on luotu uusia menetelmiä näiden ratkaisujen toteutukseen. Nopeiden kokeilujen ohjelma tähtäsi älykaupunkikehityksen kiihdyttämiseen ja siihen, miten saadaan sekä asukkaat että yritykset mukaan toimintaan. Nopeat kokeilut kehitettiin Fiksu Kalasatama -hankkeessa osana 6Aika-strategiaa, ja sen rahoittajia olivat Euroopan aluekehitysrahasto, Helsingin kaupunki sekä Työ- ja elinkeinoministeriö. Ohjelma osti pieniä kokeiluja, jotka tuottivat innovatiivisia palveluja kaupunkilaisien käyttöön. (Fiksu Kalasatama 2018)

Nopeiden kokeilujen tarkoitus on ollut edistää hyvien konseptien kehittymistä uudeksi liiketoiminnaksi ja palveluinnovaatioiksi. Ohjelmaan mukaan hyväksytyt kokeilut vietiin läpi aidossa kaupunkiympäristössä muutaman kuukauden pituisen jakson aikana. Fiksu Kalasatama -hanke tuki kokeilujen toteuttajia sen käynnistämisessä sekä käyttäjien tavoittamisessa. Kokeiluihin osallistuneet yritykset ovat keränneet tuotteilleen ja palveluilleen arvokasta käyttäjäpalautetta ja näkyvyyttä. (Fiksu Kalasatama 2018)

Laurea-ammattikorkeakoulu haki kevään 2017 kierroksella mukaan Fiksu Kalasataman Nopeisiin kokeilun teemalla ”Kokeillen liikkeelle”. Kokeilun tavoitteena oli erityisesti aktivoida vähän liikkuvia henkilöitä mukaan matalan kynnyksen ajatuksella. Tämä tarkoitti sitä, että mitään ennakkovaatimuksia tai -odotuksia ei osallistujilta vaadittu, ainoastaan intoa lähteä mukaan kokeilemaan erilaisia tapoja liikkua. Yksi johtava ajatus kokeilussa oli myös se, että osallistujat itse olisivat mukana kokeilun aktiviteettien suunnittelussa. Tietotekniikka ja fyysinen aktiivisuus yhdistettiin hankkeessa sekä mukana olleiden yritysten että Laurean omien välineiden kautta.

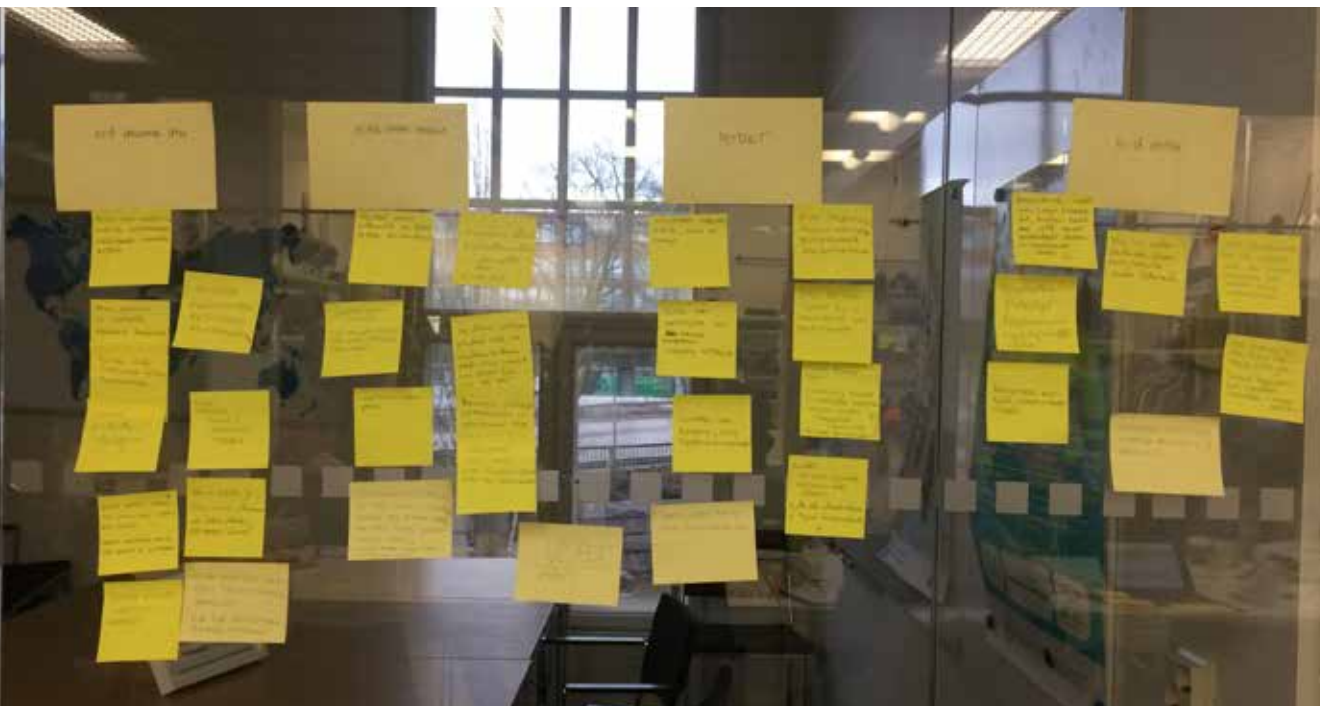
Tavalliseen kokeilutoimintaan verrattuna Nopeiden kokeilujen ero Kokeillen liikkeelle -hankkeessa oli avoimuus uusille ideoille ja toimintatavoille. Hankkeessa haluttiin korostaa osallistujien ideoita ja toiveita liikunnan lisäämisessä. Ajatuksena oli se, että näin saataisiin paremmin sitoutettua ja motivoitua mukaan tulijoita.

Toinen tausta-ajatus oli se, että alueen asukkaat tuntevat oman alueensa ja pystyvät kertomaan alueelle liittyviä toiveitansa.

Mukaan kokeiluun saatiin alun perin kolme yritystä: suomalaiset Smartfier Oy ja Berner Oy, sekä tanskalainen Bandcizer. Smartfier toi hankkeeseen mukaan älytasapainolautansa, Standoutin sekä toimi aktiivisesti mukana koko kokeilun ajan. Berneriltä saatiin Omronin askelmittarit osallistujien käyttöön. Bandcizer vetäytyi viime hetkellä kokeilusta, koska heidän tuotteensa, vastuskumiin kiinnitettävä älysensori, ei ollut riittävän valmis testattavaksi kokeilussa. Lisäksi kokeilun aikana käytettiin Laurea-ammattikorkeakoulun omia laboratorioista lainattavia mittareita, esimerkiksi kehon koostumusta tai fyysistä aktiivisuutta mittaavaa laitteistoa.

Kokeillen liikkeelle toteutettiin opiskelijavetoisesti

Kokeillen liikkeelle hankkeessa opiskelijat olivat mukana täysivaltaisina kokeilun jäseninä alusta lähtien. Hankkeeseen nimettiin opiskelijakoordinaattori, joka toimi paitsi aktiivisena toimijana hankkeen toteutuksessa, niin myös yhdyssiltana osallistujien, koulun ja muiden toimijoiden välillä. Hankkeessa aktiivisia opiskelijoita oli mukana noin 10 osallistujaa. Opiskelijoiden resurssit tulivat kahdesta eri opintojaksosta. Ensimmäisen opintojakson resursseilla suunniteltiin toimintaa, toisen opintojakson resursseilla osallistuttiin käytännön toimintaan. Lisäksi kaksi opiskelijaa tekevät kokeilusta oman opinnäytetyönsä.

Kokeiluun luotiin oma sähköpostiosoite, sekä hankittiin oma puhelinliittymä. Kaikki yksilöllinen kommunikointi osallistujien kanssa hoidettiin näiden kautta. Helsingin kaupunki rekrytoi terveysaseman kautta kokeiluun mukaan osallistujia. Kun tätä kautta osallistujia ei saatu mukaan tarpeeksi, kokeiluun haettiin henkilöitä lisää myös Kalasataman asukkaiden sosiaalisen median kanavia hyödyntäen.

Jo kokeilun alkuvaiheessa ymmärrettiin, että kohderyhmän aktivoiminen olisi haastavaa. Kokeilun alkaessa mukaan oli saatu kuitenkin 15 henkilöä, joiden iät vaihtelivat 30 ja 70 vuoden välillä. Muutama mukaan lähtijä oli aktiivinen liikunnan harrastaja, mutta mukana oli myös fyysisesti inaktiivisia henkilöitä, jotka oikeasti liikkuvat arjessaan vähän.

Liikkumisen riemua

Setlementtiasuntojen kansalaistila Capellan puistotiellä Kalasatamassa toimi hankkeen toteutuksen keskuspaikkana. Siellä toteutettiin niin yhteiset tapahtumat kuin opiskelijoiden ohjaamat lähiohjaustunnit. Opiskelijat hyödynsivät kaupungin kokeilussa ollutta Flexi-tilapalvelua, jonka kautta he varasivat tilan itsenäisesti kokeilun käyttöön ilman välikäsiä.

Ensimmäisellä tapaamisella osallistujille tehtiin erilaisia fyysisen kunnon alkumittauksia lähtötason kartoittamiseksi. Kokeiluun kuuluivat alku-, väli- ja loppumittaukset, joissa tavoitteiden asettamisen ja tarkentamisen sekä tasapainomittauksen lisäksi testattiin osallistujien puristusvoimaa. Mittausten tarkoituksena oli selvittää sitä, onko kokeilusta hyötyä osallistujien fyysiseen kuntoon käytettyjen mittareiden perusteella. Osallistujille tehtiin jo aluksi motivoivat haastattelut kokeiluun osallistumisen motivaation selvittämiseksi. Kaikille osallistujille laadittiin myös kokeilun ajaksi henkilökohtaiset tavoitteet GAS-menetelmän mukaisesti (Kela, GAS-menetelmä 2018).

Kokeillen liikkeelle kokeilun kantava idea oli testata osallistujalähtöisesti erilaisia tapoja harrastaa liikuntaa tai olla fyysisesti muuten vain aktiivinen. Osallistujalähtöisellä tavalla tässä kokeilussa tarkoitettiin sitä, että osallistujat saivat itse esittää toiveitaan fyysisen aktiivisuuden tavoista. Opiskelijat olivat tehneet esivalmistelutyön, kartoittaneet lähiliikuntaan soveltuvia mahdollisuuksia ja esittivät osallistujille muutamia toteutusvaihtoehtoja.

Suosituimmaksi liikuntamuodoksi osoittautui lähiliikuntapaikalla opiskelijoiden kahdesti viikossa pitämät lähiohjauskerrat. Lähiohjauskerroilla oli aina jokin teema, kuten esimerkiksi keuhonhallinta, älylaitteet ja liikkuvuusharjoittelu. Muita kokeilussa testattuja liikuntamuotoja kansalaistilan ulkopuolella olivat seinäkiipeily, ilmajooga, vesiliikunta, sirkustemppuilu ja ohjattu kuntosaliliikunta. Osallistujia ei veloitettu osallistumaan mihinkään, vaan tavoitteena oli tutustua erilaisiin,

monelle ennalta uusiin, liikunta- ja harrastusmuotoihin oman aikataulun mukaisesti. Yhtenä ajatuksena oli lisäksi esitellä lähiliikuntamahdollisuuksia, jollaisiksi löytyivätkin sirkustempuilu ja ilmajooga.

Kokeilun toteutuminen jakautui kahteen osaan. Syksyn 2017 ajan opiskelijat ohjasivat ja osallistivat mukana olevia henkilöitä noin kaksi kertaa viikossa. Hieman ennen joulua tehtiin välimittaukset, ohjeistettiin omatoiminen harjoittelu ja annettiin älytasapainolaudat käyttöön. Vuoden vaihteen jälkeen tammikuun puolessa välissä 2018 tehtiin vielä osallistujille loppumittaukset ja kerättiin palaute kokeilusta.

Teknologialla ja mukaan lähteneillä yritysten välineillä on merkittävä rooli heti kokeilun alusta lähtien. Smartifierin ”Standout” tasapainolautaa käytettiin kaikissa toimintakyvyn mittaustapahtumissa kuvaamaan tasapainoa ja sen muutosta ajan suhteen. Kokeiluun mukaan osallistuneille annettiin matkaan ”Standout” tasapainolaudat omatoimijaksolle. Tasapainolautoilla pystyi paitsi tekemään ohjattuja harjoituksia, niin myös seuraamaan omaa edistymistään tasapainolaudan käytössä. Osa osallistujista innostui keräämään askeleita Omronin askelmittareihin.

Loppumittauksissa valtaosa osallistujista oli parantanut merkittävästi tuloksiaan verrattuna alkumittauksiin. Opiskelijoiden mukaan parasta oli kuitenkin se, että osallistujat innostuivat liikkumaan, pitivät siitä ja monien osallistujien arjen aktiivisuustaso oli noussut. Aktiivisuustasoja mitattiin erillisillä aktiivisuusmittareilla, Bodymedian Armband-mittareilla.

Kokeillen liikkeelle kokeilu sai osan kokeiluun osallistuneista kysymään mahdollisuutta jatkaa ohjattua aktiivisuutta vielä kevään 2018 aikana. Näin myös tehtiin ja kevät 2018 kului uusien opiskelijoiden järjestämien lähiohjaustuntien parissa Kalasatamassa, Kotisataman yhteisöllisessä senioritalossa. Mukaan jatkokokeiluun liitettiin lisäksi erilaisten älysovellusten ja laitteiden testaamista fyysisen aktiivisuuden edistämiseksi. Kevään jatkoryhmä hyödynsi Kokeillen liikkeelle kokeilun kokemuksia ja

sähköpostiosoitetta yhteyden pidossa osallistujiin. Toiminta on jatkunut edelleen syksyllä 2018 jälleen uuden opiskelijaryhmän kanssa. Uutena digitaalisena kehittämiskohteena on etäohjauksen mahdollisuus Laurean ja senioritalon välillä.

Mitä kokeilusta opittiin?

Kuntayhteistyön näkökulmasta Laurean, opiskelijoiden ja kaupungin toimijoiden kanssa kokeilu oli onnistunut. Opiskelijat olivat vastuullisia ja reagoivat nopeasti kokeilun aikana tarvittaviin toimiin. Opiskelijoilla oli aikaa osallistujille ja myös kaupungin suuntaan opiskelijat pitivät aktiivisesti yhteyttä. Oli tärkeää, että kokeiluun oli nimetty opiskelijakoordinaattori, jolloin toiminta ja erilainen viestintä hallittua.

Opiskelijoille kokeilu teetti valtavasti töitä, mutta myös heidän osaamisensa karttui. Opiskelijat saivat kokemusta hankkeen suunnittelusta ja organisoinnista, liikunnan ohjaamisesta heterogeeniselle ryhmälle ja motivoinnista. Opiskelijat arvostivat mahdollisuutta päästä itse muotoilemaan kokeilua alusta lähtien, ja vaikuttamaan sen kulkuun. Kokeilu mahdollisti opiskelijoille aitojen asiakaskokemusten saamisen. Verkostoituminen, kaupungin toiminnan toimintakulttuurin kokeminen ja yritysyritys yhteistyö antoivat opiskelijoille valmiuksia, joita luokassa tai tavallisessa työpaikalla tapahtuvassa harjoittelussa ei päästäisi kokemaan.

Ajankäyttö kokeilun aikana tuli yllätyksenä opiskelijoille. Hallinnollisia tehtäviä, kuten tilojen ja paikkojen ajanvaraukset, yhteydenpito osallistujiin, mittausten suunnittelu ja aikataulutus, sekä lähiohjauskertojen suunnittelu ovat vaatineet paljon aikaa. Tulevissa hankkeissa opiskelijoille on painotettava tätä hallinnollisiin tehtäviin kuluva ”näkyvätöntä” aikaa ja sitä on myös varattava riittävästi toteutukseen.

Haasteina opiskelijat kokivat ”vahdin vaihtamisen” opintojaksolta toiseen kokeilun aikana. Pehdyttäminen jo tehtyihin ohjauksiin, mittauksiin ja asiakkaiden yksilöllisiin toiveisiin koettiin haastavaksi. Opiskelijoiden onneksi mukana oli yksi opiskelija, joka oli mukana kaikissa opintojaksossa ja hän pystyi pehdyttämään uudet kokeiluun mukaan tulevat opiskelijat. Pehdyttämisasiaa kannattaa pohtia tulevaisuuden hankkeissa hyvin jo etukäteen.

Osallistujien rekrytointi oli aluksi haastavaa, niin kuin alun perin kuviteltiin. Haastetta lisäsi se, että terveysasema ei onnistunut houkuttelemaan mukaan kuin muutaman henkilön. Fiksu Kalasatama -hanketta koordinoiva Helsingin kaupungin digitaalisten kaupunkipalvelujen tuotekehitysyksikkö Forum Virium osallistui rekrytointiin laittamalla kokeilusta tietoa Kalasataman Facebook-sivuilleen. Tätä kautta saatiinkin sopivasti täydennettyä kokeilun osallistujamäärää. Vaikka rekrytointi oli hankalaa, niin kokeilun yhdestä pääperiaatteesta, siitä että asiakkaat itse osallistuvat sisällön tuottamiseen, ei haluttu tinkiä. Seuraavien kokeilujen

suunnittelussa kannattaa panostaa myös rekrytoinnin tehostamiseen ja viestinnän selkeyteen sekä hyvään suunnitteluun jo etukäteen kaupungin eri toimijoiden kanssa.

Digitaalisuus kokeilussa näkyi paitsi laitteiden ja erilaisten sovellusten käyttönä, niin myös sosiaalisen median hyödyntämisessä. Sosiaalista mediaa käytettiin massakommunikointiin ja opiskelijat pitivät hankkeen aikana blogia. Omatoimijaksoa varten opiskelijat kuvasivat vajaan 10 minuutin mittaisen ohjevideon, jonka he lataisivat Youtube-videopalveluun osallistujien katsottavaksi.

Helsingin kaupungin terveysaseman edustajien, liikuntatoimen edustajan ja Forum Viriumin kanssa vietetyt palaverit toivat kokeiluun mukaan kaupungin näkökulman, tavoitteet ja toiveet. Heidän kauttaan kokeilu sai mukaan paitsi osallistujat, niin myös tiloja kokeilun käyttöön. Kaupungin tuki ja innostuneen myötämielinen suhtautuminen loi positiivisen ilmapiirin toimintaan koko kokeilun ajaksi.

Vaikka yrityksiä lähti mukaan aktiiviseksi toimijaksi vain yksi, Smartifier, niin yrityksen kanssa yhteistyö oli tiivistä. Yrityksen näkökulmasta oli tärkeää saada palautetta heidän tuotteensa, älytasapainolaudan, toimivuudesta, käytettävyydestä ja kuulla mahdollisia uusia kehittämiskohteita tuotteelleen.

Maailma muuttuu yhä nopeammin ja tietotekniikka hallitsee yhteiskunnissa. Liikunta ja fyysinen aktiivisuus eivät ole erillisiä saarekkeitä yhteiskunnan kehityksessä. Liikunta, urheilu ja fyysinen aktiivisuus eivät tästä maailmasta katoa, mutta olisi yksipuolista ajatella, että tietotekniikka on esteenä näiden harrastamiselle. Kokeillen liikkeelle tyyppiset hankkeet ovat tärkeitä monialaisia hankkeita, jotka omalta osaltaan yhdistelevät erilaisia asioita, osapuolia ja henkilöitä tuomaan uusia raikkaita tuulia fyysisen aktiivisuuden edistämiseksi. Digitaalisuus on osa fyysistä aktiivisuutta nyt ja yhä enemmän tulevaisuudessa.

Tulevaisuudessa ennaltaehkäisy nousee tärkeimmäksi terveyden hoidon osa-alueeksi, jollei se sitä jo olekin. Tämä tarkoittaa sitä, että mukaan tulee lisää toimijoita perinteisen terveydenhuollon ulkopuolelta. (Koponen J ym. 2015). Opiskelijayhteistyö kuntatoimijoiden kanssa sopii mainiosti tulevaisuuden terveyden edistämisen skenaarioihin. Tämän kokeilun malli on yksi mahdollinen tulevaisuuden tapa organisoitua ja siitä saatuja kokemuksia kannattaa lähteä kehittämään eteenpäin.

LÄHTEET

An ISCA / Cebr report 2015. The economic cost of physical inactivity in Europe. Luettavissa [https://inactivity-time-bomb.nowwemove.com/download-report/The%20Economic%20Costs%20of%20Physical%20Inactivity%20in%20Europe%20\(June%202015\).pdf](https://inactivity-time-bomb.nowwemove.com/download-report/The%20Economic%20Costs%20of%20Physical%20Inactivity%20in%20Europe%20(June%202015).pdf). Luettu 3.9.2018

Fiksu Kalasatama 2018. Nopeat kokeilut. <https://fiksukalasatama.fi/nopeat-kokeilut/>. Luettu 3.9.2018.

Husu, P., Paronen, O., Suni, J., Vasankari, T. 2011. Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010. Terveyttä edistävän liikunnan nykytila ja muutokset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:15.

Kela, GAS-menetelmä 2018. <https://www.kela.fi/gas-menetelma>. Luettu 3.9.2018.

Koponen J, Korhonen S, Lahtinen V, Leppänen J. ym. 2015. Terveys 2050. Neljä skenaariota ihmislähtöisestä terveydestä ja valinnanvapaudesta. Demos Helsinki.

Tuija Hirvikoski, Kaisla Saastamoinen & Mikael Uitto

OPISKELIJAVETOISELLA SPRINTILLÄ KUNNAT MUKAAN KANSAINVÄLISISSÄ OSAAMISVERKOSTOISSA

Abstrakti

Korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja yritykset sekä niiden resurssit sijaitsevat maailmalla yleensä isommissa kaupungeissa. Niinpä myös niiden innovaatiopotentiaali sekä tutkimus- ja kehitystyön vaikutus kohdistuu usein metropolialueiden ytimien kehittymiseen. Samaan aikaan maakuntien ja suurkaupunkien haja-asutusalueet, jotka tuottavat metropolialueiden ytimien ja niiden yritysten tarvitsemia resursseja kuten osaavaa työvoimaa, alihankintayrityksiä tai asuin- ja virkistysalueita ihmisille, kärsivät usein itse aivovuodosta, työpaikkojen puutteesta ja monista väestön vanhenemiseen sekä välimatkoihin ja logistiikkaan liittyvistä ongelmista. Innovaatiopotentiaalin epätasainen jakautuminen on globaali ongelma. Tämän artikkelin tavoitteena on tarkastella Laurea ammattikorkeakoulun luomaa yhteiskehittämisen Sprint -toimintakonseptia ja sen mahdollista välittäjäroolia metropolialueiden ydin- ja äärialueiden innovaatiopotentiaalin tasaajana. Esimerkkinä käytetään Uudenmaan Lapinjärvellä toteutettua kansainvälistä, poikkitieteellistä ja monitoimijaista Digital Wellbeing Sprinttiä ja pohditaan sen mahdollisia vaikutuksia ja kehittämismahdollisuuksia.

Tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisääminen ja tieteen itseisarvo

Erilaiset kansainväliset tutkimukset, politiikkaohjelmat ja strategiat (OECD 1971; OECD 2017; Wessner 2005; Miettinen et al. 2006 EC 2014; EC 2016; YK 2015; EC 2018) ovat vuosikymmenten ajan tutkineet ja kehittäneet käsitteitä, joilla käydä keskustelua tieteen ja innovaatiotoiminnan keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Tällaisia englanninkielisiä käsitteitä ovat esimerkiksi *Doing, Using and Interacting (DUI)*, (Lundvall 1985), *Mode two of knowledge production* (Gibbons & al. 2005), *Quadruple Helix* (Curley & Salmelin 2018), joka pohjautuu Etzkowitzin (2002) *Triple Helix of Academia, Industry and State*, sekä *Open Innovation 2.0* (Curley & Salmelin 2018), *Living Labs* (The Helsinki Manifesto 2006), ja *City as a Living Lab* (ENoLL 2016), tai *The city as an open innovation platform* (6Aika).

Tutkijat (Miettinen et al. 2006, Kivistö ja Pihlström 2018) puolustavat riippumattoman, tieteelliseen huippuun tähtäävän ja aikaa vievän tutkimuksen itseisarvoa ja oikeutusta yhteiskunnassa. Yrittäjämäisten, innovaatiota tuottavien hybridiyliopistojen sijaan tutkijat (mm. Miettinen et al. 2006) ovat korostaneet yhteistyön merkitystä tieteeseen, kaupallistamiseen sekä lainsäädäntöön ja yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen erikoistuneiden tiedelaitosten, yritysten ja julkisen sektorin kesken. Tässä artikkelissa kuvatussa yhteiskehittämisen Sprint-konseptista voisi kehittyä uusi mekanismi, jolla aikaa vaativa tieteellinen tutkimus ja nopeisiin tuloksiin tähtäävän innovaatiotoiminta voisivat rikastaa toisiaan vaarantamatta riippumattonta tieteellistä toimintaa. Konsepti esiteltiin kesällä 2018 Genevessä järjestetyssä avoimen innovaation kansainvälisessä tutkija- ja innovaatiotoimijakonferenssissa, jossa se palkittiin parhaana uuden innovaation esittävänä paperina (Hirvikoski, Saastamoinen ja Uitto 2018).

Ammattikorkeakoulut ja niiden opiskelijat yhteiskehittämisen ajureina

Suomessa ammattikorkeakoulut (AMK) ovat jo laissa kirjattujen tehtäviensä puolesta avainasemassa aluekehityksen ajureina ja mahdollistajina: yksi ammattikorkeakoulujen päätehtävistä on harjoittaa työelämää ja aluekehitystä tukevaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyötä (Ammattikorkeakoululaki 932/2014). Laurean uudistettu brändilupaus *Yhdessä enemmän – Laurea Uudellamaalla* kuvaa Laurean aluekehityksen potentiaalin laajuutta: Laurean toiminta kattaa koko Uudenmaan alueen.

Aluekehitysyhteistyötä on vuosien varrella tehty tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeiden (TKI) ja opiskelijaprojektien muodossa Laurean ja monien Uudenmaan kuntien välillä. Laurean projektioppimisen 10-vuotisjuhlaulkaisu (Koivukangas et

al. 2018) kuvaa hyvin kuntien ja yritysten toimeksiannosta toteutettujen opiskelija-projektien kehitystä. Aluekehitysyhteistyö tarjoaa kunnille mahdollisuuden saada käyttöönsä monialaista osaamista ja uusia näkökulmia. Opiskelijoille työskentely kuntien kanssa taas mahdollistaa parhaimmillaan ainutlaatuisen tilaisuuden työ-elämäyhteistyöhön sekä oman osaamisen kehittämiseen aidossa ympäristössä.

Pidempikestoisten hankkeiden ja ohjattujen projektien lisäksi kuntien haasteisiin voidaan löytää ratkaisuja ketterän kehittämisen ja avoimen innovaation menetelmillä kuten Sprint-työskentelyllä. Monialaiset ja monikulttuuriset opiskelijaryhmät voivat lyhyen Sprintin muodossa, korkeakoulujen asiantuntemusta hyödyntäen ja yhteistyössä kuntien ja yritysten kanssa löytää varteenotettavia ratkaisuehdotuksia kuntien monimutkaisiin haasteisiin nopeiden kokeilujen, prototyypoinnin ja yhteiskehittämisen (engl. co-creation, Ramaswamy ja Goiullart 2010) keinoin. (Hirvikoski, Saastamoinen ja Uitto 2018.)

Opiskelijoille Sprint-tyyppinen työskentely monialaisessa tiimissä tarjoaa oikean haasteen ja ainutlaatuisen tilaisuuden kehittää työelämässä elintärkeitä avoimen innovaation, yhteiskehittämisen ja nopean prototyypoinnin taitoja parissa (Hirvikoski, Saastamoinen ja Uitto, 2018). Yhteiskehittämisen ja niihin liittyvien nopeiden kokeilujen yleistyessä tulevaisuuden työelämässä syntyy myös yhteiskehittämiseen liittyviä uusia ammattinimikkeitä, joista Euroopan komission, yritysten ja tutkijoiden Avoimen Innovation Poliitiikka- ja Strategiaryhmä (OSPSPG) käyttää mm. seuraavia välittäjätoimintaan viittaavia englanninkielisiä nimityksiä: ”facilitator”, ”orchestrator”, ”mediator”, ”interpreter”, ”broker” tai ”bridger”. (Curley ja Salmelin 2018.)

Kohti kestävästä kehityksestä Uudellamaalla ja globaalisti

Aluekehitys ja innovaatiopotentialin epätasaisen alueellisen jakautumisen negatiivisten seurausten minimoiminen näkyvät paitsi alueellisissa ja kansallisissa strategioissa ja ohjelmissa (mm. Seutukaupunkiohjelma 2018, Uusimaa-ohjelma 2.0 2017),

myös maailmanlaajuisesti YK:n jäsenmaiden yhdessä sopimassa kestävästä kehityksen ohjelmassa. YK:n kestävästä kehityksen ohjelman päämääränä on ”kääntää maapallon kehitys ihmiskunnan, ympäristön ja talouden kannalta kestävässä suuntaan vuoteen 2030 mennessä” (YK 2015). Suunnitelmassa tavoite 11 ’Kestävät kaupungit ja yhteisöt’ keskittyy erityisesti turvallisten ja kestävien kaupunkien ja asuin-yhdyskuntien takaamiseen. (YK SDG 11)

Kesällä 2018 julkaistu seutukaupunkiohjelma keskittyy Suomen seutukaupunkien osaamis- ja työvoimapohjaa vahvistaviin toimenpiteisiin sekä yritysten kasvuun ja työpaikkojen lisäämiseen. Ohjelman keskiössä on tiiviin, verkostomaisen yhteistyön vahvistaminen valtion, maakuntien ja seutujen välillä (Seutukaupunkiohjelma 2018). Myös Uusimaa-ohjelma 2.0 pyrkii vastaamaan kaupunkien ja maaseudun haasteisiin Uudenmaan alueella: ”Uudenmaan maaseudun asemaa voidaan parantaa tiivistämällä kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutusta ja hyödyntämällä sekä kaupunkien, että maaseudun resursseja.” (Uusimaa-ohjelma 2.0.)

Laurean strategian ja tahtotilan (Laurea 2020) mukaisesti sen TKI-toimintaa ohjataan jo lähtökohtaisesti korkeakoulun kotimaakunnan, kansallisten ja kansainvälisten strategioiden mukaiseen toimintaan. Kaupungistuminen sekä kaupunkien ja maaseudun välinen rikastava vuorovaikutus ovat Uudellemaalle tärkeitä tavoitteita. Niinpä iso osa Laureassa lähes kolme vuosikymmentä jatkuneesta aluekehitystoiminnasta on ohjautunut sen kaikkien kampusten opetus- ja hanketoiminnan kautta tämän rikastavan vuorovaikutuksen tukemiseen. Laurea-ammattikorkeakoulun tahtotila on olla vuonna 2020 metropolialueen hyvinvoinnin ja kilpailukyvyyn kansainvälinen kehittäjä.

Sprint aluekehityksen ajurina

Yhteiskehittäminen, monialaisuus ja ketterät menetelmät ovat kasvattaneet suosiotaan viime vuosina perinteisesti byrokraattisemman, hierarkkisen ja usein kapea-alaisen yhden organisaation sisäisen tai kahden organisaation välisen kehitystoiminnan rinnalla. Aluekehityksessä yhteiskehittäminen auttaa lisäämään alueen elinvoimaa ja voimaannuttaa asukkaita samalla, kun palvelut muotoutuvat ja kehittyvät vastaamaan entistä paremmin asukkaiden tarpeisiin. Parhaimmillaan monitieteinen, monitoimijainen ja monikulttuurinen yhteiskehittäminen on myös nopea tapa tuottaa uutta arvoa, liiketoimintaa ja työpaikkoja, jotka ovat myös Euroopan komission tutkimusohjelmien tavoitteita (EC 2014, EC 2016, EC 2018). Mahdollistamalla ja orkestroimalla monitoimijaista julkisen sektorin, elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan sekä koulutus- ja tiedelaitosten muodostaman innovaatioekosysteemin vuorovaikutusta lisätään yhteiskehittämisen ja kokeilutoiminnan vaikuttavuutta, laatua ja tuottavuutta työelämässä, tieteessä ja yhteiskunnassa. Niin sanotuilla avoimen tieteen ja tutkimuksen (engl. open science, EC 2016) ja kansalaistieteen (engl. citizen science, EC 2016) lähestymistavoilla mahdollistetaan entistä paremmin tutkimusdatan kerääminen, tieteen tulosten hyödyntäminen ja kansalaisten osallistuminen yhteiskehittämiseen.

Tämä artikkeli pohtii yhteiskehittämiseen liittyviä mahdollisuuksia yhdistää metropolin ydinalueen ja kehyskuntien voimavarat tavoitteellisen TKI-toiminnan toteuttamiseksi. OECD:n mukaan (Curley ja Salmelin 2018) 20% innovaatiotoiminnan taloudellisesta arvosta syntyy innovaatioiden kehittämisestä ja 80% niiden käyttöönotosta. Tästä syystä on tärkeää kytkeä loppukäyttäjät ja luonnolliset hyödynsajat yhteistyöhön tutkimus- kehittämis- ja innovaatioprosessin kaikissa vaiheissa. Tämän artikkelin mukaisessa tavoitteellisessa TKI-toiminnassa (engl. mission oriented RDI, EC 2018) tavoitteena on synnyttää win-win-win tilanne, jossa samanaikaisesti tieteellinen laatu kehittyy, syntyneiden sosiaalisten innovaatioiden käyttöönotto helpottuu ja kaupallisten ratkaisujen leviäminen nopeutuu samalla kun kaikkien osapuolten osaaminen kehittyy. Opiskelijat ja kansalaiset toimivat Laurean kehittämispohjaisen oppimisen toimintamallin (engl. Learnig by Developing) mukaisesti kehittäjänä ja kansalaistieteilijän rooleissa.

Hyvä esimerkki yhteiskehittämisen tuomisesta ammattikorkeakoulujen kunta-yhteistyöhön on Sprint-työskentelyn hyödyntäminen. Työskentely voi tapahtua viestintäteknologiaa hyödyntäen eri lokaatioissa tai järjestämällä Sprint-tapahtuma tiettyssä kehyskunnassa (Hirvikoski 2018). Tapahtumat tuovat yhteen erilaisia toimijoita. Laurean kehittämän opiskelijapohjaisen Sprint-formaatin avulla ja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen kehyskuntien haasteiden ratkaisuja etsitään opiskelijoiden ja muiden osanottajien taustaorganisaatioiden osaamisesta ja yhteyksistä kotimaassa ja ulkomailla.

Ensimmäinen opiskelijavetoinen Sprintti toteutettiin Taiwanin hallituksen rahoittamana johtavien kaakkois-aasialaisten yliopistojen ja yhteiskunnallisten toimijoiden sekä European Network of Living Labsin ja Laurean kesken vuonna 2011 (Sung ja Jou 2011). Myöhemmin saman tyyppisiä tilaisuuksia on toteutettu Suomessa ja Euroopassa erilaisilla tuotenimillä kuten Design Jam ja Innovation Camp (EC Committee of the Regions). Suuremman vaikuttavuuden aikaansaamiseksi Sprinteissä on pyritty hyödyntämään modernia tieto- ja viestintäteknologiaa, jolloin haastavien tilanteiden ilmetessä osanottajat voivat konsultoida eri maissa toimivien taustaorganisaatioidensa asiantuntijoita tai toteuttaa nopeita kokeiluja sekä kerätä tai jakaa tutkittavaan ja kehitettävään ilmiöön liittyvää dataa yhteistyössä maapallon toisella puolella toteutettavan Sprintin kanssa.

Sprint on monialainen ketterän kehittämisen tapa, jossa muotoiluajattelun, yhteiskehittämisen ja kokeilutoiminnan keinoin ratkotaan haasteita perinteistä hanke- tai projektityyppistä työskentelyä lyhemässä ajassa nopeiden kokeilujen ja prototypoinnin kautta. Sprintissä tosielämän haastetta ratkoo monialainen tiimi, jolloin päästään hyödyntämään sekä tiimiläisten yksilöllistä osaamista ja kokemusta että monialaista yhteiskehittämistä – Sprintissä tiimi onkin enemmän kuin osiensa summa. Sprintissä seurataan palvelumuotoilun, muotoiluajattelun tai muun ketterän kehittämisen ja avoimen innovaatiotoiminnan (engl. Open Innovation 2.0) malleja. Ihmiskeskeisyys ja syvä ymmärrys ratkaistavasta haasteesta sekä sen kontekstista on Sprintissä keskeisessä roolissa. Osallistujien on tärkeää saada riittävästi

tietoa paitsi ratkaistavasta haasteesta sekä valitusta työskentelytavasta ja sen yksityiskohdista, myös syistä kyseisen työskentelytavan valintaan, jotta he lyhyessäkin ajassa uskaltavat luottaa valittuihin menetelmiin ja niiden toimivuuteen.

Digital Wellbeing Sprint Uudenmaan Lapinjärvellä¹

Elokuussa 2017 kolmen ammattikorkeakoulun Laurean, Metropolian ja Haaga-Helian yhdessä järjestämä Digital Wellbeing Sprint on oiva esimerkki Sprint-työskentelystä kunnan haasteisiin vastaajana. Digital Wellbeing Sprintissä keskityttiin kuuden päivän ajan Uudellamaalla sijaitsevan Lapinjärven kunnan haasteeseen “Living well all the way” opiskelijoiden, kunnan ja järjestävien tahojen läheisellä yhteistyöllä. Tarkoituksena oli kerätä syvää ymmärrystä kuntalaisten, erityisesti muistisairaiden, arjesta ja haasteista, ja ideoida ja prototypoida ratkaisuehdotuksia kerättyyn ymmärrykseen perustuen. 32 osallistujaa 10 maasta jaettiin kahdeksaan monialaiseen Sprint-tiimiin. Osallistujissa oli niin IT-, palvelumuotoilu-, terveydenhuolto- kuin business-alojen AMK- ja YAMK-opiskelijoita. Opiskelijatiimejä oli Sprintin aikana tukemassa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevia opiskelijamentoreita sekä ammattikorkeakoulujen opettajia.

Sprint-tiimit seurasivat Ojasalon, Koskelon ja Nousiaisen (2015) kehittämää nelivaiheista palveluinnovaatioprosessia: Kartoita ja ymmärrä, Ennakoi ja ideoi, Mallinna ja arvioi, Konseptoi ja vaikuta. Osa Sprint-tiimeistä vietti suurimman osan Sprint-päivistä Lapinjärvellä tutustuen käytännössä kuntalaisten elämään ja ympäristöön, ja loput tiimeistä työskentelivät Espoosta käsin.

Sprintin päätteeksi tiimit esittelivät prototypoidut palveluehdotuksensa tuomaristolle, joka koostui kahdesta Lapinjärven kunnan työntekijästä, yhdestä lapinjärväläisen palvelukodin työntekijästä, sekä yhdestä Sprintissä mentorina mukana olleesta ammattikorkeakoulun opettajasta. Jokaisen tiimin esitys ja ehdotus arvioitiin seuraavien tuomarointikriteerien pohjalta: tiimin idean tai konseptin käytettävyys ja toteuttamismahdollisuus, eri metodien käyttö ja Sprint-prosessin vaiheiden seuraaminen, asiakaskeskeisyys eli kunnan muistisairaiden asukkaiden huomiointi ehdotetussa ratkaisussa, ja tiimin esitys itsessään pitch-näkökulmasta. Lisäksi tuomaristo arvioi ehdotusten ja ratkaisujen skaalautuvuutta.

Digital Wellbeing Sprintin tuloksena oli kahdeksan erilaista prototypoitua ehdotusta, joita kunta voisi halutessaan jatkojalostaa – mahdollisesti opiskelijoiden avustuksella esimerkiksi opinnäytetyön muodossa. Yhden syntyneen ehdotuksen työstämistä Sprintin jälkeen jatkoikin kaksi opiskelijaa yhteistyössä kunnan kanssa. Lisäksi yksi Sprintiin osallistunut opiskelija sai kipinän opinnäytetyöhönsä Sprintteemojen pohjalta ja pääsi toteuttamaan tutkimus- ja kehitystyötään lapinjärväläisten parissa kunnanjohtajan ja hyvinvointijohtajan avustuksella.

1) <https://www.facebook.com/ProfessionalSummerSchool2016/>

Opiskelijavetoisen Sprint –konseptin vaikutukset ja jatkokehittämisideat alueellisen innovaatiopotentialin vahvistajana

Tässä luvussa pohditaan Lapinjärven ja monien muiden Digital Wellbeing Sprint -tyyppisten kansainvälisten tapahtumien perusteella konseptin jatkokehitysideoita ja mahdollisia vaikutuksia alueelliseen ja alueiden väliseen innovaatiopotentialiin. Alla esitetyt propositiot Sprint –konseptin vaikutuksista toimivat myös mahdollisina tieteellisen arviointitutkimuksen aiheina.

Digital Wellbeing Sprint toi Lapinjärvelle 200 henkilötyöpäivää kehittämispäivästä ja aktivoi kunnan oman innovaatiopotentialin

Digital Wellbeing Sprint tarjosi Lapinjärven kunnalle joukon monikulttuurisia, monialaisia asiantuntijoita ja tekijöitä kehittämään innovatiivisia ratkaisuehdotuksia kunnan haasteeseen. Määrällisesti Sprint-työskentely toi kunnalle lähes 200 henkilötyöpäivää lisää. Kertaluontoisen tapahtuman lisäksi Sprint loi pohjaa kunnan ja osallistujien kauaskantoisemmalle yhteistyölle esimerkiksi opinnäytetyön ja ehdotusten jatkokehittämisen muodossa. Valmiiksi ihmiskeskeisessäkin kunnassa myös kuntalaisten osallisuuden tunne voi Sprintin avulla kasvaa: Monet Sprint-osallistujien kanssa keskustelleet kuntalaiset kertoivat ilahtuneensa, että heidän arkensa koettiin merkittäväksi ratkaisuehdotuksia kehitettäessä.

Sprint-yhteistyö on lisäväylä ammattikorkeakoulujen aluevaikuttavuudelle

Ammattikorkeakouluille Sprint-yhteistyö kuntien kanssa on yksi lisäväylä vaikuttavuuden kehittämiseen. Aluekehitysohjelmassa (Seutukaupunkiohjelma, Uusimaa-ohjelma 2.0) korostettu verkostomainen, tiivis yhteistyö eri toimijoiden välillä vaatii taitavaa fasilitointia, ja ammattikorkeakoulut voivat tässä olla aktiivisessa avainasemassa. Sprint-työskentely voi avata niin ammattikorkeakouluille kuin opiskelijoille ovia uudenlaiseen yhteistyöhön kuntien kanssa. Kuntien, elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan sekä koulutus- ja tutkimuslaitosten välisen yhteiskehittämisen fasilitointi edellyttää osaamisen kehittämistä ja erilaisia uusia

mekanismeja. Niitä kehitetään, systematisoidaan ja pilotoidaan Opetus- ja kulttuuriministeriön Laurea-ammattikorkeakoululle myöntämän rahoituksen turvin Co-creation orchestration -nimisessä hankkeessa vuosina 2019-2021.

Sprint-konseptilla edistetään oppimista ja synnytetään uusia yrityksiä

Paitsi mahdollisuuksia jatkotyöskentelyyn kuntien kanssa, opiskelijoille Sprint luo tilaisuuden monialaiseen ketterän kehityksen kokeiluun käytännön haasteen parissa. Opiskelijat pääsevät tiimissä yhteiskehittämään, innovoimaan ja prototypoimaan – eli harjoittelemaan työelämässä kasvavan tärkeitä taitoja.

Sprinteistä voi myös syntyä osallistujien ja aluekehityksen kannalta merkittäviä uusia yritys- ja kehitysideoita suoraan ja välillisesti. Sprintissä syntyneestä ratkaisusta voi jatkokehittämällä ponnistaa startup-yritys, ja Sprint voi auttaa synnyttämään yritystoimintaan johtavia yhteistyömahdollisuuksia osallistujien ja muiden toimijoiden kesken. Lapinjärven Digital Wellbeing Sprintin kohdalla jälkimmäinen toteutui: kaksi voittajatiimin jäsentä pääsi palkintomatkalta osallistumaan kansainväliseen yrittäjyys- ja startuptapahtumaan, jossa he yhdessä kahden muun tapahtumaan osallistuneen kanssa perustivat terveysalan startup-yrityksen.

Aiemmassa, vuoden 2016 Digital Wellbeing Sprintissä opiskelijat kehittivät idean Huoleti-konseptista, jonka pohjalta syntyi Huoleti Oy. Yritys edusti syksyllä 2018 Suomea parhaana terveysteknologia-alan palveluna YK:n Word Summit Awardissa².

Sprint-konsepti on mahdollinen uusi mekanismi, joilla tieteen ja teknologian yhteiskunnallista vaikuttavuutta parannetaan vaarantamatta tieteen itseisarvoa

Perinteinen tiede- ja teknologia-aloitteinen innovaatio (engl. *science-technology innovation (STI)*) etenee lineaarisesti. Siinä tieteen ja teknologian tuloksia siirretään vaihe vaiheelta kohti markkinoiden tarpeita. Tuloksia päästään yleensä hyödyntämään vasta tieteellisen työn valmistuttua.

Yhteiskehittämiseen perustuva Sprintti integroi reaali maailman haasteet ja markkinoiden tarpeet tieteen ja teknologian tuomiin mahdollisuuksiin. Näin se lyhentää aikaa, joka kuluu tieteestä ja tuotekehityksestä tulosten hyödyntämiseen vaarantamatta tieteen riippumattomuutta.

Sprint-konsepti perustuu käyttäjälähtöiseen ja avoimeen innovaatioon (engl. Open Innovation 2.0. Curely ja Salmelin 2018, joiden lähtökohtana ovat ihmisten tarpeet ja lisäarvon synnyttäminen luonnollisille hyödynsajille. Sprintissä teknologiaa ja sen tuottamaa dataa pyritään hyödyntämään sekä innovaatioiden kehittämisessä että niiden testaamisessa. Poikkitieteellisen palvelumuotoilun sekä muotoiluajattelun

2) <https://www.huoleti.fi/post?id=135>

(engl. Service design, Design Thinking) tuominen osaksi Sprinttien innovaatio-toimintaa on osaltaan auttanut innovoinnin fokuksen siirtämistä perinteisestä teknologia- tai tuotekeskeisestä ihmiskeskeisempään suuntaan. Opiskelijoiden avulla yhteiskehittäminen innovaatiotoiminnassa mahdollistaa paitsi eri toimijoiden osaamisen paremman hyödyntämisen, myös toimijoiden tarpeiden huomiooninnon innovaatioprosessissa. (Design Council 2011)

Vakioiduilla Sprint-tapahtumilla on mahdollisuus tuottaa tieteelliselle tutkimukselle uusia tutkimusaiheita ja -dataa

Kehitettävään ilmiöön liitetään opiskelijoiden ja heidän työtään ohjaavien tutkijoiden yhteistyöllä kriittinen ajattelu ja synnytetään uusia tutkimuskysymyksiä. Vakioiduissa Sprint-tapahtumissa kerättäviä havaintoja ja syntyvää tutkimusdataa voidaan hyödyntää myös tieteellisessä tutkimuksessa. Näin Sprint-tapahtumista voi kehittyä myös uusi tapa toteuttaa kansalaistiedettä ja tapahtumat voidaan integroida avoimen tieteen ja tutkimuksen toimintatapaan.

Jatkossa olisi tärkeää kehittää ja kokeilla eurooppalaisten Sprinttien sarjasta koostuvaa konseptia, yhteisen kansainvälisen ongelman ratkaisemiseksi. Näin samanlaiset vakioidun konseptin mukaan tuotetut tapahtumat sekä synnyttävät ja jakavat keskenään tutkimusdataa että testaavat ratkaisuideoita erilaisissa olosuhteissa.

Sprint-osanottajien kriittinen ajattelu ja digiaikakauden osaaminen

Koska Sprintit sekä hyödyntävät tieto- ja viestintäteknologiaa että kehittävät uusia digitaalisia ratkaisuja, suosittelemme että opiskelijavetoisten Sprinttien kaikilla osapuolilla ja osanottajilla olisi riittävä ymmärrys myös tietojenkäsittelytieteiden eri osa-alueilta. Näin eri taustan omaavat osapuolet kykenevät paremmin yhdessä arvioimaan mihin ohjelmointia, tekoälyä, big dataa, lohkoketjuja tai pilvipalveluita voidaan käyttää ja mihin ne eivät taivu. Peruasiat hallitsevat osanottajat osaavat näin paremmin demonstroida tai kommunikoida mitä he odottavat tietojenkäsittelytieteilijöiltä. Kriittiseen ajatteluun kykenevät Sprint-osanottajat tunnistavat paremmin myös ne haasteet, yhteiskunnalliset vaikutukset ja monitieteiset tutkimusaiheet, joita esimerkiksi keinoälyn tai lohkoketjujen käyttöön liittyy. Samoin kuin yhteiskehittämisen perusmetodien myös digiaikakauden perusvalmiuksien tulisi kuulua Sprintiä edeltäviin perusopintoihin.

Innovaatiosprintit aluestrategioiden tukena

Lopuksi ehdotamme, että yhteiskehittämisen Sprint-mekanismi sisällytettäisiin kaupunkien, alueiden ja Euroopan Unionin strategioihin. Paitsi että opiskelijavetoinen Sprint on varsin yksinkertainen toteuttaa, siihen sisältyy paljon potentiaali, jonka avulla voidaan tasoittaa alueellisesti epätasaisesti jakautunutta innovaatiopotentiaalia ja edistää alueellista ja alueiden välistä koheesiota. Mekanismi voi toimia myös linkkinä aikaa vaativan tieteelliseen huippuun tähtäävän tutkimuksen ja tavoitteellisen innovaatio- ja liiketoiminnan välillä. Vähintäänkin mekanismin sisältämä potentiaalia ja vaikututtavuutta tulisi tutkia.

Opiskelijavetoisen Sprintin kehitystyö alkoi vuonna 2009 Laurea-ammattikorkeakoulun ja Taiwanin Opetusministeriön rahoittamassa *The Talent Cultivation Program for Smart Living Industry* -hankkeessa. Tuija Hirvikoski toimi hankkeen ohjausryhmän jäsenenä ja mentorina. Yhteistyön tuloksena ensimmäinen opiskelijavetoinen Sprint luotiin ja pilotoitiin vuonna 2011 Taipeiissa ja Taiwanin maaseudulla. Tuija Hirvikoski on myöhemmin kehittänyt ja toteuttanut vastaavia tapahtumia yhdessä Laurean, European Network of Living Labsin (ENoLL), DG Connectin ja Alueidenkomitean kollegoiden kanssa. Vuodesta 2016 lähtien kansainväliset opiskelijavetoiset Sprintit on toteutettu Helsingin metropolialueen kolmen ammattikorkeakoulun strategisen liittouman yhteistyönä. Vuonna 2017 Kaisla Saastamoinen kantoi päävastuun Sprintin suunnittelusta ja toteutuksesta. Mikael Uitto on kehittänyt konseptia Tuija Hirvikosken kanssa vuodesta 2009.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki 932/2014

British Design Council. The Design Process: What is the Double Diamond. <https://www.design-council.org.uk/news-opinion/design-process-what-double-diamond>

Curley, M. and Salmelin, B. (2018). Open Innovation 2.0. The New Mode of Digital Innovation for Prosperity and Sustainability. Switzerland: Springer International.

Design Council. 2011. Design for innovation. London: Design Council.

EC (2014). Rome Declaration on Responsible Research and Innovation in Europe. Italian Presidency of the Council of the European Union

EC (2016). Open innovation, open science, open to the world - a vision for Europe. Produced by European Commission's Directorate-General for Research & Innovation (RTD).

EC (2018). Mission-oriented research and innovation policy. A RISE perspective – Study. Directorate-General for Research and Innovation.

EC Committee of the Regions. Innovation Camp. <http://cor.europa.eu/en/news/Pages/citizens-dialogue-in-gabrovo-building-trust-in-europe.aspx>

Evans, J., Karvonen, A. & Raven, R. (Eds.) (2016). The Experimental City. Routledge research in sustainable urbanism. New York: Routledge.

Etzkowitz, H. (2002). The Triple Helix of University - Industry - Government Implications for Policy and Evaluation. Science Policy Institute Working paper 2002,11.

Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P. & Trow, M. (2005). The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies. London: SAGE

Hirvikoski, T. (2018). Living Labs pioneer the socio-ecological transitioning that society needs in Dezuanni, M., Foth, M., Mallan, K., & Hughes, H. (Eds.) (2018). Digital Participation through Social Living Labs – Valuing Local Knowledge, Enhancing Engagement. Cambridge, UK: Chandos Publishing. ISBN 978-008-102-059-3. <https://eprints.qut.edu.au/105681/>

Hirvikoski, T., Saastamoinen, K. & Uitto, M. (2018). International Innovation Sprint Bridging the Sustainability Gap between Metropolitan Core and Peripheries. Zenodo. <http://doi.org/10.5281/zenodo.1434814>

Hirvikoski, T. & Saastamoinen, K. (Forthcoming). Innovation Sprint – Manual for organisers. Laurea publications.

Koivukangas M., Mäkinen L., Korhonen V., Kettunen M., Heimo H., Laukkanen O., Lappalainen P., Oikkonen P. (Eds.), (2018). Kuka sen opettaa? : Projektioppimisen (P2P) 10-vuotisjuhlajulkaisu. Laurea Julkaisut 94., Laurea-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-489-7>

Kivistö, S. & Pihlström, S. (2018). *Sivistyksen puolustus. Miksi akateemista elämää tarvitaan?* Tallinna: Gaudeamus

Laurea2020. Laurea ammattikorkeakoulun hallituksen 10.6.2015 hyväksymä strategia.

Lundval, B-Å. (1985). Product innovation and producer-user interaction. *Industrial Development Research Series*, 31, 79-91. Aalborg University Press.
Miettinen, R., Tuunainen, J., Knuuttila, T. & Mattila, E. (2006). *Tieteestä tuotteeksi? Yliopistotutkimus muutosten ristipaineissa.* Helsinki: Yliopistopaino

OECD (1971). *Science growth and society: a new perspective.* Report of the Secretary-General's Ad Hoc Group on New Concepts of Science Policy.

OECD (2017). *Making Innovation Benefit All: Policies for Inclusive Growth.* Paris: OECD Publishing.

Ojasalo, K., Koskelo, M., & Nousiainen, A. K. (2015). Foresight and service design boosting dynamic capabilities in service innovation. In *The Handbook of Service Innovation* (pp. 193-212). Springer, London.

Ramaswamy V. and Gojullart, F. (2010). *The power of cocreation.* New York: Free Press.

Seutukaupunkiohjelma. Omaehtoista kehittämistä ja monenvälistä kumppanuutta. 2018. Valtiovarainministeriön julkaisu 21/2018 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160927/VM_21_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sung, T. J. & Jou, S.C. (2011). 2011 Asian Smart Living Summer School Report. *Innovation and Connections. The Talent Cultivation Program for Smart Living Industry.* Ministry of Education R.O.C.

Uudenmaan liitto (2017). *Uusimaa-ohjelma 2.0.* Uudenmaan liiton julkaisuja A 36 – 2017. https://www.uudenmaanliitto.fi/aluekehitys/uusimaa-ohjelma_2.0

Yhdistyneet kansakunnat (2015). *Kestävän kehityksen tavoitteet - Agenda 2030.* <https://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/kehitys/post-2015>

Eija Söderlund & Marja Vellonen

TERVEYS- JA HYVINVOINTI- TEKNOLOGIAN KÄYTTÖ IKÄÄNTYNEEN HOITOTYÖSSÄ JA HOITOTYÖNTEKIJÖIDEN KOULUTUSTARPEET

Abstrakti

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakennemuutos, väestön ikääntyminen ja teknologian nopea kehittyminen haastavat hoitotyöntekijöitä. Terveys- ja hyvinvointiteknologian avulla voidaan edistää asiakkaan omahoitoon sitoutumista ja toimintakyvyn ylläpitämistä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata, millaista terveys- ja hyvinvointiteknologiaa käytetään ikääntyneiden palveluissa hoitotyöntekijöiden näkökulmasta sekä minkälaisia koulutustarpeita heillä on. Tutkimukseen osallistuivat kotihoidossa ja ikääntyneiden palveluissa työskentelevät hoitotyöntekijät (n=73). Aineisto kerättiin kyselylomakkeella ja analysoitiin laadullisin menetelmin, teemoitellen.

Yleisimmin käytössä olivat fyysisiä elintoimintoja mittaavat laitteet ja turvalaitteet. Hoitotyöntekijät kuvasivat tarvitsevansa erityisesti teknologian käyttöönottoon liittyvää koulutusta. Tulevaisuudessa olisi merkityksellistä saada kokemuksia terveys- ja hyvinvointiteknologian käytöstä psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn tukemisessa sekä vahvistaa hoitotyöntekijöiden teknologiaosaamista.

Avainsanat: terveys- ja hyvinvointiteknologia, hoitotyöntekijä, koulutus, ikääntyneet

Tutkimuksen lähtökohdat

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakennemuutos ja kehittyvä toimintaympäristö muuttaa työskentelytapoja monin tavoin. Teknologian nopea kehittyminen ja digitalisoituminen haastavat hoitotyöntekijöitä kehittämään teknologiaosaamistaan. Väestön ikääntyminen, pitkäaikaissairauksien lisääntyminen sekä omahoidon korostuminen haastavat terveydenhuoltoa pohtimaan erilaisia palveluratkaisuja joustavammin ja tehokkaammin. Terveys- ja hyvinvointitekniikan avulla voidaan edistää asiakkaan omahoitoon sitoutumista ja kyvykkyyttä ylläpitää toimintakykyä. (STM 2017.)

Hyvinvointitekniikka on monialainen tieteenala, mikä kattaa erilaiset tekniset ratkaisut, kuten laitteet ja järjestelmät, joiden avulla voidaan parantaa tai ylläpitää ihmisten toimintakykyä, terveyttä ja hyvinvointia (Leikas 2014, Viirkorpi 2015). TEM (2014) määrittelee terveystekniikan seuraavasti: "Terveystekniikalla tarkoitetaan lääkintälaitteita eli kaikkia laitteita, järjestelmiä ja tarvikkeita, joita käytetään terveyden- ja sairaanhoidon diagnostiikassa, sairauksien ehkäisyssä, monitoroinnissa, hoidossa sekä vammojen tai toimintakyvyn vajausten korvaamisessa. Käsite sisältää tietojärjestelmät ja ohjelmistot." eHealth eli sähköiset terveyspalvelut tarkoittaa tieto- ja viestintäteknikan hyödyntämistä terveydenhuollon tuotteissa, palveluissa ja prosesseissa. (European Commission 2014.)

Maakunnat ovat eri vaiheissa teknologian juurruttamisessa käytäntöön. Kotihoidossa käytetään laajasti erilaisia hyvinvointia ja omatoimisuutta sekä turvallisuutta (turvaranneke, liiketunnistimet ja ovihälyttimet) lisääviä teknologioita. Tästä huolimatta esimerkiksi videopuhelinyhteyksiä ja ateria-automaattia hyödynnetään vielä vähän osana palvelutarjontaa. (Hammar ym. 2017.)

ten Hakenin ym. (2018) tutkimuksessa tyypillisimpiä kotona käytettäviä laitteita olivat hengitystä tukevat laitteet, dialyysilaitteet ja hapen antoon käytettävät laitteet. Ewertssonin ym. (2015) mukaan yleisemmin käytettyä terveystekniikkaa oli elektrometriset kuumemittarit ja verensokerimittarit. Suurin osa sairaanhoitajista arvioi kykynsä käyttää työpaikkansa terveystekniikkaa hyväksi. Suurin osa (78%) koki tarvitsevansa jatkuvaa harjoittelua teknisissä taidoissa.

Jauhaisen ym. (2014) mukaan sähköisiä terveyspalveluita käyttöönotettaessa hoitotyöntekijät tarvitsivat koulutusta tieto- ja viestintäteknikan peruskäyttöön liittyen. Vastaajat toivoivat myös perusteellista käyttökoulutusta ja perehdytystä sähköisten palvelujen käyttöön. Koulutuksen toteuttamiseen toivottiin pienryhmäopetusta, henkilökohtaista ohjausta ja opetusta sekä palvelujen käytön harjoittelua.

Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämä tutkimus on osa Terveys- ja hyvinvointitekniikkaosaamisen sujuvaksi (TEKNO)-hanketta, missä tuetaan sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden, alan opiskelijoiden sekä yksittäisen kansalaisen terveys- ja hyvinvointitekniikkaosaamista. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata millaista terveys- ja hyvinvointitekniikkaa käytetään ikääntyneiden palveluissa hoitotyöntekijöiden näkökulmasta sekä minkälaisia koulutustarpeita heillä on. Tietoa voidaan hyödyntää täydennyskoulutuksen suunnittelussa hoitotyöntekijöille.

Tutkimuskysymykset:

1. Minkälaista terveys- ja hyvinvointitekniikkaa käytetään ikääntyneiden palveluissa?
2. Minkälaisia koulutustarpeita hoitotyöntekijöillä on terveys- ja hyvinvointitekniikasta?

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineisto kerättiin keväällä 2017 Uudenmaan maakunnan kahden kunnan kotihoidon työntekijöiltä. Superin Facebook-sivujen kautta vastauksia saatiin muualtakin kuin Uudeltamaalta ja kotihoidosta. Tutkimukseen osallistui kotihoidossa ja ikääntyneiden palveluissa työskenteleviä hoitotyöntekijöitä (n=73), joista suurin osa oli lähihoitajia (n=56). Lisäksi vastaajissa oli edustettuna sairaanhoitajia (n=10), toimintaterapeutti (n=1) ja kotihoidon lähiesimiehiä (n=6). Vastaajat työskentelivät kotihoidossa (n=50) ja erilaisissa ikääntyneiden palveluissa, kuten palvelutaloissa (n=9) ja hoivakodeissa (n=6).

Aineisto kerättiin sähköisesti puolistrukturoidulla kyselylomakkeella, jossa kerrottiin ensin lyhyesti, mitä terveys- ja hyvinvointitekniikka tarkoittaa. Vastaajia pyydettiin vastaamaan avoimeen kysymykseen: "Millaista hyvinvointitekniikkaa asiakkaasi käyttävät? Mitä sinä käytät?" Seuraavaksi vastaajia pyydettiin arvioimaan omaa teknologiaosaamistaan kysymyksellä: "Miten arvioisit omaa osaamistasi hyvinvointitekniikkaan liittyen?". Tähän kysymykseen vastausvaihtoehdot olivat: erittäin hyvä, melko hyvä, kohtalainen, melko huono, erittäin huono. Koulutustarpeita kartoitettiin avoimella kysymyksellä: "Millaista koulutusta tarvitsisit?" sekä strukturoidulla kysymyksellä: "Millainen koulutus vastaisi parhaiten osaamistarpeisiisi?" Tähän kysymykseen vastausvaihtoehdot olivat: lähiopetus, tilaisuudet, verkkokurssit, itsenäinen opiskelu kouluttajan tuottamalla materiaallilla, laitteiden ja tuotteiden käyttöohjeet esim. videomuodossa, terveystekniikka-tietopankki ohjaineen internetissä sekä muu, kuvaile alla halutessasi.

Aineisto analysoitiin laadullisin menetelmin, teemoitellen. Aineisto ryhmiteltiin eri aihepiirien mukaan, jolloin voitiin vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa (Tuomi & Sarajärvi 2009, Vaismoradi ym. 2013).

Tulokset

Ikääntyneiden palveluissa käytössä oleva terveys- ja hyvinvointitekнологia

Tutkimuksen analyysin perusteella hoitotyöntekijöiden ikääntyneiden palveluissa käyttämiä terveys- ja hyvinvointitekнологioita olivat fyysisiä elintoimintoja mittaavat laitteet, turvalaitteet, avustava teknologia ja tieto- ja viestintäteknologia.

Fyysisiä elintoimintoja mittaavista laitteista (n=109) oli käytössä verenpainemittari, verensokerimittari, hemoglobiinimittari, INR-mittari, CRP-mittari, sydänsähkökäyrä (ekg), happisaturaatiomittari, kuumemittari ja vaaka. Aktiivisuus- ja hyvinvointirannekkeet mainittiin vastauksissa. Lisäksi käytössä olivat älyvaippa, kipupumppu, peg-letkuruokintaan käytetty tippalaskuri sekä hapen antoon tarkoitetut välineet.

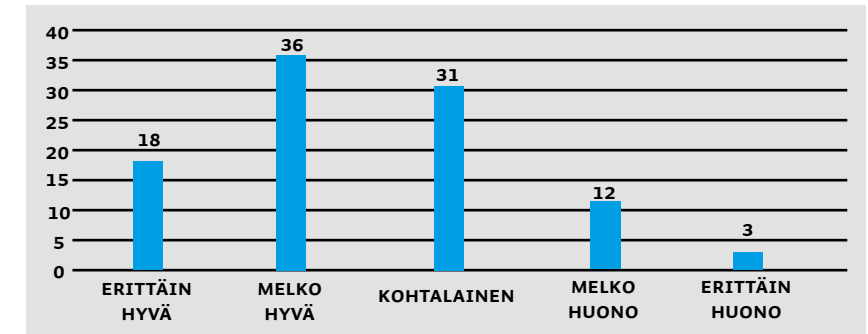
Turvalaitteista (n=40) käytettiin turvapuhelinta ja -kameroita. Kodinturvallisuutta lisääviä laitteita olivat turvaliesi, palovaroitin, sähkölukko ja ovihälytin. Liikkeen tunnistusjärjestelmistä mainittiin älylattia, matto- ja vuodehälytin.

Avustavasta teknologiasta (n=38) vastaajat käyttivät liikkumiseen- ja siirtymiseen käytettäviä apuvälineitä, kuten erilaiset nosto- ja siirtymislaitteet, sähkösätky tuoli, siirtolakana, rollaattori ja sähköpyörätuoli. Lääkehoitoa tukevasta teknologiasta mainittiin Evondos-lääkeautomaatti ja hälyttävä dosetti. Puhetta tukeva kommunikaattori, puhuva kello, kuulolaite, ateria-automaatti, robotti ja ikääntyneille suunnitellut kuntoiluvälineet olivat tukemassa ikääntyneen arjessa pärjäämistä.

Tieto- ja viestintäteknologia (n=39) oli tärkeä osa hoitotyötä. Kirjaaminen tapahtui potilastietojärjestelmään tietokoneella tai mobiilisovelluksella. Erilaiset paikannuslaitteet autossa ja puhelimessa sekä tablettitietokoneen kautta tapahtuvat etävastaanottokäynnit mainittiin vastauksissa. Ikääntyneille suunnitellut helpokäyttöiset tietokoneet ja äänikirjat mainittiin psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä edistävänä teknologiana.

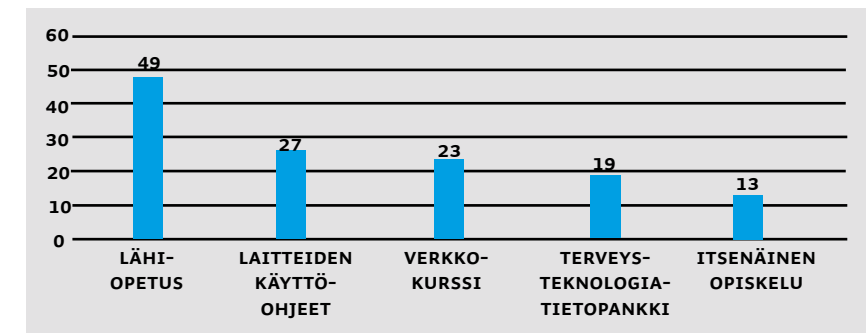
Hoitotyöntekijöiden osaaminen ja koulutustarpeet

Vähän yli puolet vastaajista arvioi osaamisensa hyvinvointitekнологiaan liittyen erittäin tai melko hyväksi (Kuvio 1).

Kuvio 1. Hoitotyöntekijöiden arvio osaamisestaan (%) hyvinvointitekнологiaan liittyen.

Hoitotyöntekijöiden koulutustarpeita kysyttäessä vastaaja saattoi valita annetuista vaihtoehdoista useamman. Vastaajat nimesivät lähiopetuksen suosituimmaksi vaihtoehdoksi (n=49). (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Hoitotyöntekijöiden valitsema koulutusvaihtoehto (n).

Hoitotyöntekijät kuvasivat tarvitsevänsä teknologian käyttöönottoon liittyvää koulutusta, käyttöohjeita ja mahdollisuutta kokeilla laitteita. Vastaajat toivoivat koulutusta myös atk-taidoissa. Vastauksissa ilmeni hoitotyöntekijöiden kiinnostus uusimpaan terveys- ja hyvinvointitekнологiaan. Hoitotyöntekijät kuvasivat tarvitsevänsä vertailevaa tutkimustietoa erilaisten teknologisten järjestelmien hyödyllisyydestä, käyttäjäystävällisyydestä ja kustannuksista. Terveystekнологiaan liittyvää täydennyskoulutusta kaivattiin ja toivottiin, että niiden opetteluun varattaisiin riittävästi aikaa. Osa vastaajista ei halunnut tai ei osannut nimetä tarvitsevänsä koulutusta.

Pohdinta

Tutkimuksen mukaan suurin osa ikääntyneiden palveluissa käytettävästä terveys- ja hyvinvointiteknologiasta keskittyi asiakkaan fyysisen toimintakyvyn tukemiseen ja turvallisuuteen. Merkityksellistä olisi saada enemmän tietoa teknologian käytöstä psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn tukemisessa. Hyödyllistä olisi selvittää tarkemmin sähköisten terveyspalvelujen käyttöä hoitotyössä ja asiakkaan omahoidon tukemisessa.

Vastausten perusteella olisi tärkeää vahvistaa hoitotyöntekijöiden teknologia-osaamista. Hoitajat toivoivat käyttökoulutusta ja selkeitä käyttöohjeita laitteisiin liittyen. Hoitotyöntekijöiden tulisi tuntea laitteiden mahdolliset vaarat asiakkaan hoidossa ja laitteisiin perehtymiseen tulisikin olla riittävästi aikaa (ten Haken ym. 2018).

Tutkimus antaa tietoa hoitotyöntekijöiden terveys- ja hyvinvointiteknologian käytöstä ja heidän osaamisesta ja koulutustarpeista, mitä voidaan hyödyntää esimerkiksi tulevassa maakuntauudistuksessa suunniteltaessa yhteistyötä maakuntien ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Ensiarvoisen tärkeää on saada esimiehet ja työntekijät mukaan yhteiskehittämiseen. Suunnittelua voisi käynnistää työpajatyöskentelyllä, missä luodaan yhteinen näkemys terveysteknologiaosaamisen nykytilasta työyhteisöissä ja niihin liittyvistä koulutustarpeista. Osaamista voidaan lisätä muun muassa täydennyskoulutuksilla sekä opiskelijoiden ja työelämän yhteisillä kehittämisprojekteilla.

Tutkimuksessa on noudatettu hyviä tieteellisiä käytänteitä läpi koko tutkimusprosessin, mikä on pyritty kuvaamaan kattavasti. Tutkimuksen analyysin luotavuuden vahvistamiseksi molemmat kirjoittajat osallistuivat aineiston analyysiin ja eroavaisuuksista keskusteltiin. (Kylmä & Juvakka 2014.) Tutkimusprosessin aikana ei kerätty tutkimukseen osallistujien tunnistetietoja. Tutkimuslupa haettiin TEKNO-hankkeen projektipäällikön toimesta. (ALLEA 2017.)

LÄHTEET

ALLEA. 2017. The European code of conduct for research integrity. <http://www.allea.org/wp-content/uploads/2017/05/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2017.pdf> (luettu 1.7.2018)

European Commission. 2014. eHealth Action Plan 2012-2020: frequently asked questions. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-959_en.htm (luettu 5.8.2018)

Ewertsson, M., Gustafsson, M., Blomberg, K., Holmström, I. & Allvin, R. 2015. Use of technical skills and medical devices among new registered nurses: a questionnaire study. *Nurse Education Today* 35, 1169–1174.

Hammar, T., Vainio, S. & Sarivaara, S. 2017. Kotihoidossa käytettävän teknologian kirjo on laaja, mutta kaikkia mahdollisuuksia ei vielä hyödynnetä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Jauhiainen, A., Sihvo, P. & Ikonen, H. 2014. Terveystieteiden henkilöstön osaaminen ja valmiudet ottaa käyttöön sähköiset terveyspalvelut. Teoksessa A. Jauhiainen & P. Sihvo (toim.) Sähköiset terveyspalvelut asiakkaiden käyttöön terveydenhuollossa –teoriasta käytäntöön. Joensuu: Karelia-ammattikorkeakoulu, 26–39.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2014. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita.

Leikas, J. 2014. Ikätekniologia. Teoksessa J. Leikas (Toim.) Ikätekniologia. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto. 17–26.

STM. 2017. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

ten Haken, I., ben Allouch, S. & van Harten, W.H. 2018. The use of advanced medical technologies at home: a systematic review of the literature. *BMC Public Health* 18:284.

Terveysalan tutkimus- ja innovaatio toiminnan kasvustrategia. TEM raportteja 12/2014.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vaismoradi, M., Turunen, H. & Bondas, T. 2013. Content analysis and thematic analysis: implications for conducting a qualitative descriptive study. *Nursing and Health Sciences* 15, 398–405.

Viirikorpi, P. 2015. Ikätekniologian hyvät käytännöt. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto.

Kati Komulainen

DIGITAALISET VÄYLÄOPINNOT YHDISTÄVÄT TOIMIJOITA

Kuntayhteistyö

”Digitaaliset Väyläopinnot mahdollistavat laajan metropolialueen toisen asteen opiskelijoiden osallistumisen korkea-asteen opintoihin riippumatta lokalisatiosta. Kuntayhteistyö tapahtuu oppilaitosten kautta, jotka ovat olleet kautta linjan ennakkoluulottomia ja ketteriä kokeilijoita.”

Abstrakti

Korkeakouluvision tavoitteena on, että vuonna 2030 yli puolella nuorista on korkeakoulututkinto. Samaan aikaan työelämään siirtymistä tulee nopeuttaa ja liikkumista koulusteiden välillä helpottaa. Digitaaliset Väyläopinnot luotiin vuonna 2015 vastaamaan yhteiskunnallisiin haasteisiin, mutta kantavana ajatuksena on koko ajan toiminut mahdollisuuden luominen toisen asteen opiskelijoille korkeakouluopintojen kokeiluun. Digitaaliset Väyläopinnot ovat kustannustehokkaita, ekologisista ja saavutettavia, joissa opiskelija sisällyttää osaksi toisen asteen opintojaan selkeitä tutkintoon kuuluvia opintoja. Yhteistyö toisen asteen toimijoiden kanssa on luonut yhteiskehittämisen ja yhteisoppimisen alustan sekä henkilöstölle, opiskelijoille että vertaisille.

Työn murros sekä osaamisen ja oppimisen muutos tutkintokeskeisestä ajattelusta kohti jatkuvaa oppimista haastavat meitä muuttamaan toimintatapojamme. Samalla ammatillisen koulutuksen reformi ja lukiouudistus ovat muuttaneet toisen asteen koulutuksen tavoitteita ja toimintatapoja monilla tavoin. Yhteiskunnan toiminta rakentuu hiljalleen uudenväliselle logiikalle, jossa myös koulutuksen järjestäjien tulee tarkastella omia toimintatapojaan huomioiden erityisesti digitalisaation tuomat mahdollisuudet ja liikkumalla kohti digitaalista transformaatiota.

Laurea-ammattikorkeakoulu aloitti digitaaliset väyläopinnot syksyllä 2015 kahden kumppanin kanssa, jotka olivat Point College Porvoosta ja Amisto Loviisasta (Komulainen & Eloranta 2015). Lähdimme yhdessä rakentamaan mahdollisuutta sisällyttää ammattikorkeakouluopintoja osaksi toisen asteen tutkintoa. Kyse ei ollut vain opinnoista, vaan myös ohjauksen kehittämisestä ja aidosti tarpeesta nopeuttaa siirtymiä toiselta asteelta korkeakoulutukseen ja lyhentää opintoaikoja sisällyttämällä korkea-asteen opintoja osaksi toisen asteen tutkintoa. Toisen asteen opiskelijan näkökulmasta on ollut merkityksellistä se, että digitaaliset väyläopinnot ovat antaneet mahdollisuuden kokeilla ja tutustua ammattikorkeakouluopintoihin. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:2.)

Suomessa on tehty lukuisia erilaisia kokeiluita väyläopintoihin liittyen (ks. esim. Noppari ym. 2012). Aloittaessamme tätä ensimmäistä kokeilua kävimme läpi raportteja aiemmista hankkeista ja löysimme kolme asiaa, jotka olivat vaikeuttaneet väyläopinnoissa etenemistä: ensinnäkin olivat taloudelliset kysymykset, toiseksi välimatkoihin liittyvät kysymykset ja kolmanneksi operationaaliset lukujärjestystekniset kysymykset. Lähdimme hakemaan ratkaisua näihin mainitsemiini kolmeen haasteeseen ja sitä kautta syntyivät digitaaliset väyläopinnot, joissa opiskelijalle ei synny muita kuluja kuin avoimen ammattikorkeakoulun maksut (15€/1 opintopiste). Osa toisen asteen oppilaitoksista maksaa opiskelijan osallistumismaksut tai myöntää stipendin, kun opinnot ovat suoritettu.

Digitaaliset väyläopinnot perustuvat täydelliseen aika- ja paikkasidonnaisuuden sitomattomuuteen. Opiskelijalla on reaalit mahdollisuudet tehdä opintoja omassa oppilaitoksessaan opintosuunnitelman mukaisesti ja samalla suorittaa ammattikorkeakouluopintoja, kun väyläopinnot ovat aidosti verkossa toteutettuja. Näin opiskelija myös välttää taloudelliset haasteet, jotka liittyivät pääasiassa matkustamiseen eri kampusten ja oppilaitosten välillä. Osassa aiempia kokeiluita välimatkat olivat myös niin pitkiä, ettei opiskelijalla ollut realistisia mahdollisuuksia ehtiä toiseen paikkaan kesken toisen asteen opintojen. Tästä syntyivät digitaaliset väyläopinnot. (Komulainen & Eloranta 2016.)

Olemme rakentaneet digitaalisia väyläopintoja alusta alkaen yhteistyössä kumppaneidemme kanssa. Laurea on Uudellamaalla toimiva aluekehitystä tukeva ja tekevä ammattikorkeakoulu, jolla on kumppanuussopimukset valtaosan alueen toisen asteen oppilaitosten kanssa. Näin ollen oli luontevaa kehittää mallia yhteistyössä. Mukana ovat alusta asti olleet ammatillisen toisen asteen toimijat Point College,

LÄHTEET

Keuda, Rikosseuraamusalan Koulutuskeskus (RSKK), Omnia, Luksia, Edupoli (entinen Amisto), Varia, Stadin ammattiopisto sekä Työväen akatemia ja Kisakallion urheiluoipisto. Toisessa vaiheessa mukaan liittyivät Espoon lukiot ja nyt syksyllä 2018 Vantaan lukiot. Vihdin lukiossa digitaaliset väyläopinnot alkavat vuonna 2019.

Varian rehtori Pekka Tauriainen kuvaa näkemyksiään Laurean digitaalisista väyläopinnoista seuraavasti:

”Digitaaliset väyläopinnot ovat Varian opiskelijoille moderni tapa suorittaa ammattikorkeakouluopintoja omien toisen asteen opintojen ohessa. Väyläopinnot tarjoavat opiskelijoille myös mahdollisuuden laajentaa ja syventää osaamistaan sisällöissä, joita Varia ei tarjoa. Se tarjoaa myös mahdollisuuden halutessaan lyhentää opiskeluaikaa.

Alueellisen yhteistyön näkökulmasta digitaalisten väyläopintojen avulla rakennetaan siltaa toisen asteen ja korkeakoulutuksen välille. Väyläopintojen lisäksi Varialla ja Laurealla on paljon yhteisiä intressejä ja mahdollisuuksia yhteistyön laajentamiseksi. Kehittämisen keskiössä pitää jatkossakin pitää opiskelijoiden sekä alueen yritysten ja työpaikkojen tarpeita.”

Digitaalisten väyläopintojen kehittäminen on perustunut yhteiskehittämiseen, jossa olemme saaneet käydä alueen toimijoiden kanssa elävää vuoropuhelua. Olemme kaikki oppineet toistemme toimintatavoista, eri tahojen tavoitteista, tarpeista ja opiskelijoista. Pääimmäisenä on ollut jatkuvan oppimisen turvaaminen, kouluttautumisen mahdollistaminen ja sitä kautta paremman huomisen rakentaminen koulutuksen avulla.

Keudan työelämäpalveluiden johtaja, Anne Vuorinen toteaa digitaalisista väyläopinnoista seuraavaa:

”Keudan opiskelijoilla on mahdollisuus hyödyntää Laurean monipuolista väyläopintotarjontaa. Hyötyjä on monenlaisia: opiskelijat pääsevät ”kurkistamaan” ammattikorkeakouluopintoihin omaa suuntaansa vahvistaessaan, kahden organisaation henkilöstön yhteistyö vahvistuu osaamista jakamalla ja yhteinen käsitys työelämän palvelutehtävästä saa monipuolisia muotoja. Yhteistyössä on voimaa - yhdessä eteenpäin!”

Tulevaisuudessa kysyntä digitaalisten väyläopintojen osalta kasvaa. Kyselyitä on jo tullut eri puolilta Suomea, mutta olemme pitäneet merkityksellisenä kumppanuudessa rakentuvan yhteistyön, jolloin sitoutuminen yhdessä kehittämiseen on molemminpuolisesti vahvaa. Kyse ei ole vain opinnoista vaan kyse on suomalaisen osaamistason nostamisesta korkeakouluvision suuntaisesti ja toiminta-alueen osaamisen kehittämisestä laajalla metropolialueella.

Komulainen, K & Eloranta, T. 2015. Väyläopinnoista vauhtia korkea-kouluopintoihin. Iloa ja Osaamista. Laurea julkaisut 57, 27-29.

Komulainen, K & Eloranta, T. 2016. Digitalisaatio mahdollistaa Väyläopinnot. UAS- Journal 2/2016. <https://uas-journal.fi/koulutus-oppiminen/digitalisaatio-mahdollistaa-vaylaopinnot/>

Noppari, E., Koivunen, R., Kopra, E-K. & Valtanen, P. 2012. Jatko-opintoväylän mallintaminen väyläopinnot-hankkeessa. Asiantuntijatyön loppuraportti. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja D Työpapereita 60.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:2. Toiminta- ja taloussuunnitelma 2016 – 2019. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/julkaisut/2015/liitteet/okm2.pdf?lang=fi> Luettu 22.04.2015

III

OSALLISUUTTA LISÄTEN

Harri Ruoslahti & Tero Uusitalo

MÄNTSÄLÄN ASUKKAAT YHTEISKEHITTELEVÄT OSALLISTUVAN KUNTADEMOKRATIAN KEINOJA

Abstrakti

Mäntsälän kunta ja Laurea-ammattikorkeakoulu toteuttivat yhteistyönä alueellisen päätöksenteon kehittämishankkeen 2017 syksyn ja 2018 kevään aikana. Projektin menetelminä käytettiin taustahaastatteluita sekä ideointi- ja kehitystyöpajoja, jotka Laurea ja Mäntsälän kunta järjestivät yhdessä ja ne olivat avoimia kaikille mäntsäläläisille. Päätavoitteena on Mäntsälä-hengen kehittäminen asukasosallistamisen kautta. Lähidemokratian avulla parannetaan sitä, että ihmiset tulevat kuulluksi ja yhteisöllisyys lisääntyy.

Joulukuussa 2017 Laurean opiskelijoista koostuva projektitiimi keräsi pohjatietoa ja mahdollisia uusia ideoita lähidemokratiaan haastatteleamalla Mäntsälän kunnan virka- ja luottamushenkilöiltä. Seuraava vaihe sisälsi kaksi ideointityöpajaa, jotka järjestettiin helmikuussa 2018. Työpajoihin olivat tervetulleita kaikki kunnan asukkaat ja tavoitteena oli ideoida tulevaisuuden Mäntsälän lähidemokratian toimintamalleja. Ideointityöpajojen jälkeen järjestettiin kaksi kehitystyöpajaa maalisi- ja huhtikuussa 2018. Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijat laativat jatkotoimenpide-ehdotukset, joissa kuvattiin työpajojen pohjalta laaditut lähidemokratiamalli ja toteuttamishdotukset.

Kuva: Outi Kampman

Asukasosallisuuden kehittämiseksi Mäntsälän kunnan on hyvä hyödyntää jo olemassa olevia rakenteita ja tiivistää kunnan ja kuntalaisten yhteistyötä sekä tehostaa viestintää muun muassa hyödyntämällä aktiivisemmin sosiaalista mediaa. Tämä vaatii kunnalta koordinaointia ja aktiivista asenteiden sekä toimintatapojen muutosta jokaiselta kunnan toimijalta. Työ lähidemokratian ja asukkaiden osallistumisen vahvistamiseksi Mäntsälässä on alkanut ja jatkuu muun muassa Mäntsälän yleiskaava 2050 & lähidemokratia-hankkeen asukasilojen merkeissä. Laurea-ammattikorkeakoulun laatimat jatkotoimenpide-ehdotukset annettiin kunnan käyttöön toukokuussa 2018.

Mäntsälän kunnanjohtaja Esko Kairesalo näki yhteistyön Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa hyödylliseksi: ”Yhteistyö Laurea-ammattikorkeakoulun ja opiskelijoiden kanssa on sujunut erinomaisesti koko projektin ajan. Yhteistyö on ollut työskentelytavoiltaan ja sisällöltään meille kaikille varmasti opettava ja paljon antava. Lähidemokratia ja osallistuminen ovat nykypäivää ja vielä enemmän yhteistä tulevaisuutta kuntalaisten kanssa hyvässä yhteistyössä. Lämmin kiitos kaikille hankkeeseen osallistuville niin laurealaisille, kunnan viranhaltijoille ja luottamushenkilöille kuin ennen kaikkea kuntalaisille.”

Avainsanat: Asukas, osallistuminen, kunta, yhteiskehittäminen, palvelumuotoilu

Lähidemokratiaa

Lähes kaikki suomalaiset ovat jollakin tavalla aktiivisia osallistujia kuntademokratiaan. Kuntaliiton selvittäessä osallisuutta (Kuntaliitto 2018) selvisi, että useat ei-osallistuvansa vastanneet, todellisuudessa osallistuvat ja ovat mukana erilaisissa sosiaalisissa toiminnoissa ja verkostoissa. (Kuntaliitto 2018). Kuntalaisten sitoutuminen yhteisölliseen vastuunkantoon ja halu oman alueensa kehittämiseen vaikuttavat merkittävästi kaupunkien menestykseen (Valtiovarainministeriö 2012).

Rättilän & Rinteen (2016, 57) mukaan päätöksenteon siirtäminen kuntalaisille vahvistaa lähidemokratiaa. Käytännössä tämä näkyisi siten, että kaupunginosat ja kylät voisivat itsenäisesti päättää aluetta koskevista asioista.

Myös yhteiskehittämisellä voidaan edistää lähidemokratiaa. Nykyisillä sosiaalisen median sovelluksilla ja yhteistyötekniikoilla voidaan osaltaan edistää yhteiskehittelyn perustana olevaa aktiivista avointa yhteistyötä (Hyttinen, Ruoslahti & Jokela, 2017). Esimerkiksi helppokäyttöiset sosiaalisen median konseptit mahdollistavat määrätietoisien kunnan ja sen asukkaiden välisen tehokkaan ja nopean ihmisten kuulemisen ja jopa päätöksiin vaikuttamisen. Nämäkin sähköiset työkalut vaativat kunnalta aktiivista koordinoitua (Díaz-Díaz & Pérez-González, 2016).

Lähidemokratian toteutustapoja eri kunnissa

Helsingissä haluttiin parantaa osallisuutta ja ohjaavia periaatteita olivat yksilöiden ja yhteisöjen osaamisen ja asiantuntijoiden hyödyntäminen, omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen sekä osallistumismahdollisuuksien yhdenvertaistaminen. Helsingiläisten osallistumismahdollisuuksia lisättiin muun muassa antamalla kuntalaisille mahdollisuus varata tiloja tapahtumiin, seurata kaupungin päätöksentekoa verkossa, tehdä aloitteita kaupungille ja panna alulle ehdotuksia ja äänestää oman alueen rahankäytöstä. Lisäksi kuntalaisilla oli mahdollisuus lähteä vapaaehtoiseksi, pyytää apua oman asuinalueen stadiluotsilta, osallistua aluetta koskevaan keskusteluun verkossa tai kasvotusten sekä osallistua palvelujen parantamiseen. Kaupungin tavoitteena oli vastata kaupunkilaisten lähettämiin palautteisiin viiden arkipäivän kuluessa. Nuorten aloiteoikeutta vahvistettiin antamalla äänioikeus yli kaksitoista-vuotiaille (Osallisuustyöryhmä Helsinki 2017).

Tuusulassa aloitti kesällä 2017 viisi alueellista kehittämisverkostoa sekä niiden toimintaa täydentämään teemaverkostot ja elinkeinoverkosto. Tuusulassa osallisuuden kehittäminen aloitettiin kuudesta kuntalaisille järjestetyistä illasta, luottamushenkilöiden strategiakyselystä, toimialojen johtoryhmien yhteiskokouksesta, seminaareista, pormestari- ja asukkaille, esimiesten suunnittelupäivästä, arvo-työskentelystä työpaikoilla, kunnanhallituksen, konsernijaoston ja johtoryhmän kokoontumisista sekä valtuustoseminaarista (Kurikka, 2018).

Tampereella toimivat etelän-, lännen-, koillisen- ja kaakon aluverkostot, joita aluekoordinaattorit ohjaavat. Nämä ovat kaikille avoimia ryhmiä, jossa asukkaat, yhdistykset, yritykset ja palvelujen järjestäjät pääsevät yhdessä kehittämään alueen palveluita ja toimintaa. Kaupunki on varannut vuosittain 5 000 euroa aluerahaa, jota myönnetään yhteisöllisten tapahtumien toteuttamiseen alueilla. (Tampereen kaupunki Aluverkostot). Lisäksi Tampereella on käytössä tilannekohtaiset työryhmät, pysyvät yhteistyöryhmät, asiakasraadit ja osallistumisen alustoina alueportaalit ja tilat (Kurikka, 2018).

Varkaus kehitti idealeirin asukkaiden osallistamiseen. Varkaudessa järjestettiin vuonna 2017 Osallistu Oikeesti! -idealeiri, jonka tarkoituksena oli lähentää kaupunkia ja asukkaita sekä tukea kuntarakennemuutosta kohti kansalaisyhteiskuntaa. Idealeiri näkyi verkossa ja Varkauden kaupungin Facebook-sivulla tarjottiin live-lähetyksiä ja uutisia (Kuntalehti, 2017). Lisäksi kunnassa järjestettiin muun muassa päättäjätapaamisia, sähköisiä asukaskyselyjä, idealeirejä eri teemoilla ja Warkaus-Battle sekä aitoja kohtaamisia, mm. kaupunginjohtajan kahvitunti ja päättäjän päivä. (Kuntalehti, 2017).

Suunta on kohti laajempaa lähidemokratiaa monissa suomalaisissa kunnissa. ”Tavoitteena on kannustaa osallistumaan ja luoda edellytykset yksilön, yhteisön ja alueiden vastuun lisäämiselle omista ja yhteisistä asioista.” (Demokratia ja osallistuminen työryhmä, 2014, 3). Lähidemokratia voidaan siis nähdä muunakin kuin vain alueellisena vaikuttamisena, sen keskiössä on asukkaiden osallistuminen.

Lisää turvallisuutta

Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategista vuodelta 2017 toteaa, että ”Turvallisuuden takaamisessa korostuvat aiempaa enemmän muun muassa kuntien rooli, järjestöjen ja eri hallinnonalojen yhteistyö sekä elinkeinoelämän ja tutkimuksen merkitys.” (Valtioneuvosto, 2017, 14). Sisäisen turvallisuuden strategiassa on osoitettu toimia sisäministeriön lisäksi myös kunnille ja maakunnille. Tavoitteena on, että turvallisuussuunnittelu, ennalta estävä turvallisuustyö ja varautuminen ovat osana maakuntien tehtäviä. Maakunnille annetaan myös mahdollisuus ohjata kunnissa tapahtuvaa turvallisuustyötä.

Kunnan turvallisuustyössä on tärkeää huomioida yksilöiden osallistumisen edistäminen avoimella viestinnällä. Kunnalla on hyvä olla viestintään erikoistuneita henkilöitä tiedon välittämiseen ja avoimen keskustelun koordinointiin ja edistämiseen (Tennberg, 2018). Kuntien toimenpiteiden on tarkoitus vastata muun muassa segregatation, muuttoliikkeen sekä globaalin turvallisuussympäristön tunnistettuihin muutoshasteisiin. Tavoitteena on, että eri toimijoilla on ajantasainen tilannekuva, ennakoitukyky ja tehokkaat turvallisuusrakenteet, sekä torjua syrjäytymisestä aiheutuvaa turvattomuutta (Valtioneuvosto, 2017). ”Lähivaikutuskeinojen aiempaa parempi toimivuus saattaa puolestaan vahvistaa sosiaalista eheyttä” (Demokratia ja osallistuminen työryhmä, 2014, 16).

Viranomaisten, yritysten, oppilaitosten ja järjestöjen välisillä yhteistyöverkostoilla on tarkoitus luoda alueellista tiedonvaihtoa ja vahvistaa ongelmanratkaisua paikallisesti. Tavoitteena on myös edistää uusien turvallisuutta parantavien tuotteiden ja palveluiden syntyä (Valtioneuvosto, 2017). Näin Mäntsälän asukasosallistamishanke voidaan nähdä myös sisäisen turvallisuuden kehittämisen mahdollistajana. Erilaisten toimijoiden vuorovaikutus lisää turvallisuuden tunnetta (Tennberg, 2018).

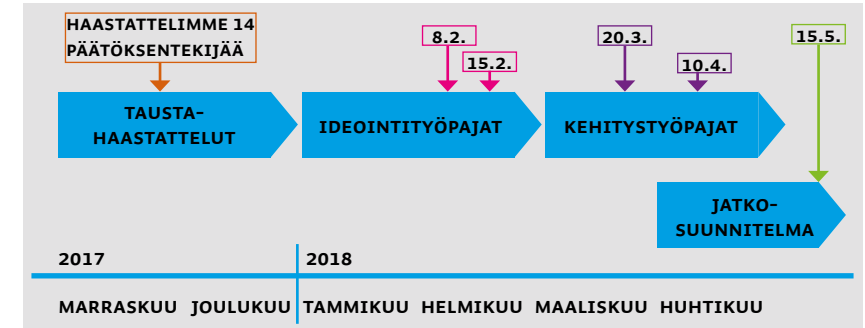
Menetelmä

Asukasdemokratiahanke Mäntsälässä toteutettiin opiskelija-integraationa loka-kuusta 2017 toukokuuhun 2018. Yhteensä kuusi (n=6) opiskelijaa suunnitteli, toteutti ja raportoi käytännön toimenpiteet kahden (n=2) ohjaavan opettajan tuella. Projektin tavoite oli tuoda yhteen kunnan edustajia, mäntsäläläisiä yhdistyksiä ja ryhmiä sekä kuntalaisia.

Laurea-ammattikorkeakoulu soveltaa opetuksessa LbD-menetelmää (Learning by Developing), jossa oppiminen tapahtuu opettajan ohjauksessa käytännön työelämän ongelmia ratkaisemalla (Raij, 2014). LbD-menetelmään liittyvät kiinteästi projektit (Raij 2014). Lisäksi menetelmään kuuluu olennaisena osana myös työskentely tiimeissä, joissa opiskelijat voivat olla taustaltaan erilaisia ja yhteistyötä tehdään ulkopuolisen yhteistyökumppanin kanssa (Dickinson 2017). Yhdeksi tärkeimmistä asioista käytännön LbD-projekteissa Salonen, Rantanen, Tallgren ja Uusitalo (2015) ovat todenneet projektin viestinnän, jonka pitää onnistua niin yhteistyökumppanin kanssa kuin projektitiimin sisällä.

Tulevaisuutta rakentavalla lähestymistavalla voidaan mallintaa tiekarttaa hahmottamaan tulevaisuuden visioita ja hakea niiden pohjalta käytännön ratkaisuja (ks. Meristö 1989). Yhteiskehittelyn ytimessä ovat tiedon siirtymät (Pirinen, 2015), eri toimijoiden sitoutunut osallistuminen yhteiskehittelyprosessiin (Ruoslahti, Tiainen, Kortelainen, & Vesterinen, 2011) sekä prosessin aktiivinen fasilitointi (Ruoslahti, 2018) kohdistamaan ja jakamaan vastuita sekä hajauttamaan päätöksentekoa osallistujien kesken. Yhteiskehittely liittyy vahvasti myös palvelumuotoiluun. Ojasalo & Ojasalo (2015) jakavat palvelumuotoilun prosessin neljään vaiheeseen. Nämä neljä vaihetta ovat 1) kartoita ja ymmärrä, 2) ennakoit ja ideoi kerättyistä ajatuksista ja ehdotuksista valitaan ja konkretisoidaan seuraavassa kahdessa vaiheessa, 3) mallinna ja arvioi ja 4) konseptoi ja vaikuta lopullisia toteutettavia innovaatioita.

Tässä hankkeessa käytettiin menetelmänä tulevaisuuskatseista prosessia, joka jakautui neljään käytännön vaiheeseen (kuvio 1). Ensimmäisessä vaiheessa syksyllä 2017 opiskelijat haastattelivat neljäätoista (n = 14) kunnan edustajaa ja keräsivät vertailevaa benchmark-tietoa siitä, miten asukkaat pääsevät osallistumaan päätöksentekoon muissa Suomen kunnissa. Toisessa vaiheessa opiskelijat järjestivät ykkösvaiheessa kerättyä tietoa hyödyntäen kaksi kaikille kuntalaisille avointa ideatyöpajaa,

Kuvio 1: Mäntsälän asukasdemokratiahankkeen rakenne ja aikataulu

joissa kerättiin kaikkiaan 44 osallistujalta (n=44) laajasti osallistujien ajatuksia siitä miten asukkaat voivat osallistua oman kuntansa päätöksentekoon ja asioiden hoitoon. Kolmas vaihe käsitti kaksi kehittämistyöpajaa missä mäntsäläläiset asukkaat (n=25) valitsivat ideatyöpajojen ajatuksista toteuttamiskelpoisimpia keinoja tarjota asukkaille lisää mahdollisuuksia osallistua sekä oman että kuntansa parhaaksi – ”Mäntsälän mallilla”.

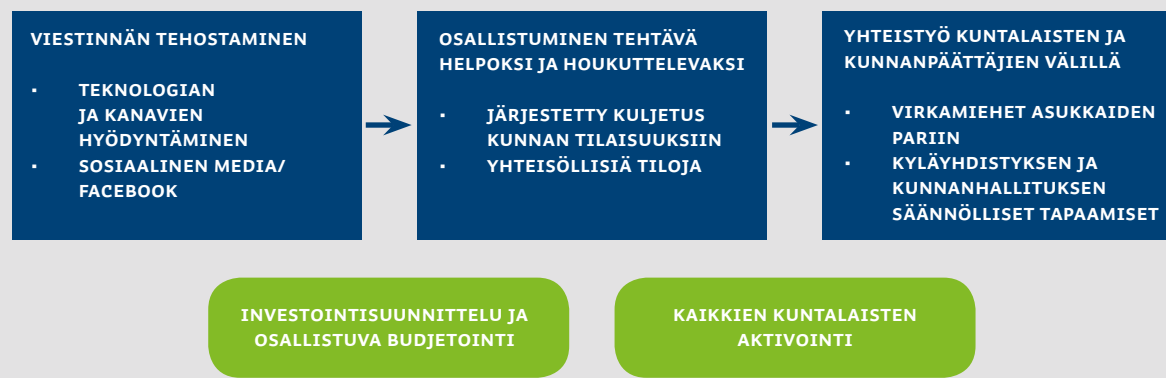
Neljännessä vaiheessa haastatteluista ja työpajoista kerätty tieto analysoitiin tiekartta-rakennetta käyttäen. 1) syyt, 2) yhteiskunta, 3) ratkaisut, 4) mahdollistajat, 5) esteet, 6) resurssit ja 7) benchmark (Meristö & Laitinen, 2013) ja näiden pohjalta kirjoitettiin raportti joka sisälsi jatkosuunnitelman Mäntsälän kunnan käyttöön. Näin hanke osaltaan tunnisti parhaita käytänteitä ja rakensi niiden pohjalta kehittämisehdotuksia joiden pohjalta rakentaa ”Mäntsälän malli” kohti aktiivisempaa asukasosallistumista.

Tulokset

Sekä kunnanpäättäjä että tavoitettut asukkaat näkivät osallistumisen hyvin tärkeänä. Kunnanpäättäjien odotetaan olevan nykyistä paremmin kuntalaisten tavoitettavissa ja ”jalkautuvan kylille” enemmän mm. ajoittain alueilla järjestettävissä kaikille avoimissa asukasilloissa. Myös Mäntsälän hyvin aktiivisen yhdistysverkoston entistä laajempi hyödyntäminen kuntalaisten tavoittamisessa ja jopa paikallisessa koordinoinnissa nähtiin yhtenä käytännön yhteistyön keinona.

Viestinnän todettiin olevan lähidemokratian kannalta tärkeä painopiste. Kunnan tulisi käyttää kaikkia mahdollisia kanavia ihmisten tavoittamiseen – sosiaalinen media, erilaiset kunnan ja eri yhdistysten kanavat ja jopa kauppojen ilmoitustaulut kannattaa ottaa soveltuvin osin käyttöön tiedottamiseen sekä avoimen yhteisen keskustelun herättämiseen ja ylläpitoon.

KUNTALAISTEN, YHTEISÖJEN JA YHDISTYSTEN AKTIVOINTI

Kuvio 2: Asukastyöpajojen keskeiset teemat

Kuviossa 2 kuvataan miten kuntalaisten, yhteisöjen ja yhdistysten aktivoinnilla voidaan ehkäistä syrjäytymistä, kasvattaa yhteisöllisydentunnetta ja tarjoaa kuntalaisille vaihtoehtoja osallistua lähidemokratiaan. Ratkaisuksi tunnistettiin kunnan tarjoamat raha-avustukset ja kokoontumistilat, harrastuspassi sekä ilmainen tai halpa markkinointikanava yritysten markkinoinnin tukemiseen (esimerkiksi verkkosivujen luonti / koulutus).

Osallisuutta ja lähidemokratiaa mahdollistavia tekijöitä voivat kunnassa olla jo olevat tilat (kuten kansalaisopisto, liikuntasalit, puutyöluokat, ...), ilmaiset toiminnot (liikuntakerho nuorille, ...) ja jo toiminnassa olevat yhdistykset ja yhteisöt. Osallistamiseen liittyviin tavoitteisiin pääsemistä edesauttavat viestinnän tehostaminen sekä viestintäteknologian ja eri -kanavien hyödyntäminen.

Johtopäätökset

Osallisuutta voidaan parantaa hyödyntämällä jo olemassa olevia rakenteita. Esimerkkinä tästä voisi olla koulujen hyödyntäminen kuntalaisten tapaamisiin. Kuntalaisten ja kunnan eri toimijoiden säännöllinen vuorovaikutus ja yhteistyö on myös tärkeää. Esimerkiksi työpajojen jatkumo vahvistaisi lähidemokratian ajattelumallia kunnan koko hallinnossa.

Tärkeää olisi perustaa myös seurantajärjestelmä, jolla pystyttäisiin seuraamaan lähidemokratian etenemistä. Mitä aikaisemmassa vaiheessa tällainen työkalu on hyödynnettävissä, sen paremmin myös valittujen ratkaisujen vaikutuksia pystyttäisiin seuraamaan. Lisäksi kunnan henkilöstön mahdollinen kouluttaminen (train the trainers -koulutus) auttaisi työpajapajatyöskentelyssä ja nostaisi kunnan valmiuksia vahvistaa kuntalaisten osallisuutta.

Viestinnän tehostaminen on hyvin keskeisessä asemassa. Sen tulisi olla ajankohtaista ja sisällöltään mielenkiintoista. Viestinnässä tulisi kiinnittää huomiota kuntalaisille suunnattuun kieliasuun. Kieliasun tulee myös mukautua viestinnässä käytetyn kanavan mukaisesti. Kehityskohteiksi myös tässä projektissa osoittautui sosiaalisen median käyttö, jota ei kyetty käyttämään Laurean ja Mäntsälän toimesta aktiivisesti. Sosiaalisen median vahvempi hyödyntäminen on yksi keino vuorovaikutuksen lisäämiseen kuntalaisten ja kunnan välillä. Kunnan olisi hyvä keskittää asukasosallistumisen koordinointi yhdelle henkilölle.

Opiskelijoiden kunnalle luovuttaman raportin kuvaamien jatkotoimenpidesuositusten lisäksi hanke jo sellaisenaan toimi alkuna ja osana avointa kommunikaatiota ja kunnan sitoutumista kohti asukkaiden aktiivisempaa osallistumista. Positiivinen vuorovaikutus lisää asukkaiden luottamusta hallintoon ja siten osaltaan rakentaa vastuullisempaa ja sosiaalisesti yhdenvertaisempaa suomalaista yhteiskuntaa. Kunnalle suositeltiin osallistumista lisäävien toimien ja kehityksen jatkamista.

Kiitokset

Kiitämme hankkeeseen osallistuneita ja sen loppuraportin kirjoittaneita opiskelijoita, Mia Sorria, Elina Sipposta, Miika Laitista, Leevi Niemistä, Reino Tennbergia ja Jani Leinosta.

Kuva: Outi Kampman

LÄHTEET

Demokratia ja osallistuminen työryhmä (2014). Loppuraportti, 15.8.2014, Kukoistava kansalaisyhteiskunta, julkaisematon raportti (kirjoittajien hallussa).

Díaz-Díaz, R. & Pérez-González, D. (2016), Implementation of Social Media Concepts for e-Government: a Case Study of a Social Media Tool for Value Co-Creation and Citizen Participation, Journal of Organizational and End User Computing, vol. 28, no. 3, s. 104.

Dickinson, P. (2017). The “P2P” Educational Model Providing Innovative Learning by Linking Technology, Business and Research. Learning by Linking Technology, Business and Research Universal Journal of Educational Research 5(10): 1748-1758.

Hyttinen, K., Ruoslahti, H., & Jokela, J. (2017). Model for Effective Integration between Research, Work Life and Higher Education in International Security Studies, Proceedings of the 9th International Joint Conference on Knowledge Discovery, Knowledge Engineering and Knowledge Management - Volume 3: ISE, s. 299-306, 2017, Funchal, Madeira, Portugal.

Kurikka, P. (2018). Kuntalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen, Kuntaliitto, esitys asukasillassa ja työpajassa Mäntsälässä 20.3.2018.

Meristö T. (1989). Not Forecasts but multiple scenarios when coping with uncertainties in the competitive environment, European Journal of Operations Research Vol 38, s. 350-357.

Meristö, T & Laitinen, J. (2013). Roadmap to the Future – a Tool for SMEs’ Business Success, esitys METNET Workshop:ssa, 13.3.2013, Vilna, Liettua. Viitattu 20.9.2018. <http://www3.hamk.fi/metnet/Vilnius%202013/Presentations/Roadmap%20to%20the%20Future%2020130313.pdf>.

Ojasalo, K. & Ojasalo, J. (2015). Adapting Business Model Thinking to Service Logic: an Empirical Study on Developing a Service Design Tool, J. Gummerus & C. Von Koskull (eds.): The Nordic School – Service Marketing and Management for the Future, Hanken School of Economics, Helsinki, Finland, s. 309-333.

Pirinen, R. (2015). Studies of Externally Funded Research and Development Projects in Higher Education: Knowledge Sources and Transfers, Creative Education, 2015, 6, 3, s. 315-330.

Raij, K. (2014). Learning by Developing in Higher Education, K. Raij (ed.): Learning by Developing Action Model, Laurea University of Applied Sciences Publications, Vantaa, Vol 36, s. 10-26.

Ruoslahti, H. (2018). Co-creation of Knowledge for Innovation Requires Multi-Stakeholder Public Relations, in Sarah Bowman, Adrian Crookes, Stefania Romenti, Øyvind Ihlen (ed.) Public Relations and the Power of Creativity (Advances in Public Relations and Communication Management, Volume 3) Emerald Publishing Limited, pp.115 – 133.

Ruoslahti, H. & Meristö, T. (2018). Case Project ANTURA: Co-creation of Better Immigrant Integration and Greater Social Responsibility, Book of Abstracts of the BledCom 2017, 24th International Public Relations Research Symposium, p. 115, University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences, painossa.

Ruoslahti, Tiainen, S., Kortelainen, M., & Vesterinen, O. (2011). How Networking and Projects Can Best Promote Learning in Higher Education? Campus Encounters – Bridging Learners Conference Developing Competences for Next Generation Service Sectors 13-14.4.2011, Porvoo, Finland

Salonen, O., Rantanen, T., Tallgren, T. & Uusitalo, T. (2015). Peer to Peer (P2P) Learning Model: Unique Way to Educate Management & Leadership Knowledge and Skills by Working on Various Real-life Projects Together with Companies. In Anna Swirska (ed.) Current Trends in Management: Business and Public Administration. Poland: Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Siedlce, Poland, 21-30.

Valtiovarainministeriön julkaisu. 27/2012. Alueellista demokratiaa? Lähidemokratian toimintamallit Suomen kunnissa. s.84. Viitattu. 14.8.2018. https://vm.fi/documents/10623/307637/Alueellista_demokratia927605808.pdf/2b79e-ce8-e589-4099-b953-1cc788de0ee0

Helsingin osallisuusmalli. Osallisuus työryhmä. 29.11.2017. Helsingin osallistumismahdollisuudet. Viitattu. 14.4.2018. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Laitio-Kuntademokratiaverkosto_29112017.pdf

Kuntalehti (2017). Varkaus kehitti idealeirin asukkaiden osallistamiseen, Kuntalehti 7.12.2017. Viitattu. 14.8.2018. <https://kuntalehti.fi/uutiset/paatosenteko/varkaus-kehitti-idealeirin-asukkaiden-osallistamiseen/>

Rättilä, R. & Rinne, J. (2016) Kuntademokratia kaksilla raitteilla. Kunnallisalan kehittämissäätiön Tutkimus-julkaisusarjan julkaisu nro 96. Sastamala. s.57.

Tampereen kaupunki. Alueverkostot. Kehitä kotikaupunginosaasi Alueverkostojen avulla! Viitattu. 10.8.2018. https://www.tampere.fi/tiedostot/a/IsUd02N6r/Alueverkosto_esite_A6_lowres_29012018.pdf

Tennberg, R. (2018). Citizen participation on security topics in the municipality of Mäntsälä, opinnäytetyö, Laurea ammattikorkeakoulu. Viitattu. 10.8.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805229436>

Valtioneuvosto (2017). Hyvä elämä – turvallinen arki Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017, Sisäministeriö.

Ainomaija Rajoo

OPISKELIJOISTA PUHTIA KAUPUNGIN KEHITTÄMISTYÖHÖN

Jokaisessa ammattikorkeakoulussa toimii ammattikorkeakoululain määrittämänä opiskelijakunta (Ammattikorkeakoululaki 932/2014). Laurea-ammattikorkeakoulun (Laurea) opiskelijakunta Laureamko ajaa opiskelijoiden etua ja valvoo heidän oikeuksiaan. Opiskelijakunnan tehtävänä on huolehtia omalta osaltaan, että koulutus on laadukasta ja opiskeluhyvinvointi toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla. Työ ei rajoitu ammattikorkeakouluun, vaan sitä tehdään niin paikallisesti, maakuntatasolla kuin valtakunnallisesti. Erityisesti kampuskaupungit ovat opiskelijakunnille tärkeä yhteistyö- ja vaikuttamistaho.

Pääkaupunkiseudulla opiskelija- ja ylioppilaskunnat tekevät kaupunkivaikuttamista yhteisvoimin World Student Capital -verkoston (WSC) alla. Verkoston tavoitteena on tehdä pääkaupunkiseudusta opiskelijoille paras paikka asua ja kouluttautua ja työtä tehdään vahvasti yhdessä alueen kaupunkien kanssa. (World Student Capital 2018.) Tällaisen lopputuloksena syntyi myös Mari Rytkösen ja Juhani Saaren tekemä Opiskelijan kaupunki, jota rahoittivat monien joukossa Espoon ja Helsingin kaupungit. Tutkimuksessa selvitettiin pääkaupunkiseudun korkeakouluopiskelijoiden näkemyksiä asumiseen, liikenteeseen ja kaupunkiviihtyvyyteen (Rytkönen & Saari 2015). Tutkimus tehtiin, sillä kaupungeilla on iso merkitys opiskelijoiden arkeen. Seikat kuten opiskeluterveydenhuolto, asuminen ja joukkoliikenteen opiskelijalennukset ovat asioita, jotka kaupungit ja poliittiset päättäjät ratkaisevat. Usein

unohtuu, ettei tämä suhde ole yksipuolinen: korkeakouluopiskelijoilla on tutkitusti monia positiivisia vaikutuksia kaupunki- ja aluekehitykseen. Tässä artikkelissa teemaan tartutaan pääkaupunkiseudun korkeakouluopiskelijoiden viitekehityksessä.

Korkeakouluopiskelijoiden integroitumisesta kaupunkikehitykseen

Ammattikorkeakoulujen lakisääteisiin tehtäviin sisältyy aluekehitystä edistävä ja elinkeinorakennetta uudistava toiminta (Ammattikorkeakoululaki 932/2014). Laurean strategiassa puhutaan muun muassa aluetta palvelevasta korkeakoulusta ja korkeakoulutukselle onkin tunnistettu monia positiivisia aluevaikutuksia. Kaupunkikehitykselle tärkeät seikat kuten koulutus pääoma, väestökehitys, vetovoimatekijät ja työllisyyskehitys on linkitetty tutkimuksissa korkeakoulutukseen. (Aro 2012.) Pääkaupunkiseudun strategioissa korkeakoulutuksella annetaankin arvoa, mutta lähinnä osaamisen ja sen elinkeinoelämälle tuottamien hyötyjen näkökulmasta. (Espoo tarina 2017–2021; Maailman toimivin kaupunki 2017; Valtuustokauden strategia 2017–2021.) Näkökulma on puutteellinen sivuuttaessaan kokonaan korkeakouluopiskelijat.

Kolmesta pääkaupunkiseudun korkeakouluopiskelijakaupungista ainoastaan Helsinki tunnustaa opiskelijayhteisön merkityksen ja aktiivisen toimijuuden strategiassaan. Dokumentissa opiskelijat muun muassa mainitaan yhtenä yhteiskumppanina strategisten päämäärien saavuttamisessa korkeakoulujen rinnalla. (Maailman toimivin kaupunki 2017.) Espoon ja Vantaan kaupunkien strategioissa opiskelijoita ei mainita lainkaan. Osaltaan eroa voi selittää se, että Helsingissä opiskelee isoin osa Suomen korkeakouluopiskelijoista. Opiskelijakulttuurilla on kaupungissa pitkät juuret ja lukuisten valtakunnallisten opiskelija- ja nuorisjärjestöjen toiminta keskittyy kaupunkiin. Kaupungin koko ei ainakaan ole tyhjentävä selitys, sillä Espoota ja Vantaata huomattavasti pienemmillä kaupungeilla kuten Lappeenrannalla ja Seinäjoella opiskelijat on huomioitu strategiatasolla (Lappeenranta 2033 strategia; Kaupunkistrategia 2018–2025). Voikin ajatella, että taustalla on tietoinen valinta nostaa korkeakouluopiskelijat keskeisten toimijoiden joukkoon ja täten ymmärrys siitä, miksi näin kannattaa toimia.

Miksi opiskelijayhteisö tulisi sitten nostaa strategian tasolle? Erikoistutkija Helka Kalliomäen (2014, 1) mukaan opiskelijoiden vaikutukset kaupunkeihin voidaan jaotella neljään kategoriaan: liikkuminen, asuminen, talous ja osallisuus. Liikkuminen ja asuminen ovat opiskelijoille iso menoerä ja keskeinen osa arkea. Kaupungeilla on paljon valtaa sen suhteen, millaisia asuntoja alueille rakennetaan ja mihin opiskelija-asunnot sijoitetaan. Pääkaupunkiseudun opiskelijat toivoivat asumiselta edullisuutta ja sijaintia kulkuyhteyksien varrelta, mitä selittää opiskelijoiden pienituloisuus ja joukkoliikenteen, pyöräilyn sekä kävelyn korkea käyttöaste. (Rytkönen & Saari 2015, 4, 6, 11.) Kaupungin tekemillä liikenne- ja asumisratkaisuilla onkin opiskelijoille suurta merkitystä. Toisaalta tutkimukset osoittavat, että opiskelijavaltaisten asuinalueiden kehittäminen heijastuu kaupungin uudistuskäytännön

ja paikoitellen opiskelija-asumisesta on muodostunut kilpailutekijä. Julkisen liikenteen, kävely- ja pyöräilymahdollisuuksien kehittäminen taas rakentaa kestävästä kaupunkia ja edistää ympäristöystävällisempää kaupunkisuunnittelua. (Kalliomäki 2014, 5–6.) Näennäisesti vain opiskelijoiden arkea koskettavat kaupunkipoliittiset ratkaisut vaikuttavat kaikkien asukkaiden elämään ja kaupungin kehitykseen.

Opiskelijoiden taloudelliset vaikutukset kaupunkiin voidaan jakaa suoriin ja epäsuoriin vaikutuksiin. Suoria taloudellisia vaikutuksia ovat esimerkiksi opiskelijoiden työssäkäynti ja elämiseen sekä kulutukseen käyttämä raha. Opiskelijat ovat tärkeä työntekijäryhmä, mutta he tuovat alueelle myös verotuloja kuluttamalla erinäisiä palveluita. Toisaalta opiskelijoilla on korkeakoulukaupunkiin pidemmällä ajalla aktualisoituvia epäsuoria taloudellisia vaikutuksia: Opiskelijat tuovat uusia näkemyksiä ja tapoja toimia, ja he lisäävät alueiden sosiaalista innovaatiota ja kulttuurillista muutosta. Laureassakin opiskelee ja sieltä valmistuu vuosittain oman alansa ammatillisia asiantuntijoita, joilla on osaamista ja uudenlainen näkemys sekä julkisen että yksityisensektorin tehtäviin. Opiskelijat tekevät jo nyt erinäisiä opintosuorituksia kuten projekteja ja opinnäytetöitä tilaustöinä kaupungeille, suorittavat harjoitteluita ja ovat työsuhteissa. Kaiken kaikkiaan opiskelijat lisäävät alueiden houkuttelevuutta, dynaamisuutta ja kansainvälistä näkyvyyttä (Kalliomäki 2014, 4). Kaikkia näitä tarvitaan menestyksessä aluekehityksessä.

Pohdittaessa korkeakoulutettujen vaikutuksia aluekehitykseen on tärkein kysymys se, mitä tapahtuu opiskelijan valmistuttua: jääkö opiskelija opiskelukaupunkiin vai päättääkö hän lähteä muualle. Valintaa tehdessä iso vaikutin on työllistymisellä, mutta myös opiskelun aikaisella viihtyvyydellä on suurta painoarvoa. Jos opiskelija kokee jo opiskeluaikana integroituneensa korkeakoulukaupunkiin, pyrkii hän työllistymään sinne valmistuttuaan. Jos kokemus on päinvastainen, madaltuu kynnys vaihtaa asuinpaikkaa valmistumisen jälkeen. (Kalliomäki 2014, 3.) Työvoimapolitiittiset kysymykset ovat usein kytköksissä valtakunnan tason päätöksentekoon ja globaaleihin kehityssuuntiin, joihin kaupungin on vaikea yksin vaikuttaa. Opiskelijoiden kokemusta integroitumisesta kaupungit sen sijaan voivat edesauttaa tukemalla opiskelijoiden viihtyvyyttä ja parempaa elämänlaatua.

Opiskelijan kaupunki -tutkimuksessa korkeakouluopiskelijat nimesivät yhdestä kahteen tärkeintä syytä, miksi haluaisivat tai eivät haluaisi asua kaupungissa valmistumisen jälkeen. Veto- ja työntekijöiksi nousivat muun muassa kulttuuritarjonta, palvelut, työllistymismahdollisuudet sekä luonto- ja liikuntamahdollisuudet. Lisäksi opiskelijat listasivat pääkaupunkiseudun kaupunkiin liittyviä mielikuvia. Helsinki sai kolmesta korkeakoulukaupungista kaikista eniten positiivisia mainintoja, mikä kertoo kaupungin opiskelijamyönteisyydestä. (Rytkönen & Saari 2015, 13.) Toisaalta muuttoliikettä tapahtuu pääkaupunkiseudulla runsaasti ja kaupungit miettivät jatkuvasti tapoja kasvattaa asukasmäärää. Vastavalmistuneet ja perheen

perustamista suunnittelevat nuoret aikuiset ovat houkutteleva ryhmä. Panostamalla vetovoimatekijöiden lisäksi opiskelijoiden elämänlaatuun ja viihtyvyyteen kaupungit keskittävät varoja tulevaisuuteen.

Opiskelijoiden osallistaminen vahvistaa kaupunkia ja kannustaa vaikuttamaan

Viimeisenä kategoriana opiskelijoiden vaikutuksista kaupunkikehitykseen Kalliomäki mainitsee osallisuuden, jonka merkitys kuntatasolla tulee tulevaisuudessa kasvamaan. Onnistuessaan osallisuus sitouttaa asukkaita kuntiin, lisää demokraattisuutta ja linkittyy alueiden kykyyn uudistua. (Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot 2030, 9–10; Kalliomäki 2014, 4–5.) Korkeakouluopiskelijoiden kohdalla osallisuudesta puhutaan vähän, vaikka sillä voisi olla positiivisia vaikutuksia heidän integroitumiseensa ja täten kaupunkien kehitykseen.

Aiemmin mainitut ammattikorkeakouluopiskelijoiden tekemät opintosuoritukset julkiselle sektorille voi nähdä yhtenä osallisuuden muotona, varsinkin jos niiden anti jalkautetaan kehitystyön osaksi. Opiskelijoiden systemaattinen ja suunniteltu osallistuminen kaupunkien päätöksentekoon on sen sijaan pääkaupunkiseudulla

Opiskelijoiden vaikuttavuutta osana kunnan kehitystä edistävät muun muassa:

Opiskelijoiden opintosuoritusten kuten opinnäytetöiden jalkauttaminen kehitystyöhön

Opiskelijoita edustavien opiskelijakuntien kuuleminen, lausuntojen pyytäminen ja tapaamiset

Kansalaisvaikuttamisen tukeminen koulutusohjelmien kuten Vaikuttajakoulun avulla

Suorat osallisuuden muodot kuten kansalaisraati

vähäistä. Tässä työssä kaupungit voisivat tehdä nykyistä enemmän yhteistyötä paikallisten opiskelijakuntien kanssa, jotka kokoavat opiskelijat yhteensä ja joilla on asian-
tuntemusta opiskelijoiden tarpeista ja laista tuleva edellytys panostaa asiaan: opiskelijakunnan lakisäätöihin tehtäviin lukeutuu opiskelijoiden valmistaminen aktiiviseen, valvutuneeseen ja kriittiseen kansalaisuuteen (Ammattikorkeakoululaki 932/2014). Jo nyt opiskelijakunnista saadaan intoa vaikuttamistyöhön, kun moni aktiivi jatkaa opintojen jälkeen töihin valtakunnallisiin järjestöihin ja mukaan politiikkaan. Huoli kansalaisaktiivisuuden hiipumista korostaakin opiskelijaliikkeen merkitystä vaikuttajaksi kasvattamisen tahona.

Helpoin tapa tukea nuorten kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi olisi tehdä opiskelijakunnan kautta nuorille vaikuttajille tutuksi kunnallista päätöksentekoa. Opiskelijakuntien tekemä kaupunkivaikuttaminen on jo nyt tämän ytimessä, mutta korkeakoulujen ja kaupunkien tuella tätä olisi mahdollista tehostaa. Korkeakoulut kuten Laurea voisivatkin osallistaa opiskelijakuntia nykyistä enemmän tekemäänsä kuntayhteistyöhön antaen näin tarvittavaa lisäpanostusta opiskelijoiden näkökulmille. Lausuntopyyntöillä, tapaamisilla ja puheenvuoropyynnöillä kaupungit taas mahdollistaisivat opiskelijoiden osallistumisen kaupunkikehitykseen. Ammattikorkeakouluopiskelijoilla on viime käden tieto ja osaaminen eri alojen kehittämiseen, joten kaupungit saisivat käyttöönsä tuoreita ajatuksia ja arvokasta ammatillista asiantuntijuutta. Samalla kaupunki kehittäisi parempaa päätöksentekoa, lisäksi päätösten hyväksyttävyyttä ja asukkaiden luottamusta paikallishallintoon (Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot 2030, 10). Opiskelijoiden integroituminen taas saisi osallisuudesta lisäpuhtia, mikä heijastuisi positiivisesti aluekehitykseen.

Yllä kuvatut muodolliset vaikuttamistavat ovat hyvä perusta osallisuudelle, ja niiden rinnalle jää tilaa rakentaa uusia suoran osallisuuden ja kansalaisaktiivisuuden malleja. Vantaan kaupungin Osallistuva Vantaa -toimintamalli on hyvä esimerkki ensimmäisen kehittämisen (Osallistuva Vantaa 2018). Toisaalta vaikuttamisessa yhä tärkeämpää ovat tieto ja verkostot. Varsinais-Suomen maakuntaliitto on vuodesta 2016 järjestänyt Vaikuttajakoulua, jossa vaikuttamisesta kiinnostuneet nuoret tapaavat paikallisia ja valtakunnan tason päättäjiä, koulutautuvat ja verkostoituvat (Varsinais-Suomen maakuntaliitto 2018). Toiminnan voi lukea eräänlaiseksi kansalaisaktiivisuuden koulutusohjelmaksi. Saman tyyppiseen tiedonjakoon perustuu työelämästä tuttu mentorointi, jossa aktori saa tukea, tietoa ja verkostoja ja mentoria tuoreita ajatuksia ja osaamista. Tällaisten toimintamallien kehittäminen niin Laureaan kuin korkeakoulu-kaupunkeihin olisi opiskelijoille mahdollisuus kasvaa yhteiskunnallisena vaikuttajana ja korkeakoululle sekä kaupungeille panostus tulevaisuuteen.

Osallisuuden eri muotoihin panostaminen tulee olemaan tulevaisuuden kunnan tärkeimpiä tehtäviä. Kaupunkien kannalta olisikin järkevää yhdistää osallisuus osaksi kehittämistyötä. Lisäämällä korkeakoulutettujen osallisuus osaksi tavoitteita, kaupunkien on mahdollista aktualisoida korkeakoulutuksen positiiviset vaikutukset aluekehitykseen, lisätä nuorten asukkaiden kiinnostusta alueen kehittämiseen ja kannustaa heitä vaikuttamispolulla. Tässä onnistuessaan kaupungit eivät vahvista ainoastaan omaa hallintoaan, vaan koko yhteiskuntaa lisäämällä kansalaisaktiivisuutta.

Kokonaisvaltaista kehitystyötä

Pääkaupunkiseudulla opiskelee tuhansia korkeakouluopiskelijoita, jotka elävät, kuluttavat, työllistyvät ja kehittävät alueen kaupungeja. Korkeakouluopiskelijoilla on runsaasti vaikutusta ympäröiviin kaupunkiin, mutta tätä potentiaalia ei ole täysin osattu hyödyntää. Kehittämällä opiskelijoiden kannalta merkittäviä asioita kaupungissa, lisäämällä sen viihtyisyyttä ja osallistamalla korkeakouluopiskelijoita, kaupunki edesauttaa osaamisen juurtumista ja vauhdittaa positiivista kaupunki-kehitystä. Korkeakoulutuksen ja opiskelijoiden ei tule olla vain maininta strategiassa, vaan teeman pitäisi läpileikata eri hallinnonalat. Jos kaupungit haluavat kehittyä, he tarvitsevat osaamista, korkeakoulutusta ja ennen kaikkea opiskelijoita. Tämän tukemisessa opiskelijakunnat ovat ilolla mukana.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki 932/2014. Viitattu 19.6.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>

Aro, Timo. 2012. Kokkolan yliopistokeskuksen alueellinen vaikuttavuus. Viitattu 25.6.2018. <http://www.timoaro.fi/kokkolan-yliopistokeskuksen-alueellinen-vaikuttavuus/>

Espoo-tarina 2017–2021. 2017. Espoo: Espoon kaupunki.

Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 2017:4. Korkea-asteen koulutus Helsingissä. Viitattu 19.6.2018. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_01_20_Tilastoja_4_Ranto.pdf

Kalliomäki, H. 2014. Opiskelijoiden vaikutus opiskelukaupunkiin. Tutkimuskatsauksia 4/2014. Turku: Turun kaupungin Kaupunkitutkimusohjelma.

Kaupunkistrategia 2018–2025. 2018. Seinäjoen kaupunki. Viitattu 2.11.2018. https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/seinajoenkaupunki/viestinta/tiedotteet2017/m2xniHHpT/Seinajoki_kaupunkistrategia_2018-2025.pdf

Lappeenranta 2033 -strategia. 2017. Lappeenrannan kaupunki. Viitattu 2.11.2018. <https://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=4970295e-ab0e-4d22-bed9-6bff2325fcc8>

Laurea 2020. 2015. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.6.2018. <https://www.laurea.fi/laurea-organisaationa/strategia/aluetta-palveleva-korkeakoulu>

Mailman toimivin kaupunki. Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021. 2017. Helsingin kaupunki.

Viitattu 20.6.2018. <https://www.hel.fi/static/helsinki/kaupunkistrategia/kaupunkistrategia-2017-2021.pdf>

Osallistuva Vantaa. Vantaalaisen asukasvaikuttamisen toimintamalli. 2018. Vantaan kaupunki. Viitattu 1.11.2018. http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/136964_Osallistuva_Vantaa_taitettu_valtuustoon_22.1.2018.pdf

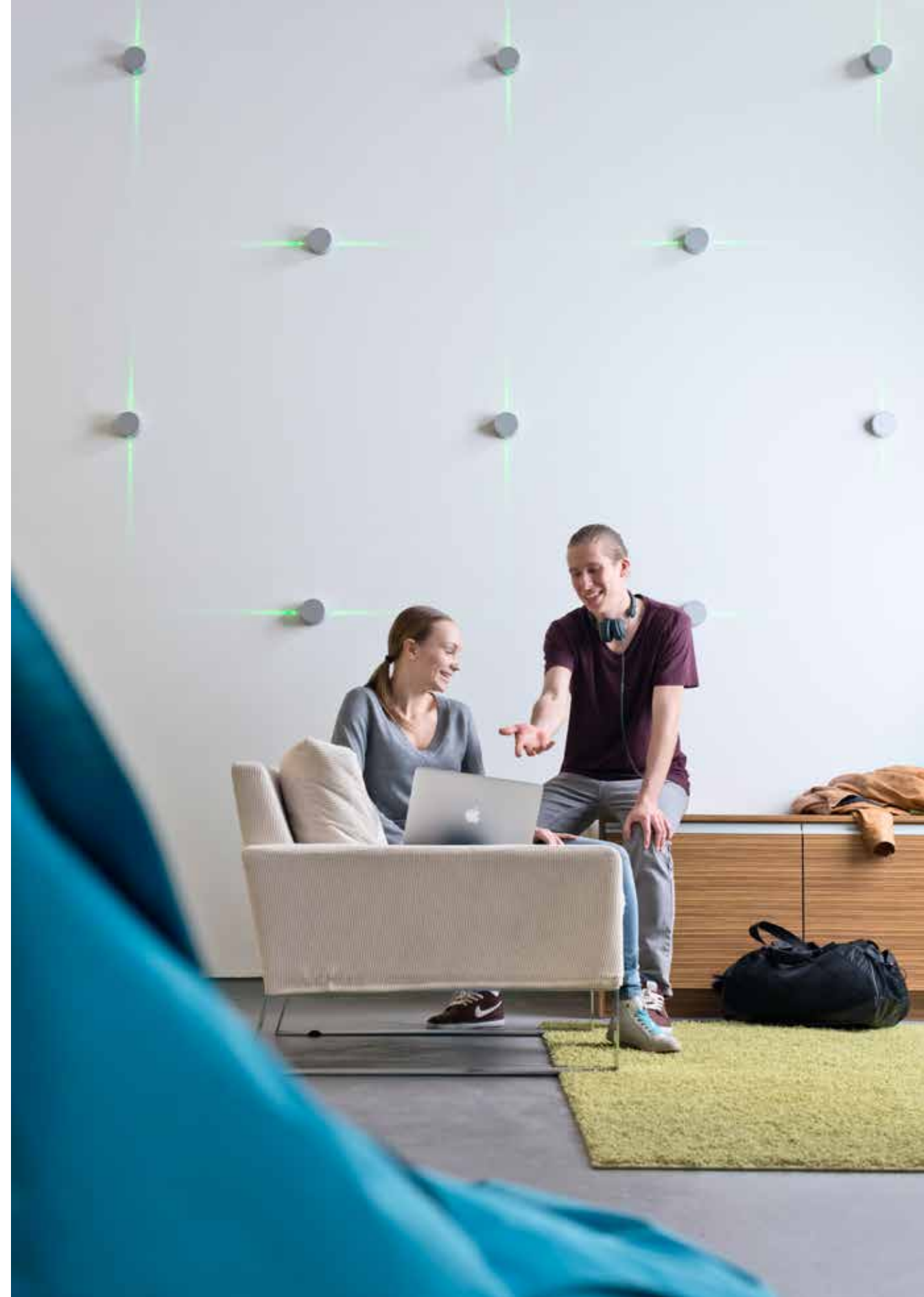
Rytkönen, M. & Saarinen, J. 2015. Opiskelijan kaupunki. Viitattu 20.6.2018. http://worldstudentcapital.fi/wp-content/uploads/2015/12/Opiskelijan-kaupunki_korjattuFINAL.pdf

Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot 2030. Parlamentaarisien työryhmän väliraportti Tulevaisuuden kunnasta. Valtiovarainministeriön julkaisu 9a/2017. Viitattu 25.6.2018. <https://vm.fi/documents/10623/2287526/Tulevaisuuden+kunnan+skenaariot+ja+visiot+2030/5aa03723-ae3-42fc-868f-3dea3b53c8a9/tulevaisuuden+kunnan+skenaariot+ja+visiot+2030.pdf>

Varsinais-Suomen maakuntaliitto. 2018. Vaikuttajakoulu. Viitattu 26.6.2018. <https://www.varsinais-suomi.fi/fi/ajankohtaista/varsinais-suomen-vaikuttajakoulu>

Valtuustokauden strategia 2018–2021. 2017. Vantaan kaupunki. Viitattu 20.6.2018. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/136267_Valtuustokauden_strategia_2018-2021.pdf

World Student Capital. 2018. WSC:n historiaa. Viitattu 20.6.2018. <http://www.worldstudentcapital.fi/fi/wsc/>

VI KUNNAT MURROKSESSA

muovaavat uudet teknologiat sekä ympäristöongelmien luoma paine. Kansalaiset myös odottavat avoimempaa ja osallistavampaa päätöksentekoa sekä viestintää.

Maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutukset kuntien talouteen ovat huomattavia. Kuntien itsenäisyys kapenee ja valtionosuusriippuvuus kasvaa. Menopaineita uudistus voi helpottaa, ainakin hetkeksi, kasvavien terveystalouksien siirtyessä muiden kannettavaksi. Pidemmällä aikavälillä on kuitenkin syytä varautua siihen, että kuntien saamiin valtionosuuksiin voidaan puuttua, jos julkisen talouden kokonaisuohjauksen näkökulmasta tämä katsotaan tarpeelliseksi. Kunnille jää myös aiemmin hankittu velkataakka kannettavaksi, huomattavasti aiempaa pienemmällä kassavirralla. Tehokkuus- ja vaikuttavuusvaatimukset kunnallisessa päätöksenteossa siis tuskin vähentyvät. Viisaat päätökset tarvitsevat tukevan tietopohjan. Kuntia on johdettava tiedolla, entistä enemmän.

Tieto on arvokasta ja sen arvo kasvaa jakamalla

Kuntien uudistumisen onnistumisen edellytyksenä ovat kattavat ja laadukkaat tietovarannot sekä yhteinen ymmärrys ja käytännöt, joilla nämä varannot saadaan tehokkaasti tukemaan johtamis- ja kehittämistyötä. Jotta tiedolla voisi johtaa, on ensin johdettava tietoa. Mitä ollaan tekemässä ja kenelle, ja mitkä ovat keskeiset tarvittavat tietovarannot, miten ne saadaan koottua ja käyttöön tehokkaasti?

Henrik Lönnqvist

TIEDOLLA JOHTAMINEN UUDESSA KUNNASSA

Kuntien tehtäväkenttä ja toimintaympäristö muuttuvat

Kunnat ovat suuren muutoksen edessä. Kuntien laaja tehtäväkenttä ollaan kaventamassa huomattavasti maakunta- ja sote-uudistuksen myötä. Uuden kunnan, jota toisinaan kutsutaan elinvoimakunnaksi, tehtäväkentässä korostuvat koulutus, maakäytön ohjaus ja kulttuuri. Kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen pysyy myös kunnan tehtäväkentässä, vaikka kuntien keinovalikoima asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi kaventuu olennaisesti sosiaali- ja terveystoimen siirtyessä pois kunnilta.

Kuntien tehtäväkentän kaventumisesta huolimatta, seututasoinen yhteistyö on tarpeen edelleen monissa kysymyksissä, esimerkiksi maakäytön suunnittelussa ja liikennejärjestelmien kehittämisessä. Yhteistyötä tarvitaan myös kuntien ja maakuntien kesken, sillä niillä molemmilla on tehtäviä, joilla on kosketuspinta yli hallinnollisten rajojen. Kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen on esimerkki tällaisesta kunnilla säilyvästä tehtävästä. Kunnat tarvitsevat päätöksenteon tueksi sellaisia tietoja, jotka ovat jatkossa maakuntien hallussa uudistuksen jälkeen.

Hallinnollisten uudistusten ohella kuntien toimintaympäristö muuttuu myös merkittävästi. Toimintaympäristöä muovaavat mm. väestön ikääntyminen, nopea kaupungistuminen, vieraskielisen väestön kasvu, työelämää ja elinkeinorakennetta

Tieto on asiantuntijaorganisaatioille keskeinen tuotantopanos. Tietotuotannossa kuntaorganisaatio tulee nähdä yhtenä kokonaisuutena, ilman siloja. Organisaatorajat kunnan sisällä tai hallinnon eri tasojen välillä eivät saa olla esteenä tiedon hyödyntämiselle. Tietovarantojen sirpaloitumista ei tule sallia, ei hallintorakenteiden muutosten takia eikä muutenkaan. Tieto on nykyaikana arvokasta pääomaa ja tiedon arvo kasvaa jakamalla sitä. Tiedon jakaminen avaa uusia mahdollisuuksia palvelutuotannolle ja yritystoiminnalle.

Tietovarannot on syytä saattaa myös mahdollisimman laajasti kunnallisten luottamushenkilöiden ulottuville ja tarjota mahdollisimman suurta osaa kuntien tietovarannoista myös kansalaisten ja muun yhteiskunnan käyttöön. Julkisen sektorin tietovarantojen avaamisella edistetään hallinnon läpinäkyvyyttä ja luodaan paremmat edellytykset kansalaisten osallistumiselle ja osallisuudelle.

Tietotuotannon haasteista

Tiedolla johtaminen on laaja kokonaisuus. Se ei pelkisty ainoastaan tietovarantojen kokoamiseksi ja tietojärjestelmien rakentamiseksi. Tiedolla johtamisessa roolissa on tiedon analysointi ja hyödyntäminen, tiedon saaminen käytettäväksi ja käyttöön oikea-aikaisesti sinne, missä sitä tarvitaan.

Tietolähteitä on nykyisin runsaasti tarjolla. Haasteena tiedon laaja-alaisemmalle hyödyntämiselle ovat alati kasvavien tietovarantojen hyödyntämisen vaatimat resurssit. Kuntien kapeneva taloudellinen liikkumavara johtaa siihen, että myös tietotuotannossa on tehtävä tarkempia valintoja. Yhteistoiminnallisia ratkaisuja tarvitaan. Luontevia kumppaneita kunnille ovat toiset kunnat ja maakunta, yliopistot, ammattikorkeakoulut ja tutkimuslaitokset. Tietotuotannon automatisoinnin edellyttämän infrastruktuurin rakentamisessa tarvitaan yhteistoimintaa alan yritysten kanssa.

Korkeanlaatuinen tieto vaatii tekijänsä. Kilpailu osajista on kovaa eikä kunta ole tässä kohtaa aina vahvoilla verrattuna vaikkapa yksityisen sektorin toimijoihin. Tämä on jo johtanut siihen, että kuntien usein turvaututtava ulkopuolisiin voimiin, usein konsulttiyrityksiin, tarvittavan osaamiseen saamiseksi. On kuitenkin selvää, että kunnat tarvitset myös palvelukseensa edelleen näitä osajia, jo pelkästään tiedon hankinnan ja hyödyntämisen mahdollistamiseksi.

Samalla kun tekniset edellytykset laajojen tietoaineistojen hyödyntämiseen kehittyvät nopeasti, kohtaamme haasteen, joka liittyy tietovarantojen hyödyntämisen juridiseen puoleen. Voidaanko eri tietolähteistä saatavia tietoja yhdistää, jos tämä johtaa tutkimusaineistoon kuuluvien yksiköiden tunnistamiseen? Tutkimuskäyttöön tällaisia aineistoja on ollut mahdollista saada. Uusien teknologioiden mahdollistama suurimittakaavainen tietojen yhdistäminen, rutiiniomaisten analyysien pohjaksi ja kenties operatiivista toimintaa tukevien sovellusten kehittämiseksi, on kuitenkin vaikeampi kysymys.

Kuntiin asiantuntijaorganisaatioina, ja niiden tietoammattilaisiin, tulee voida luottaa. Tietosuojakäytännöt, jotka ovat sinällään tarpeellisia, eivät saisi olla esteenä tietovarantojen hyödyntämiselle. Tunnisteellisen tiedon käyttö monissa haastavammassa tutkimusasetelmissä välttämätöntä. Suunnitelmallisesti toimien tiedot eivät päädy väärin käsiin. Kuntien tietoammattilaisilla on paljon kokemusta sensitiivisten tietoaineiston hallinnoista ja käsittelystä.

Kunnan tietotarpeet ovat moninaisia – niin ovat myös tietolähteet

Tiedolla johtamisessa usein esille nousevat kuntien operatiivisten järjestelmien tuottamien tietoaineistojen edistyneempi käyttö. Käytännössä tämä tarkoittaa erilaisia rajapinta- ja tietovarastoratkaisuja, sekä niiden päälle rakentuvia tiedon visualisointiin ja analysointiin liittyviä sovelluksia. Ajan kanssa tekoälysovellukset tuovat analytiikkaan uusia ulottuvuuksia – monimutkaisten vuorovaikutusmekanismien hahmotusta ja ennakkointia. Kehitys etenee hyvää suuntaan, ja voi todeta, että vihdoinkin. Yksityisen sektorin toimijat ovat tässä kuntia edellä.

Kuntien tietotarpeita ei tyydytetä pelkillä kuntien operatiivisista tietojärjestelmistä saatavalla tiedolla, jalostettiin ja visualisoitiin tuota tietoa miten paljon tahansa. Tietotarpeet ovat moninaisempia, kattaen operatiivisten järjestelmien tuottaman tiedon ohella myös esimerkiksi kuntalaisten kokemustiedon, tutkimustiedon palveluiden vaikuttavuudesta ja toimintaympäristöä koskevan tiedon. Päätöksenteko tarvitsee edelleen tuekseen myös erilaisia ennusteita ja ymmärrystä vaihtoehtoisten kehitysurien vaikutuksista esimerkiksi kunnan talouteen.

Rekisteripohjaisen tiedon ohella myös kokemuksellista tietoa tarvitaan edelleen. Kokemuksellinen tieto on usein hyvä tapa arvioida esimerkiksi palveluiden laatua tai hyvinvointia. Kokemustiedon kerääminen haastattelu- ja kyselytutkimuksilla on kuitenkin, sekä kustannusten että alenevien vastausprosenttien vuoksi, muuttunut koko ajan haastavammaksi. Osin tätä ongelmaa on pyritty kiertämään toteuttamalla kyselytutkimuksia myös verkkokyselyinä. Seuraava täydentävä askel voi olla erilaisten mobiiliapplikaatioiden tuottama tieto, esimerkiksi palveluprosesseihin integroituna.

Kasvava tarve kohdistuu myös politiikkatoimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin. Jälkikäteisarviointin ohella edellytetään nykyisin myös usein ennakoarviointia. Vaikuttavuutta koskevat tutkimukset ovat varsin vaativia toteuttaa. Usein tutkijalla ei ole käytettävissä täydellisiä satunnaistettuja koeasetelmia eikä arvioitavaa toimenpidettä valmisteltaessa ole aina otettu riittävästi huomioon arvioinnin vaatimien tietojen keräämistä. Tämän vuoksi vankkojen kausaalisuhteita koskevien jhotopäätösten teko on vähintäänkin haastavaa. Vaikuttavuustutkimukset vaativatkin erityisosaamista, jota löytyy harvemmin kunnilta itseltään. Yhteistyötä tarvitaan. Perusteelliset politiikkatoimenpiteiden arvioinnit ovat kuitenkin ensiarvoisen tärkeitä, jotta kokemuksista, huonoista ja hyvistä, voidaan oppia.

Päätöksenteolle vankka pohja

Tiedolla johtaminen nyt kuntapäätäjien huulilla. Mahdollisuuksia on paljon. Tarvittavien resurssien löytäminen ja vallitsevista tietotuotannon käytännöistä uusiin siirtyminen, toiminnan jatkuvuuden turvaten, on haasteellista. Osaamista tarvitaan ja sitä tulisi kyetä kasvattamaan. Samalla rajalliset resurssit on kohdistettava oikein, oleellisen ja vaikuttavan tiedon tuottamiseen.

Tietotuotannossa korostuu eri tavoin tehtävät yhteistyö sekä muiden kuntien ja maakunnan kanssa, että myös yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa tehtävä yhteistyö. Kuntien oma osaaminen ei kata kaikkia erikoistuneen tietotuotannon, mukaan lukien tutkimushankkeet, osa-alueita. Toisaalta kunnat lienevät, runsaine tietovarantoineen ja valmiine tutkimusongelmineen, kiinnostavat yhteistyötaho myös yliopistoille ja ammattikorkeakouluille. Yhteistyön muotoja on syytä kehittää ja vahvistaa.

Kunnan päätöksenteossa on kyettävä yhdistämään tässä hetkessä oleva operatiivinen toiminta ja pidemmän aikavälin strateginen johtamis- ja kehittämisote. Palveluita tarjotessaan kuntien on samalla kyettävä uudistumaan, selvittääkseen muuttuvan toimintaympäristön haasteista. Uudistuminen tarvitsee vankan tietopohjan.

Kuva: Sakari Manninen/
Vantaan aineistopakki

Tarja Meristö, Harri Ruoslahti & Jukka Laitinen

ANTURA-OPAS AKTIVOI MYÖNTEISTÄ VUOROVAIKUTUSTA MAAHANMUUTTAJIEN JA SUOMALAISTEN VÄLILLE ESPOOSSA

Abstrakti

Eurooppaa kohtasi vuosina 2015 ja 2016 ennennäkemätön aalto turvapaikanhakijoita. Suomeenkin saapui yli 50.000 turvapaikan hakijaa, vaikka toki suurimmat paineet kohdistuvat eteläiseen Eurooppaan, esim. Kroatian läpi Balkanin reittiä kulki yli 500.000 kohti Keski- ja Pohjois-Eurooppaa. Tämän muuttoliikkeen vaikutukset näkyvät Suomen jokaisessa kunnassa. Olemme kuulleet monista positiivista esimerkeistä, mutta myös vastakkainasettelusta ja jopa väkivallasta eri paikoissa.

Espoon kaupunki on kannustanut asukkaitaan osallistumaan kaupunkia ja kaupunkilaisia koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon. Yksi toimintamuodoista ovat kaupungin-osakohtaiset asukasfoorumit, joista Suur-Leppävaaran asukasfoorumi (S-L) on ollut yksi aktiivisimmista. S-L on järjestänyt toukokuusta 2016 toukokuuhun 2017 useita asukas-iltoja, joista kaksi on erityisesti keskittynyt maahanmuuttoaiheisiin. S-L on ollut luonteva yhteistyökumppani Laurea-ammattikorkeakoululle, kun oikeusministeriön valtionavustusta rikosentorjuntahankkeisiin saanut Antura-hanke käynnistettiin keväällä 2016.

Kuva 1: Esimerkki Espoon Viherlaakson koulun lukuvuoden 2016-2017 kuvataideluokka 8B maahanmuuttoa käsittelevistä kuvista.

Laurea toteutti vuoden aikana yhdessä S-L:n kanssa useita eri tilaisuuksia, joissa kerättiin tietoa maahanmuuttajien ja suomalaisten yhteiselosta, sen onnistumisista ja esteistä arjessa sekä yhteiskehitettiin tulevaisuuden visioita ja askelmerkkejä visiota kohti. Laurea Lohjan FuturesLab CoFi-tiimi toteutti S-L:n aktiivitoimijoiden keskuudessa taustakyselyn haasteista ja mahdollisuuksista sekä järjesti monitoimijaisen tulevaisuustyöpajan kun taas Laurean Leppävaaran opiskelijat osana opintojaan tekivät osallistuvaa havainnointia ja haastatteluja S-L:n järjestämässä asukasfoorumeissa ja raportoivat ne hankkeelle. Yksi opiskelija teki hankkeeseen myös opinnäytetyönsä. S-L organisoivat yhteistyössä Viherlaakson koulun kuvataideluokan kanssa teemaan liittyvän piirustustuokion, jonka tuotokset olivat esillä hankkeen tilaisuuksissa. Osa piirustuksista valittiin myös kuvittamaan loppuraporttia.

Hankkeen tulosten pohjalta julkaistiin kuntien, järjestöjen ja asukkaiden käyttöön sähköinen opas Monta kulttuuria, yksi kotikunta. Vinkkejä yhdessäoloon ja yhteiseen tekemiseen kuvaamaan käytännönläheisiä ruohonjuuritason tapoja kulttuurien välisiin kohtaamisiin. Esipuheen oppaaseen kirjoitti toimittaja Rauli Virtanen.

Avainsanat: asukasfoorumi, maahanmuutto, tulevaisuusorientaatio, yhdessä tekeminen, kulttuuri

Maahanmuuton integrointitarve on suuri

Suomi on perinteisesti ollut hyvin homogeeninen yhteiskunta, jossa yhdenvertaisuus ja mahdollisuuksien tasa-arvo ovat itsestäänselvyys. Kaikki lapset ovat käyneet samaa lähikoulua riippumatta perheen sosioekonomisesta asemasta tai muista taustatekijöistä. Kansainvälistyvässä, kiristyvän kilpailun maailmassa tämä periaate on muuttumassa. Puhutaan koulushoppailusta. Myös pitkittynyt työttömyys on eriytymistä ja syrjäytymisuhkaa lisäävä tekijä. Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeisessä maailmassa talouskasvu ei ole ollut itsestäänselvyys, mikä on myös Suomessa kiihdyttänyt maassamuuttoa Itä- ja Pohjois-Suomesta etelän kasvukeskuksiin sekä erityisesti pääkaupunkiseudulle. Epävarmuus työstä, toimentulosta ja elämästä on lisääntynyt, mikä on näkynyt myös kasvavina mielenterveysongelmina. Kun tällaisen epävarmuuden keskelle tulee kerralla suuri joukko maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita, kuten vuoden 2015 lopulta lähtien tuli, se lisää levottomuutta erityisesti sen väestöosan keskuudessa, joka etsii kotimaassakin omaa paikkaansa. Suomalainen yhteiskunta valtion ja kuntien tasoilla on kohdannut haasteita löytää nopeasti toimivia ratkaisuja.

Nopeasti perustetut vastaanottokeskukset eri puolille Suomea jakoivat väestöä puolesta ja vastaan ja epäluuloa on ollut vastaanottokeskusten sisälläkin. Ilman kolmannen sektorin aktiivista toimintaa ei Suomessa olisi selvitty. Jatkossakaan ei ilman näiden apua pystytä luomaan olosuhteita, joissa epäluulo hävenee ja yhteistyö ja kanssakäyminen lisääntyvät. Antura-hankkeen tarkoituksena on ollut hälventää epäluuloa eri asukasryhmien kesken tutkimalla ja kehittämällä toimintamalleja yhdessä asukkaiden kanssa niin, että paikalliset ja maahanmuuttajat pääsevät arjessa tutustumaan toisiinsa ja luomaan uusia, yhteisiä käytänteitä vuorovaikutuksen lisäämiseksi ja kanssakäymisen normalisoimiseksi. Antura-hanke on toteutettu Espoon alueella ja yhteistyökumppanina Laurea-ammattikorkeakoululla on ollut Suur-Leppävaaraan asukasyhdistys.

”Suomi voisi hyötyä maahanmuuttajista entistä enemmän, jos me osaisimme ja haluaisimme hyödyntää paremmin monen jo korkeasti koulutetun maahanmuuttajan osaamista, tarjota työpaikkoja ilman kohtuuttomia kielitaitovaatimuksia, opettaa kieltä ja vähentää byrokratiaa”, kirjoittaa Rauli Virtanen Antura-hankkeen tuloksena syntyneen oppaan esipuheessa.

Eurostatin (2017) mukaan Euroopan unionin 28 jäsenvaltioon muutti vuonna 2015 yhteensä 4,7 miljoonaa ihmistä. Näistä arviolta 2,4 miljoonaa tuli EU:n ulkopuolisista maista. Saksa vastaanotti eniten ja Yhdistyneet kuningaskunnat, Ranska, Espanja ja Italia seuraavaksi eniten, mutta myös pieniin Pohjoismaihin riitti tuloja. Kaikki vastaanottajamaat valmistelivat olosuhteita maahanmuuton sujumiseksi. Asia oli kaikille uusi ja kaikki voivat oppia toisiltaan jakamalla kokemuksia ja avaamalla näin uusia näköaloja kunkin maan omiin pohdintoihin.

Mostowskan (2014) mukaan maahanmuuttajien palveluiden tulisi olla osallistavia ja henkilökohtaisia ja niiden kehittämisessä tulisi huomioida myös sosiaalityöntekijöiden näkemykset. Vrănceanu et al. (2015) toteavat, että rakenteet ja menettelytavat ovat erittäin tärkeässä asemassa etsittäessä ratkaisuja maahanmuuttajien integraatioprosesseihin, jotta osallisuus toteutuu. Maahanmuuttoa ajavat tahot korostavat osallisuutta, mutta kuten Davidov et al. (2014) toteavat, henkilökohtaiset arvot selittävät asenteita maahanmuuttoa kohtaan eivätkä ne kaikki ole lähtökohtaisesti myönteisiä. Asenteisiin pitää päästä tunnetasolla kiinni, jotta muutoksia voisi aikaansaada myös käytännössä.

Ruoslahti et al. (2011) korostavat yhteiskehittelyn merkitystä tiedon siirtämiseksi ja tulokset ovat parhaita, kun kaikki pääsevät osallistumaan yhteiskehittelyprosessiin. Bower & Carroll (2015) korostavat itsetuntemuksen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden merkitystä sekä osallistumista muun muassa urheiluun ja taiteisiin. Yhteiskehittelyssä käyttäjien osallistumista koordinoidaan aktiivisesti ja vastuuta jaetaan osallistujien kesken sekä päätöksiä tehdään hajautetusti, toteaa puolestaan Pirinen (2015).

Yhteiskehittäminen osana integrointitapahtumaa

Asukasyhdistykset toimivat aktiivisesti Espoon eri kaupunginosissa ja toiminnan taustafilosofia kumpuaa yhteiskehittämisestä. Eri toimijat kuten asukkaat, koulut, kirjastot, yritykset ja yhdistykset tavoittelevat alueelle sellaista hyvää, joka koituu kaikkien eduksi myös pidemmällä tähtäimellä. Suur-Leppävaaran asukasyhdistyksellä on ollut aktiivista yhteistyötä ja yhdessä tekemistä myös maahanmuuttajien kanssa, minkä vuoksi sen oli luontevaa S-L:n Esko Uotilan johdolla lähteä mukaan Antura-hankkeeseen Laurean kumppaniksi.

Ruoslahti (2018) mukaan yhteiskehittelyverkostojen arvonluonti on luonteeltaan syklistä. Verkostot tarvitsevat aktiivista koordinaointia ja yhteistoimintatyökaluja sekä -alustoja voidakseen aktiivisesti jakaa tietoa ja kehittää uutta. Aktiivista osallistumista voidaan edistää yhteisillä tavoitteilla jotka lupaavat hyötyjä kaikille yksittäisille verkostokumppaneille, jolloin tuloksena on aktiivinen pyrkimys yhteiskehittää uutta tietoa ja saada aikaan muutosta.

Sankowskan (2013) mukaan luottamus, uuden tiedon luominen, tiedon siirto ja innovatiivisuus liittyvät kaikki vahvasti yhteen. Luottamus on rakennettava ensin, jotta voidaan edistää innovatiivisuutta ja tiedon siirtymää, kirjoittaa Pirinen (2015). Luottamus tuottaa tiedon siirtymien ja innovatiivisuuden kehää (Sankowska (2013).

Tiedon yhteiskehittely tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia yhteiskehittelyyn. Moniosallistujainen yhteiskehittelyverkosto voi hyödyttää kaikkia osallisia ja verkoston yhteistyö voi kehittyä suhteessa monimutkaisuuden tasolta toiselle (Ruoslahti, 2018). Jakubik (2011) toteaa, että oppiminen, tietäminen ja tuleminen ovat perustana dynaamiselle ja iteratiiviselle jatkuvan kokemisen, oppimisen ja

hahmottamisen prosessille Moniosallistujayhteiskehittelyverkostossa osallistujien roolit ovat jatkuvassa muutoksessa. Yhteiset tavoitteet ja yhteisesti ratkaistavat ongelmat motivoivat osallistujia yhteistyöhön. Avoimet innovaatioympäristöt helpottavat osallistujien välistä viestintää (Ruoslahti, 2018). Jakubikin (2011) mukaan yhteistyöverkostot työskentelevät paremmin, jos ne kykenevät ensin määrittelemään ne tärkeimmät haasteet, joita pyritään yhteistyöllä ratkaisemaan.

Aktiivinen osallistuminen kumpuaa yhteisistä tavoitteista, joiden tulisi osaltaan tarjota etuja kaikille osallistujille (Jakubik, 2011; Ruoslahti, 2018) ja tuloksena voi olla aktiivinen pyrkimys yhteiskehittää tietoa, innovaatioita ja muutosta. Jakubik (2011) jakaa tiedon hallinnan onnistumiselle kriittiset tekijät ihmis-, organisaatio-, teknologia- ja johtajuusprosessikeskeisiin elementteihin. Ihmiskeskeisiä elementtejä ovat kulttuuri, ihmiset ja johtajuus, organisaatiokeskeisiä elementtejä ovat prosessi ja rakenteet, teknologiakeskeisiä infrastruktuuri ja sovellukset ja johtajuusprosessikeskeisiä elementtejä puolestaan ovat strategia, tavoitteet ja mittarit.

Yhteistyö ja viestintä ovat onnistuneen yhteiskehittelyn perusta. Innovaatioympäristöt ja yhteistyöteknologiat avustavat avointa yhteiskehittelyprosessia (Ruoslahti 2018). Yhteiskehittelyssä on tärkeää, että kaikki osallistuvat kokevat saavansa hyötyä yhteiskehittelyn tuloksena. Yhteistyön tulee olla yhteisesti rakennettua ja koordinoitua päätöksenteon hajautettua. Yhteiset ongelmat ohjaavat yhteiskehittelyprosessia. Jo näiden yhteisten ongelmien tunnistaminen on yhteiskehittelyä (ks. Kuva 2).

Kuva 2. Yhteiskehittämisen elementtejä (Ruoslahti 2018).

Monimuotoisella yhteistyöllä voidaan edistää sosiaalista ja taloudellista inklusiota, mutta tämä vaatii yhteistä ymmärrystä ja yhteisten odotusten aktiivista koordinointia sekä yhteistä kieltä (Doyle, 2010). Marleyn (2012) mukaan tiedon hallinta monitoimijaisessa käytännönläheisessä tutkimusprojekteissa voi johtaa parempaan ymmärrykseen ja edistää uuden tiedon tuottamista.

Korkeakoulut voivat olla aluekehityksen ja innovatiivisen muutoksen aktiivisia ajureita. Kun korkeakoulut toimivat yhdessä alueellisten kumppaneiden kanssa, on tärkeää, että asioiden merkityksiä selvennetään yhdessä kumppaneiden välillä, mikä vaatii kaikilta avoimuutta (Doyle, 2010). Yhteistyö on tärkeä laajasti käytetty käytäntö monialaisissa käytännönläheisissä tutkimusprojekteissa. Käytäntölähtöinen tutkimus tuottaa paljon artefakteja, kuitenkin yhteiskuntamme on tietoperustainen ja siten kyky tuottaa uutta tietoa voidaan nähdä kilpailuetuna (Marley, 2012).

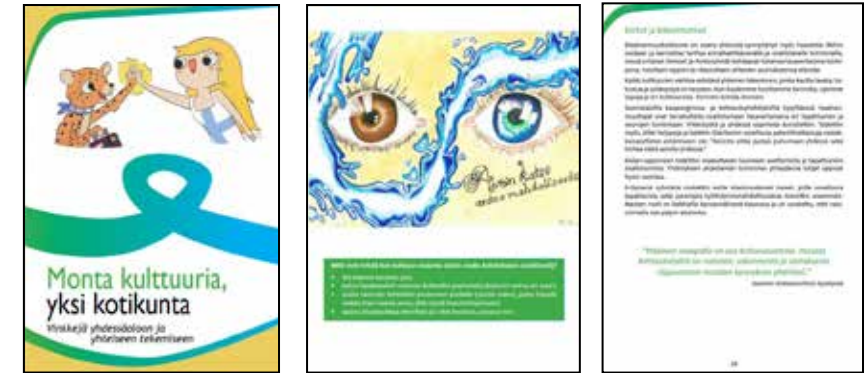
Lähestymistapana tulevaisuuslähtöinen yhteiskehittäminen

Antura-hankkeen lähtökohtana on ollut tulevaisuuslähtöinen tarkastelu, jossa visionäärin johtamisen keinoin eri toimijoiden kanssa on yhdessä tuotettu visioita tulevaisuudesta ja tehty myös ratkaisuehdotuksia toimenpiteistä visioon pääsemiseksi. Aineistoa alueen asukkailta on kerätty eri tavoin: peruskoululaiset ovat piirtäneet kuvia yhteisestä tulevaisuudesta maahanmuuttajien kanssa, Laurea-ammattikorkeakoulun Leppävaaran kampuksen opiskelijat ovat tehneet havaintoja asukasfoorumien järjestämissä asukastapaamisissa ja kielikahvilatilaisuuksissa ja haastatelleet erityisesti alueen maahanmuuttajataustaisia asukkaita toiveista ja peloista liittyen tulevaisuuteen ja Antura-hankkeen tutkijatiimi on kerännyt alueen erilaisille toimijoille järjestetyssä tulevaisuuspujassa visioita lööppien muodossa. Tutkijatiimi on myös rakentanut persoonakortit erilaisille maahanmuuttajatyypeille: 1. Maahanmuuttajaperhe, jossa lapsia 2. Yksin Suomeen tullut alaikäinen 3. Naispuolinen äskettäin Suomeen tullut opiskelija 4. Äskettäin Suomeen saapunut yksittäinen mies 5. Pidemmän aikaa Suomessa asunut yksinelävä miespuolinen henkilö.

Näiden avulla tulevaisuuspujassa konkretisoitiin tarvittavia toimenpiteitä matkalla kohti vision toteutumista ja arvioitiin tarvittavaa aikaa vaikuttavuuden aikaansaamiseksi. Samalla varmistettiin, että asioita katsotaan riittävän monipuolisesti koko maahanmuuton kuva mielessä.

Antura toteutettiin tietoisesti monitoimijaisesti ja yhteiskehittämisen hengessä. Alueen toimijoita, asukas- ja maahanmuuttajajyhdistyksiä, opettajia, tutkijoita, opiskelijoita ja maahanmuuttajia saatettiin yhteen ideoimaan parempaa tulevaisuutta kaikille asukkaille alkuperään katsomatta.

Tuloksena syntynyt opas perustuu hankkeessa tehtyyn monivaiheiseen tutkimus- ja kehitystyöhön: Laurea Leppävaaran opiskelijat tekivät osallistuvaa havainnointia

Kuva 3: Esimerkkisivuja hankkeen tuloksena syntyneestä oppaasta ”Monta kulttuuria, yksi kotikunta. Vinkkejä yhdessäoloon ja yhteiseen tekemiseen”

ja haastatteluja alueen kielikahvilatapahtumissa ja S-L:n maahanmuuttajateemaisissa asukasfoorumitilaisuuksissa. Laurea FuturesLab CoFin tutkijatiimi Lohjan kampukselta toteutti S-L:n aktiiville työn alkaessa verkkokyselyn, jolla kartoitettiin näkemyksiä teemaan ja myöhemmin FuturesLab CoFi -tiimi järjesti myös fasilitoidun tulevaisuuspujan, jossa tuotettiin yhteistä visiota halutusta tulevaisuudesta ja ratkaisuista matkalla kohti visiota. Apuna käytettiin tiimin laatimia persoonakortteja, jolloin kuvattavat toimenpiteet luonnollisesti vaihtelivat sen mukaan, oliko kyseessä esim. alaikäinen yksin tullut turvapaikanhakija vai kenties tänne opiskelemaan tullut nuori nainen. Tuloksista tuotettiin myös tulevaisuuden lööppejä, lehtiotsikoita, joita luemme 20 vuoden kuluttua, kun kaikki toimenpiteet ovat jo vaikuttaneet ja kantaneet hedelmää. On tärkeää, että tulevaisuusnäkyjä myös sanoitetaan yhdessä ja jaetaan muiden kanssa.

LbD-pedagogiikka ohjaa opiskelijoiden toimintaa

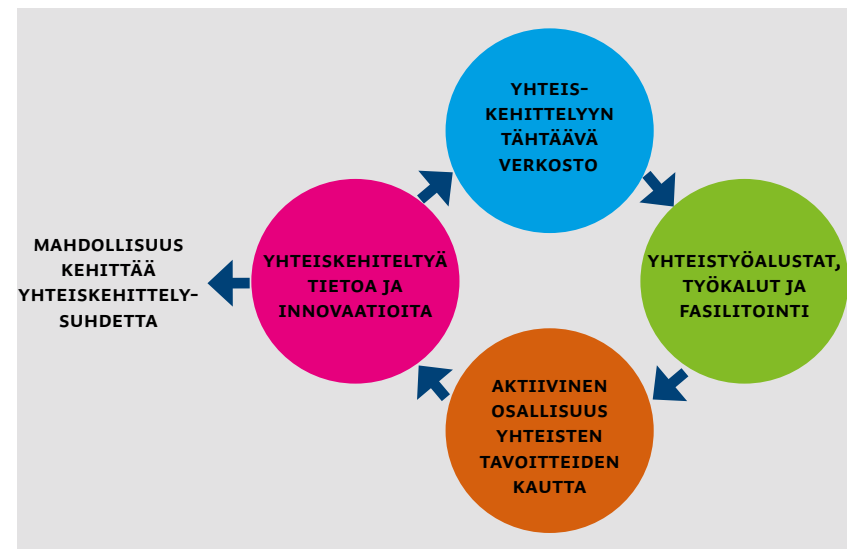
Raij (2014) mukaan tutkimus- ja kehittämisprojektit jotka perustuvat suoraan käytännön työelämään muodostavat oppimisympäristöjä, jotka motivoivat osallistuvia opiskelijoita kehittämään uusia toimintatapoja ja kompetensseja. Opiskelijoiden ja opettajien halukkuus ja kyky olla vuorovaikutuksessa jatkuvassa muutoksessa olevan ympäröivän yhteiskunnan kanssa on ratkaisevassa asemassa luoda uutta tietoa ja osaamista. Hyttinen, Ruoslahti & Jokelan (2017) mukaan opiskelijat voivat toimia tutkijoina ja kehittäjinä sekä aktiivisina osallistujina ja koordinaattoreina (katso myös: Ahonen et al. 2014).

Ruoslahti & Hyttinen (2017) toteavat, että joustavat lähestymistavat oppimiseen mahdollistavat opiskelijan valita yhteistyöverkostosta sopivimmat kurssit, oppimistehtävät ja jopa opintokokonaisuuden jonka sisällöt parhaiten vastaavat hänen yksilöllisiä kiinnostuksenkohteitaan. Antura-hankkeessa opiskelijat on integroitu mukaan tekemään osallistuvaa havainnointia ja raporttoimaan tuloksia sekä oppimistehtävien että oppinnäytetyön muodossa kirjallisena, mutta myös suullisesti osana hankkeen työpajoja ja muita tilaisuuksia.

Antura-hankkeessa opiskelijaryhmä havainnoi S-L järjestämää maahanmuuttaja-teemaista foorumia Espoossa. Kahdeksan opiskelijaa havainnoivat kukin eri pöydissä käytyä keskustelua. Havainnoijat osallistuivat keskusteluun, mutta eivät yrittäneet ohjata sitä. Opiskelijat myös haastattelivat välittömästi tapahtuman päättymisen jälkeen 17 tapahtumaan osallistunutta. Haastateltavilla oli mahdollisuus tulla haastatelluksi joko yksin, ystävän kanssa tai ryhmässä.

Leppävaaran Sellon kirjasto järjesti myös kahdesti viikossa Language Café -nimisiä suomen kielen oppimisiltoja, joihin paikalliset asukkaat saattoivat tulla puhumaan suomea. Opiskelijatiimit vierailivat illoissa ja havainnoivat käytyjä keskusteluja ja käyttäytymistä niissä. Illoissa oli keskimäärin 30 osallistujaa, ikähaarukassa 20 – 70 vuotta. Havaintojen analyysissä keskityttiin löytämään paitsi samankaltaisuuksia myös eroavuuksia sekä tunnistamaan mahdollisesti nousevia ilmiöitä.

Hankkeen yhteiskehittämistä ohjasi kuvan mukainen yhteiskehittämisen syklinen prosessi (Ruoslahti 2018). Anturan verkosto pyrki yhteiskehittämiseen. Sen yhteistyötä koordinoitiin ja yhteiset tavoitteet maahanmuuton lieveilmiöiden helpottamiseksi toivat kumppaneita yhteen, sitouttaen heitä osallistumaan aktiivisesti. Hankkeen tulevaisuusosiossa sovellettiin Tarja Meristön kehittämää toimintaskenaariotyöskentelyn prosessin (ks. esim. Meristö 1991) työkalupakkia ja toteutettiin monitoimijainen tulevaisuustyöpaja, joka tuotti viiden erilaisen ”maahanmuuttajapersoonan” kautta jaettuja visioita sekä askeleita, jotka tarvitaan visioiden saavuttamiseksi. Tulevaisuustyöpajassa tuotettiin myös tulevaisuuden lehtiotsikoita onnistumisista eri kulttuuritaustaisten yhteiselosta arjessa.

Kuva 4: Yhteiskehittämisen sykli (Ruoslahti 2018)

Tuloksia ja jatkokeskustelua

Yhteiskehittäminen tuotti uutta tietoa asukkaiden suhtautumisesta maahanmuuttoon sekä keinoja helpottaa eri ryhmien välistä vuorovaikutusta ja eloa arjessa. Tulokset koottiin tiiviiksi tietopaketiiksi oppaaseen *Monta kulttuuria, yksi kotikunta*. Vinkkejä yhdessäoloon ja yhteiseen tekemiseen. Opas korostaa, että tarvitsemme positiivisia kuntatason esimerkkejä ja toimintamalleja maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten väliseen vuorovaikutukseen. Rakentamalla luottamusta viestinnän ja aktiivisen osallistumisen keinoin voimme parantaa sosiaalista vastuullisuutta yksilöinä, yhteisinä, kuntina ja yhteiskuntana. Tiivistelmä oppaassa esitetyistä keinoista ryhmien välisen vuorovaikutuksen helpottamiseksi on esitetty taulukossa 1.

Haastatellut osallistujat S-L:n maahanmuuttaja-aiheisissa foorumeissa korostivat tapahtuman olleen hyvin hyödyllinen. Sekä maahanmuuttaja- että suomalaistaustaiset toivoivat, että vastaavia tapahtumia järjestetään lisää eripuolilla Suomea tuomaan maahanmuuttajia ja suomalaisia yhteen. Suomalaiset totesivat, että heillä on päivittäisessä elämässään varsin vähän yhteyksiä maahanmuuttajiin. Suurin osa kohtaamisista oli ollut pelkästään positiivisia. Tapoja saada nämä kaksi ryhmää kohtaamaan useammin olivat yhteiset urheilutapahtumat, erilaiset ruuanlaitto-tapahtumat, joissa voidaan puolin ja toisin tutustua eri kulttuurien ruokatapoihin ja resepteihin sekä myös yhteiset elokuvaillat vaikka asuntoyhtiön kerhotiloissa.

Tärkeimmät väylät toimivaan ja menestykselliseen integraatioon ovat aikuisilla työ ja työkaverit ja lapsilla koulu ja päiväkotitoimet, mitkä kaikki edistävät myös paikallisen kielen ja tapojen oppimista. Maahanmuuttajat toivoivat, että heitä kunnioitetaan kanssaihmisinä ja lähestytään avoimin mielin. Myös Zekavat (2017) löysi opinnäytetyössään integroitumisen keinoksi kielenoppimisen, joka on tärkein maahanmuuttajien esille nostama keino päästä yhteiskuntaan sisälle ja toimintaan mukaan. Maahanmuuttajat pitivät kuitenkin suomalaisia hiljaisina ja ujoina, jopa epäsosiaalisina ja vaikeasti lähestyttävänä. Samaan aikaan maahanmuuttajat olivat havainneet, että suomalaista on parasta vain rohkeasti lähestyä, kuitenkin suomalaisia tapoja kunnioittaen.

Keskustelu jatkuu. Perustaa keskusteluille ja käytännön toimille ja yhteisille tapahtumille viitoittaa tehty opas *Monta kulttuuria, yksi kotikunta*. Opas on kuvitettu Espoon Viherlaakson koulun kuvataideluokan 8B 2016 -2017 oppilaiden näkemyksillä maahanmuutosta ja yhteiselosta.

Oppaassa annetaan vinkkejä, kuvataan toimintamalleja ja mahdollisuuksia vaikuttaa kansalaistoiminnalla maahanmuuttotilanteen synnyttämiin haasteisiin

Taulukko 1: Monta kulttuuria, yksi kotikunta -oppaan vinkkejä yhdessäoloon ja yhteiseen tekemiseen.

TOIMINTATAPA	VINKKEJÄ TOTEUKSEEN
HYVÄN ILMAPIIRIN LUOMINEN	<ul style="list-style-type: none"> • HYMYILE, OLE KIINNOSTUNUT, ROHKAISE JA KANNUSTA UJOA OSALLISTUMAAN • OTTAKAA MUKAAN TOIMINTAAN MUUALTA TULLEITA AKTIIVISEKSI TEKIJÖIKSI, EI TOIMINNAN KOHTEEKSI LUOKAA YHDESSÄ YHTEISET PELISÄÄNNÖT ALUEELLE JA Keskustelkaa niistä avoimesti
VERTAISTUKI-HENKILÖIDEN LÖYTYMINEN	<ul style="list-style-type: none"> • AKTIVOI ALUEEN KAIKKIA TOIMIJOITA VAPAAEHTOISPOHJALTA TUKIHENKILÖTOIMINTAAN • KARTOITA TARPEITA JA ETSI KUMMEJA SEN MUKAISESTI JÄRJESTÄ KOHTAAMISTILAISUUKSIA KUMMEILLE JA TARVITSIJOILLE ESIM. TERVETULOJUHLAN MERKEISSÄ
YHTEISET JUHLAT	<ul style="list-style-type: none"> • TIEDOTTAKAA JA VIESTIKÄÄ AJOISSA ERI KANAVIA KÄYTTÄEN • VASTUUN JA TEKEMISEN JAKAMINEN MAHDOLLISIMMAN MONEN KESKEN ON TÄRKEÄÄ • ALOITAKAA JOLLAIN TUTUSTUMISLEIKILLÄ, OSALLISTAKAA JUHLIJOITA AKTIIVISEEN TEKEMISEEN
KIELEN OPPIMINEN	<ul style="list-style-type: none"> • TARJOTKAA KIELIKOULUTUSTA KAIKILLE PERHEENJÄSENILLE, MAHDOLLISIMMAN AIKAISESSA VAIHEESSA • KIELEN OPPIMISTA VOIDAAN TOTEUTTA MYÖS YHTEISEN TEKEMISEN KAUTTA, ESIM. KOKKAAMALLA • KIELIKAHVILATOIMINTA ON HYVÄ TAPA EDISTÄÄ KIELEN OPPIMISTA JA IHMISTEN TUTUSTUMISTA
URHEILUN YHDISTÄVÄ VOIMA	<ul style="list-style-type: none"> • VAPAAMUOTOISEN LIIKUNNAN JA URHEILUN JÄRJESTÄMISELLE ON MATALA KYNNYYS • KÄVELYIDEN JA METSÄRETKIEN JÄRJESTÄMINEN ON HELPPOA • SEURATOIMINTA TARJOAA MAHDOLLISUUKSIA OHJATTUUN HARJOITTELUUN JA KILPATOIMINTAAN
KERHOT JA KOKOONTUMISET	<ul style="list-style-type: none"> • KUTSUKAA MAAHANMUUTTAJIA MUKAAN KERHOTOIMINTAAN JA KOKOONTUMISIIN • YHTEINEN TOIMINTA EDISTÄÄ KIELEN OPPIMISTA • TOISILTA OPPIMINEN ON MOLEMMINPUOLISTA
KOTISEUTU-, KAUPUNGINOSA- JA KYLÄYHDISTYSTEN ROOLI	<ul style="list-style-type: none"> • OVET OVAT AUKI KAIKILLE JA JOKAINEN VOI AKTIIVISESTI TULLA TAPAHTUMIIN • KÄYTÄNTÖJEN JATKUVA KEHITTÄMINEN TOIMINNAN SUUNNITTELUSSA JA TOTEUTUKSESSA ON TARPEEN • TOIMINTA ON USEIN YKSITTÄISTEN AKTIIVISTEN IHMISTEN VARASSA, VASTUUN JAKAMINEN ON TARPEEN
VERKOSTOJA JA VIESTINTÄÄ	<ul style="list-style-type: none"> • NÄKYVYYS SOSIAALISESSA MEDIASSA ON TÄRKEÄÄ • TIEDOTTAMINEN VERKOSSA ON KUSTANNUSTEHOKASTA, NOPEAA JA JOUSTAVAA • TAPAHTUMIEN MAINONTA ON TEHTÄVÄ KATTAVASTI, MONIKANAVAISESTI JA OIKEA-AIKAISESTI

ja oppilaiden kuvitus täydentää viestintää. Käytännön ohjeet asukasryhmiensä ja kotiseutu-, kaupunginosa- ja kyläyhdistysten toiminnan kehittämiseen maahanmuuttajien ja kantasuomalaisien parissa voivat osaltaan vähentää ennakkoluuloja, vihapuheita, aggressiivisuutta, jopa puolin ja toisin rikoksiin johtavia konflikteja. Vaikka työ on tehty Espoossa ja siellä Suur-Leppävaaran alueella, saatuja tuloksia voidaan hyödyntää ja ottaa käyttöön myös muualla Suomessa. Luonnollisesti soveltaminen haja-asutusalueilla eroaa toteutukseltaan kaupunkimaisessa ympäristössä toteutetusta soveltamisesta.

Antura-hanke oli pieni paikallinen hanke, mutta ajankohtainen teema ja aktiivinen yhteistyökumppani Suur-Leppävaaran alueen asukasfoorumi yhdessä onnistuneen opiskelijaintegraation ja hyvin fasilitoidun tulevaisuustyöpajatyöskentelyn kanssa lisäsivät vipuvaikutusta, jota olivat vahvistamassa vielä oppaan kuvitus Viherlaakson koulusta ja kokeneen ja nimekkään toimittajan Rauli Virtasen panos oppaan esipuheen muodossa. Antura-hanke innosti myös valtakunnallisen Suomen Kotiseutuliiton toteuttamaan jäsenkunnalleen kyselyn maahanmuuton vaikutuksista ja siitä, miten se näkyy jäsenyhdistysten toiminnassa.

Toimittaja Rauli Virtasen sanoin: ”Maailma on muuttunut, eikä sitä voi väkisin kammeta ajassa taakse päin. Maahanmuuttajat, pakolaiset ja turvapaikanhakijat ovat erottamaton osa tätä aikaa, ja meidän tulee oppia elämään tuon faktan kanssa, helpottamaan kohtaamisia ja kotoutumista – kaikkien hyödyksi ja myös yhteiskuntarauhan vuoksi”.

Kiitokset

Haluamme esittää kiitokset projektiin kuvitusta tehneille Espoon Viherlaakson koulun lukuvuoden 2016-2017 kuvataideluokan 8B opiskelijoille: Vilma Ilmonen, Felix Järvenpää, Lauri Kaitajärvi, Iris Kause, Helmi Kivistö, Alekski Kokkonen, Ida Korhonen, Aino Koskela, Sara Lager, Anni Leppänen, Oskari Murto, Venla Nevas, Estella Niemi, Minja Nykänen, Jenni Ojala, Ira Partanen, Juho Peltola, Moona Rahikainen, Suvi Setälä, Noora Toivonen, Kristiina Ulvelin. Kiitokset yhteistyöstä myös ohjaajana toimineelle kuvataideopettajalle Päivi Tarkkoselle.

LÄHTEET

Ahonen, O., Meristö, T., Ranta, L. & Tuohimaa, H. (2014) Project as a Patchwork Quilt – From Study Units to Regional Development. In Learning by Developing Action Model (Raij, K.) (ed.). Laurea Publications 36, 2014, pp. 67-84.

Bower, J.M. & Carroll, A. (2015). "Benefits of getting hooked on sports or the arts: Examining the connectedness of youth who participate in sport and creative arts activities", *International Journal of Child and Adolescent Health*, vol. 8, no. 2, pp. 169-178.

Davidov, E., Meulemann, B., Schwartz, S.H. & Schmidt, P. (2014). "Individual values, cultural embeddedness, and anti-immigration sentiments: Explaining differences in the effect of values on attitudes toward immigration across Europe", *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, Supplement*, Wiesbaden Vol. 66, (Sep 2014): pp. 263-285.

Eurostat (2017). Eurostat of the EU Commission Webpage: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Category:Population_glossary, Accessed 2nd August 2017.

Hyttinen, K., Ruoslahti, H., & Jokela, J. (2017). "Model for Effective Integration between Research, Work Life and Higher Education in International Security Studies", In Proceedings of the 9th International Joint Conference on Knowledge Discovery, Knowledge Engineering and Knowledge Management - Volume 3: ISE, pp. 299-306, 2017, Funchal, Madeira, Portugal.

Jakubik, M. (2011), "Becoming to know. Shifting the knowledge creation paradigm", *Journal of Knowledge Management*, Vol. 15, No. 3, pp. 374-402.

Meristö, T. (1991) Skenaariotyöskentely yrityksen johtamisessa. Acta Futura Fennica 3, VAPK-kustannus. Tulevaisuuden tutkimuksen seura.

Mostowska, M. (2014). "We Shouldn't but We Do': Framing the Strategies for Helping Homeless EU migrants in Copenhagen and Dublin", *British Journal of Social Work*, vol. 44, pp. 118.

Mäntsälän uutiset (2018). "Kaikki mukaan päättämään asioista", *Mäntsälän uutiset* 31.1.2018.

Pirinen, R. (2015). "Studies of Externally Funded Research and Development Projects in Higher Education: Knowledge Sources and Transfers", *Creative Education*, 2015, 6, 3, pp. 315-330.

Powell, J. (2012), "The university role in the innovative leadership of small to medium sized enterprises", *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, vol. 18, no. 4, pp. 396-416.

Raij, K. (2014). Learning by Developing in Higher Education, K. Raij (ed.): Learning by Developing Action Model, Laurea University of Applied Sciences Publications, Vantaa, Vol 36, pp. 10-26.

Ruoslahti, H. (2018). Co-creation of Knowledge for Innovation Requires Multi-Stakeholder Public Relations, in Bowman, S., Crookes, A., Romenti, S., Ihlen, Ø. (ed.) *Public Relations and the Power of Creativity, Advances in Public Relations and Communication Management*, Volume 3, Emerald Publishing Limited, 115-133

Ruoslahti, H., & Hyttinen, K., 2017. "A Co-created Network Community for Knowledge and Innovations – Promoting Safety and Security in the Arctic", In *Engaging people in a disengaged world, Proceedings of the 23rd International Public Relations Research Symposium BledCom*, Bled, Slovenia, 1 – 2 July, 2016, pp. 100-106.

Ruoslahti, H., Meristö, T., Laitinen, J., Virtanen, R., & Uotila, E. (2017), "Monta kulttuuria, yksi kotikunta. Vinkkejä yhdessäoloon ja yhteiseen tekemiseen", *Laurea University of Applied Sciences*, verkossa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-460-6>.

Ruoslahti, Tiainen, S., Kortelainen, M., & Vesterinen, O. (2011). "How Networking and Projects Can Best Promote Learning in Higher Education?" *Campus Encounters – Bridging Learners Conference Developing Competences for Next Generation Service Sectors*, April 13–14, 2011, Porvoo, Finland.

Sankowska, A. (2013). "Relationships between organizational trust, knowledge transfer, knowledge creation, and firm's innovativeness", *The Learning Organization*, Vol. 20 No. 1, 2013, pp. 85-100.

Zekavat, S. (2017). "One town, many cultures", Bachelor's thesis, Laurea University of Applied Sciences. From: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017102816369>, Accessed: 16th March 2018.

Vrânceanu, E.S. (2015). "European Practices for the Integration of Immigrants", *Revista de Stiinte Politice*, no. 47, pp. 50-60.78

Marilla Kortesalmi

RESURSSIVIISAUS KAUPUNGIN STRATEGISENA TAVOITTEENA

Miksi resurssiviisautta

Ulkona on jo valoisa. Istun keittiön pöydän ääressä kuumaa kahvia siemaillen ja Hesaria silmäillen. Aamu taittuu käyntiin hitaasti. En kuitenkaan ehdi lukea sarjakuviin asti, vilkaisen kelloon ja totean, että kohta on kiire. Heitän loput kahvista pois, pakkaan tavarat ja lähdän töihin. Tiet ovat kuivia, joten päätän pyöräillä työpaikalle. Käännyin takaisin sisälle, vaihdan pyöräilyä suosiviin vaatteisiin, täytän juomapullon. Vilkaisen kelloon uudestaan: nyt on jo kiire.

Tässä rutiinien avulla sujuvassa aamussa oli päätöksiä, joista osa oli ekologisempia kuin toiset. Ne olivat yksilön tilanteessa tehtyjä päätöksiä, mutta monet eri tahot olivat vaikuttaneet niihin suoraan tai epäsuorasti. Tulevaisuudessa niihin halutaan vaikuttaa entistä enemmän; käyttäytymisen muutos on monen tekijän summa. Mutta mitä mahdollisuuksia kaupungilla on tuupata (nudge) kaupunkilaisten aamupalan yhteydessä tekemiä päätöksiä kestävämmän kehityksen suuntaisiksi?

Kestävän kehityksen tuomat vaatimukset käyttäytymisen muutoksille ovat ilmeiset. Luonnonvarojen uusiutuminen ja niiden käyttö eivät ole tasapainossa. Elämän perusedellytysten kysyntä ei kohtaa tarjontaa ja ristiriita aiheuttaa yhteiskunnallisia ongelmia. Haasteet ovat olleet tiedossa pitkään ja ratkaisuja on haettu eri

lähtökohdista. Kestävän kehityksen haaste on tunnistettu viheliäiseksi ongelmaksi, johon ei ole olemassa nopeita, helppoja eikä yksiselitteisiä ratkaisuja. Tässä artikkelissa avataan eri näkökulmia ja mahdollisuuksia resurssiviisaan kaupungin toimintaan.

Mitä resurssiviisaus on

EU käynnisti selvitystyön resurssitehokkaan Euroopan edellytyksiksi. Sen vision mukaan vuoteen 2050 mennessä talous on kasvanut resurssien rajallisuuden huomioiden. EU:n talous on kilpailukykyinen ja osallisuutta edistävä, ja tarjoaa korkean elintason pienemmällä ympäristövaikutuksilla. Kaikkia resursseja, niin raaka-aineita kuin energiaa, vettä, ilmaa, maata ja maaperää, hoidetaan kestävästi. Raportin mukaan resurssitehokas kehitys on tämän vision saavuttamista. (Euroopan Komission tiedonanto 571.)

Resurssiviisaudessa näkökulma on resurssitehokasta kokonaisvaltaisempi. Resurssiviisaus on kykyä käyttää erilaisia resursseja (luonnonvarat, raaka-aineet, energia, tuotteet ja palvelut, tilat ja aika) harkitusti ja hyvinvointia ja kestävää kehitystä edistävällä tavalla. Resurssiviisautta voidaan edistää kierrätystalouden, materiaalien elinkaarihallinnan, energiatehokkuuden ja eri yhteisöjen yhteistoiminnan avulla. Resurssiviisaudessa on ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen ulottuvuus. (Wikipedia.)

Resurssiviisauden varaan lasketaan paljon. Sen avulla kuntien ajatellaan voivan vahvistaa työllisyyttä ja luoda yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Edelleen resurssiviisaudella ajatellaan vastattavan digitalisaation mahdollisuuksiin (Kankainen 2018). Resurssiviisa kaupunki on älykäs kaupunki. Siellä teknologia on valjastettu resurssien tehokkaamman käytön tueksi, toisaalta teknologia mahdollistaa asukkaiden viihtyvyyttä ja osallisuutta uudenaikaisilla palveluilla ja palveluiden toiminnalla ylipäänsä. (Bibri & Krogstie 2017.)

Resurssiviisauden ja talouskasvun suhde on kuitenkin jännitteinen. Raworth (2018) totesi tiivistetysti, että yksikään maa ei ole päässyt köyhyydestä irti ilman talouskasvua, mutta toisaalta yksikään maa ei ole pysäyttänyt luonnon tuhoutumista kasvavalla taloudella. Kestävä talouskasvu huomioi sekä sosiaalisten että ekologisten resurssien riittävyyden. Tällöin kasvun malli ei ole lineaarinen vaan holistinen. Perinteisenä kasvun mittarina käytetyn bruttokansantuotteen kasvu on mahdollista kytkeä hiilidioksidipäästöjen laskuun. Saksassa vuosina 2000-2013 BKT kasvoi 16%, mutta hiilidioksidipäästöt laskivat 12%. Englannissa BKT kasvoi 27%, päästöt laskivat 9%. USA:ssa BKT:n kasvu oli 28%, päästöjen laskiessa 6% (Raworth 2018, 254).

Käyttäytymisen muutos ja toisin toimiminen on aina vaativaa. Kun muutokset vaativat investointeja, saavutettua resurssitehokkuutta verrataan investoinnin laajuuteen. Pientä tehokkuuden parannusta ei lähetä hakemaan suurilla investoinneilla.

Kuva 1: Vantaalla on kehitetty jätteiden lajittelun mahdollistamiseen osana resurssiviisasta toimintaa. (Kuva: Vantaan aineistopankki, kuvaaja Sakari Manninen)

Raworthin (2018) mukaan resurssien järkevään käyttöön pitäisi paneutua siellä, missä niitä kulutetaan paljon. Ensinnäkin siirtymällä fossiilisista polttoaineista uusiutuviin energialähteisiin. Toiseksi kiertotaloudella ratkaistaan materiaalien läpivirtaus maapallon lähteiden ja nielujen kapasiteetin rajoissa tapahtuvaksi kiertovirtaukseksi. Kolmanneksi, vahvistetaan digitaalisten tuotteiden ja palvelujen mahdollistamaa aineetonta taloutta.

Resurssiviisauden haaste koskee yhteiskunnan kaikkia toimijoita; yrityksiä, julkisen sektorin toimijoita ja kotitalouksia. Eri toimijoilla on kuitenkin erilaiset keinovalikoimat käytössään. Kotitaloudet eivät voi valita käyttämäänsä energialähdettä kuin niistä vaihtoehtoista, joita markkinoilla on tarjolla. EU- ja valtiotasolla voidaan vaikuttaa näihin vaihtoehtoihin lainsäädännöllä ja erilaisilla insentiveillä. Toisaalta lainsäädännöllä ei juurikaan voida vaikuttaa kotitalouksien energiankulutustottumuksiin. Julkiselle sektorille onkin nähty olevan kolmiosainen rooli resurssiviisaan toiminnan edistämiseksi. Ensinnäkin, julkisen sektorin oma toiminta on resurssija säästävää. Toiseksi, julkinen sektori aktiivisesti mahdollistaa yritysten ja

kotitalouksien resurssiviisasta toimintaa luomalla toimintaa tukevia rakenteita ja poistamalla esteitä. Kolmanneksi julkinen sektori kannustaa ja tuuppaa kotitalouksia toimimaan resurssiviisaasti.

Julkisen sektorin toiminta on useiden reunaehtojen säätelyä. Kuntien ja kaupunkien toimintaa määrittelee pitkälle kuntalakiin kirjattujen tehtävien hoito. Tämä tuo toiminnalle taloudellisen viitekehyksen, jonka sisälle myös resurssiviisauden toimenpiteet täytyy mahtua. Erilaisissa kokeiluissa voidaan testata esimerkiksi kuntien palvelujen maksuttomuuden vaikutusta, mutta näiden toimintatapojen vakinaistaminen vaatii pidemmän prosessin. Resurssiviisailla toimenpiteillä on myös sosiaalinen näkökulma, niiden täytyy olla kuntalaisen hyvinvointia ja osallisuutta lisääviä. Muuttuakseen arjen toiminnaksi kotitalouksissa, resurssiviisaiden toimenpiteiden täytyy olla jäsenten keskuudessaan hyväksytyjä ja arkeen sovitettavissa. Holmberg & Hansenin (2011) mukaan kuluttajat eivät niinkään kaipaa lisää tietoa vaan käytännöllisiä ratkaisuja.

Tässä artikkelissa kaupungin toimijan roolia lähestytään kolmen casen kautta. Jyväskylä pilotoi resurssiviisaita toimintoja yhdessä Sitran kanssa ensimmäisenä vuonna 2013. Vantaa on ottanut kattavan resurssiviisauden tiekartan käyttöön vuonna 2018. Göteborgissa herättiin jälkitekollisten toimintatapojen kestävämmyyteen ja aloitettiin aktiivinen ympäristön kehittämisprojekti 1990-luvulla.

Jyväskylä pilotoi

Jyväskylän kaupunki etsi toimintamalleja kotitalouksien resurssiviisauden edistämiseksi Sitran ja Jyväskylän kaupungin hankkeessa vuonna 2013. Hankkeessa ideoitiin, kokeiltiin ja arvioitiin erilaisia kestävä kehityksen mukaisia kokeiluja. Kokeilujen vaikuttavuutta arviointiin erityisesti ekologisesta näkökulmasta, mutta kokeilujen sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset arviointiin myös. Kokeiltuja kohteita oli 14, vaikuttavimmat kokeillut toimenpiteet olivat ruokahävikin vähentäminen, veden kulutuksen tarkkailu (Vesipihi kerrostalo) ja energian käyttö valaistukseen (Viisaasti valaistu taloyhtiö).

Kaikki kokeilut arviointiin ekologisesta, taloudellisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta. Suurin osa kokeiluista toimenpiteistä sisälsi suoria ekologisia vaikutuksia. Esimerkiksi Led-valaistukseen siirtymisen laskettiin vähentäneen energiankulutusta valaistukseen kokeilutilassa 75%. Kokeilu vedenkäytön tarkkailusta laski 20 % vedenkulutusta. Monet kokeiluista olivat myös sosiaalisilla näkökulmilla mitattuna positiivisia, kokeilut synnyttivät yhteistyötä ja loivat erilaisia verkostoja. Kaikkien toimenpiteiden arvioitiin vaikuttaneen positiivisesti kestävä kehityksen haasteisiin. Toisaalta yksikään kokeiluista toimenpiteistä ei tuonut kaupungille suoria positiivisia taloudellisia vaikutuksia. (Mattinen et al. 2014.)

Vantaa käy edellä

Vantaan kaupunki laati resurssiviisauden tiekartan, jonka tavoitteena on, että vuonna 2030 Vantaalla ei ole päästöjä, jätettä eikä ylikulutusta. Näihin tavoitteisiin päästään neljän eri toimenpiteen avulla: 1) Energiantuotanto ei aiheuta ilmasto-päästöjä, energiankulutus on viisasta ja rakennukset ovat energiatehokkaita. 2) Yhdyskuntarakenne; tiivis kaupunkirakenne ja viheralueiden saavutettavuus sekä hiilineutraali liikkuminen ovat maankäytöllisiä keinoja tavoitteen saavuttamiseksi. 3) Kaupungin oma toiminta edistää ja toteuttaa kiertotaloutta ja jakamistalouden ratkaisut ovat osa palveluverkkoa. Julkisten hankintojen ja investointien kautta toteutettu resurssitehokkuus tukevat tavoitetta osaltaan. 4) Vastuullinen vantaalainen -otsikon alle on koottu toimenpiteitä, joilla tähdätään siihen, että vantaalainen elämäntapa on kestävä, perustuu hyvään luontosuhteeseen ja on ympäristövastuullista.

Resurssiviisaus vaatii monen toimijan yhteistyötä. Haastattelin tähän artikkeliin kolmen Vantaalla vaikuttavan asiantuntijan näkemyksiä haasteista, mahdollisuuksista sekä konkreettisista uusista toimintatavoista kaupungille ja kaupunkilaiselle. Taulukko 1 kokoaa heidän näkemyksiä.

Eri toimintavoilla on erilaiset tavoitteet. Kestävät tavat ja käytännöt arjessa ovat tärkeitä, koska ne tuovat abstraktin ja kaukaisen tavoitteen osaksi päivittäistä elämää. Valojen sammuttaminen rutiinina säästää sähköä suhteellisen vähän, mutta osaltaan kannustaa myös muihin ekologisiin valintoihin. Toisaalta kaupungin vuokratotaloyhtiö voi lämmitysratkaisullaan määritellä kokonaisen korttelin asukkaiden lämmityksen ympäristövaikutuksia. Tavoitteeseen pääsemiseksi kaikki keinot on otettava käyttöön.

Göteborg synnytti innovaatioekosysteemin

Göteborgin kaupungilla on historia raskaassa teollisuudessa. Alue on kuitenkin kehittynyt saastuttavan teollisuuden keskittymästä vihreämmäksi urbaaniksi kaupunkialueeksi. Samalla kaupunkiin on syntynyt ympäristöteknologian yritysclusteri. Kaupunki on myös aktiivisesti edistänyt innovaatioekosysteemien syntyä eri kehittämiskohteiden ympärille. Kehittämistoiminta alkoi Ympäristöprojektilla (Environmental Project) 1990 -luvulla. Tällöin eri kehitettiin ja implementoitiin eri toimenpiteitä mm. liikenteeseen, kaupunkisuunnitteluun ja kuluttajakasvatukseen. Innovaatioekosysteemi alkoi syntyä kaupungin omistamien yritysten ympärille (Göteborg Energi, The Port of Gothenburg, asuntoyhtiöt). Tämän jälkeen ekosysteemit ovat laajentuneet, erityisesti asumisen innovaatioiden ja ratkaisujen osalta. Tulokset näkyvät ilman laadussa ja kaatopaikkajätteen määrässä. Göteborgin rikkidioksidipäästöt ovat tippuneet vuoden 1979 tasosta 35 µg/m³ vuoden 2013 tasoon 1,5 µg/m³.

Taulukko 1. Eri asiantuntijoiden näkemykset vantaalaisista resurssiviisista toimintatavoista

	KAUPUNGIN NÄKÖKULMA ERITYISASiantuntija SALLA KOIVUSALO	KAUPUNGIN NÄKÖKULMA KIINTEISTÖJOHTAJA ANTTI KARI	KAUPUNKILAISEN NÄKÖKULMA KTAO MIRJA PAAKKI
1 ENERGiantuotanto	- VAV (KAUPUNGIN VUOKRA-TALOYHTIÖ) KOKEILEE ERILAISIA RATKAISUJA YHTEISTYÖSSÄ RAKENNUSYHTIÖIDEN KANSSA. ESIM. FIRAN JA QHEATIN KANSSA TOTEUTETAAN KORTTELI, JOSSA ASUNTOJEN LÄMMITYS TALVELLA JA JÄÄHDYTYKESÄLLÄ TAPAHTUU MAALÄMPÖTEKNOLOGIALLA.	- KONSERNIOHJAUKSELLA VOI VAIKUTTA VANTAA ENERGIAN TEKEMIIN RATKAISUIHIN - MYÖS MAAPOLIITTISELLA OHJAUKSELLA; KAAVAMÄÄRÄYKSILLÄ, VUOKRASOPIMUKSILLA JA KAUPPAKIRJOJEN EHDOLLA - TAVOITTEESEEN PÄÄSEMISEKSI PITÄÄ KÄYTTÄÄ KAIKKIA MAHDOLLISIA KEINOJA	- YKSITTÄINEN KOTITALOUS VOI VAIKUTTA VALINNOILLAAN ESIM. TUULISÄHKÖ TAI AURINKOPANEELIT. - KAIKKIEN ENERGIAYHTIÖIDEN SITOUTTAMINEN ILMASTONMUUTOKSEEN - KÄYTÄNNÖSSÄ ENERGIARATKAISUT RIIPPUVAT VALTION PÄÄTÖKSISTÄ.
2 YHDYSKUNTARAKENNE	- KAUPUNGIN KIINTEISTÖJEN TULISI 'KESKUSTELLA' KESKENÄÄN. ELI YHDEN KIINTEISTÖN TUOTTAMA ENERGIAA PITÄISI VOIDA HYÖDYNTÄÄ NAAPURIKIINTEISTÖSSÄ, VAIKKA NIIDEN JURIDINEN HALLINNOINTI ON ERI YHTIÖISSÄ	- LIIKKUMISESSA AKTIIVISEN KAUPUNKILAISEN ROOLI KOROSTUU - PANOSTUS KEVYEN LIIKENTEN VÄYLIIN - PANOSTUS JOUKKOLIIKENTEN VAIHTOPAIKKOIHIN - KAAVOITUKSELLA LUONTO KOTIOVELLE: VIHERYHTEYKSISTÄ JA PUISTOISTA HUOLEHTIMINEN - KAAVOITUKSEN VIHERTEHOKKUUS	- ENSISIJAISEKSI LIIKKUMISMUODOKSI KÄVELY TAI PYÖRÄILY, TOISSIJAISEKSI JOUKKOLIIKENNE. EI YKSITYSAUTOILULLE. - TEHOKKAIN, JOS JULKINEN LIIKENNE MAKSUTON. - VIHERTAISTOJEN JA LUONNON SÄILYTTÄMINEN SUUNNITTELUSSA
3 KULUTUS JA MATERIAALIT	- JÄTEMAKSUIILLA VOISI OHJATA MYÖS LAJITTELUJA JA KULUTTAMISTA - KOTITALOUSJÄTTEEN JA YRITYSJÄTTEEN ERILAISET KÄYTTÖTAVAT VOISIVAT TEHOSTAA LAJITTELUJA.	- KAUPUNGIN OMASSA TOIMINNASSA PITKÄJÄNTEISET KULUTUSVALINNAT - KIRJASTOT LAAJEMMIN JAKAMISTALouden PISTEIKSI. KIVISTÖN PILOTTI VUOKRAUSKONTISTA ESIMERKKI TOIMIVASTA MALLISTA	- KIERRÄTYSPISTEITÄ TIHEÄSTI JA HELPOSTI SAAVUTETTAVASTI.
4 VASTUULLINEN VANTAALAINEN	- RUOKAHÄVIKIN TORJUNTA EI VAADI AINA UUTTA TEKNOLOGIAA. ASUNTOYHTIÖT VOIVAT HYÖDYNTÄÄ WHATSAPPIA TAI FBTÄ TÄSSÄ. - ILMASTOYSTÄVÄLLISISTÄ TOIMINTATAVOISTA ON OLEMASSA PALJON TIETOA, MUTTA SEN LEVITTÄMINEN ON HAASTEELLISTA. NEUVONTA JA VALISTUS VAATIVAT AIKAA JA ERILAISIA TOTEUTUKSIA. - KAUPUNKILAISTEN TOISILTAAN OPPIMINEN ON VÄHÄN HYÖDYNNETTY MAHDOLLISUUS	- OLEMASSA OLEVIEN YMPÄRISTÖLASKUREIDEN (SITRA ELÄMÄNTAPATESTI, SYKE ILMASTODIEETTI) MUOKKAUS ERITYISESTI VANTAALAISILLE SOPIVIKSI, SEKÄ LISÄTEN NIIHIN HSL JA MUUT PAIKALLISET TOIMIJAT	- OMAN ASUNNON RAKENTAMISVAIHEESSA VOI PANOSTAA ENERGIATEHOKKUUTEEN. LÄMMITYSMAHDOLLISUUTENA MYÖS TAKKA. - ASUMISESSA VOI TOTUTELLA ALHaiseen HUONELÄMPÖÖN, VALOJEN SAMMUTTAMINEN JA NOPEAT SUIHKUT VÄHENTÄVÄT ENERGIANKULUTUSTA. - ILMASTOVIISAUTTA PYYKKÄYKSEEN: PESTÄÄN VAIN TÄYSIÄ KONEELLISIA JA YKSITTÄISET TAHRAT POISTETAAN MUUTEN. - KOULUJEN OPETUSSUUNNITELMISSA KULUTTAJA-, YMPÄRISTÖ- JA LUONTOKASVATUKSEN KOROSTAMINEN

Projektin onnistumisen edellytyksinä pidettiin mm. selkeää poliittista ohjausta, yhteistyötä paikallisten viranomaisten, yritysten ja korkeakoulujen kanssa, kaupungin omistamien yhtiöiden edelläkävijän roolia sekä investointeja suunnitteluun ja toimintaan sitouttamiseen. Eri ohjelmat ja Göteborgin alue ovat saaneet mukaan paljon investointeja. Ympäristöprojektin tavoitteet ulottuvat sekä alueen yritysten strategioihin (biokaasulla ja sähköllä toimivat kulkuvälineet) että korkeakoulujen ja yliopistojen toimintaan. Tällä hetkellä Göteborgin kaupunki on tuoteistanut ympäristöprojektin mukaisen toimintansa ja järjestää teemavierailuja halukkaille tutustujille. (Green Gothenburg, 2018.)

Yhteenvedo

Taulukkoon 2 on koottu edellä esiteltyjä toimenpiteitä Jyväskylän, Vantaan ja Göteborgin esimerkeistä.

Taulukko 2. Kolme case -kaupungin kestävän kehityksen mukaisia toimenpiteitä.

	JYVÄSKYLÄN & SITRAN KOKEILU	VANTAA	GÖTEBORG
ENERGIA-TUOTANTO	- VIISAASTI VALAISTU TALOYHTIÖ	- VANTAA ENERGIAN ENERGIALÄHDEVALINNAT - KIVIHIILESTÄ LUOPUMINEN - HUKKALÄMMÖN HYÖDYNTÄMINEN - ÖLJYLÄMMITTEISTEN KIIENTEISTÖJEN MUUNTAMINEN	- GÖTEBORG ENERGI - HUKKALÄMPÖÄ KAUKOLÄMPÖÖN - RENOVA JÄTEVOIMALA - GASENDAL BIOPOLTTOAINE-VOIMALA - CELCIUS-HANKE - GÅRDSTEN-AURINKOPANEELIT
LIIKKUMINEN	- 'KOKEILE EDES KERRAN' ILMAINEN JOUKKOLIIKENPÄIVÄ - LÄHIRUOKATAKSI - NAURETTAVAT MATKAT - PYÖRÄILYTAPAHTUMA	- SMART MR -HANKE - RUNKOLINJASTON KEHITTÄMINEN, PIKARAITIOTIET - KÄVELY- JA PYÖRÄILYTEIDEN KEHITTÄMINEN	- SÄHKÖBUSSIT - INNOVATIIVISET BUSSIPYSÄKIT - GATUBOLAGET, LIKKUMISMUOTOJEN OPTIMOINTI - NESTEKAASUN KÄYTTÖ POLTTOAINEENA
YHDYSKUNTA-SUUNNITTELU	- APPLIKAATIO MAANLÄJITYKSEEN - KLUBITALON YHTEISKÄYTTÖ	- MAANKÄYTÖN TIIVISTÄMINEN - LUONNON MONIMUOTOISUUDEN SÄILYTTÄMINEN	- HSB -ASUMISEN LIVING LAB - KVILLEBÄCKEN ASUNTOKORTTELISUUNNITTELU
KULUTUS JA MATERIAALIT	- YLIJÄÄMÄLOUNASRUUAN MYYNTI - VESIPIHI KERROSTALO - RESURSSIRINKI - KORJAUSTORI	- CIRCWASTE-HANKE - TILOJA MIKROYRITTÄJILLE - YHTEINEN RUOKAPÖYTÄ - VERKOSTO	- ALELYCKAN KIERRÄTYSPIISTO - CAMPUS LINDHOLMEN
VASTUULLINEN KAUPUNKILAINEN	- GREEN CARE -TAPAHTUMA - EKOAGENTIT TYÖPAJA - LÄHIAPU - MYYTINMURTAJAT	- EKOTUKITOIMINTA - EKOKOMPASSIN KÄYTTÖ - VIHREÄ LIPPU -OHJELMA KOULUISSA JA PÄIVÄKODEISSA	

Lähteet: Mattinen et al. 2014, Vantaan kaupunki, Green Gothenburg

Jyväskylässä Sitran kanssa toteutetut kokeilut tehtiin hyvin lyhyen ajan sisällä ja kokeilut jäivät pistemäisiksi. Suurempia strategisia muutoksia niissä ei tavoiteltu. Vantaalla Resurssiviisauden tiekartta otettiin käyttöön keväällä 2018. Koska kyseessä on tiekartta, konkreettisia jo valmiita toimenpiteitä oli siinä vähän. Göteborgissa ympäristöprojekti on ollut käynnissä jo useamman vuosikymmenen. Tämä näkyy selkeimmin siinä, että mukana on myös suuria ja syvälle kaupungin toimintaan ulottuvia ratkaisuja (liikennesuunnittelu, asuntokorttelien laajuiset living labit).

Kaikissa kolmessa kohteessa kuitenkin on yhteisiä piirteitä. Ensinnäkin ne rakentuivat eri osapuolten yhteistyölle. Vaikka kaupunki on ollut alkuunpanija sekä Jyväskylässä että Göteborgissa, lopullisessa toiminnassa olivat mukana myös elinkeinoelämä, järjestöt ja korkeakoulut. Vantaalla yhteistyö näkyi kestävässä kehitykseen painottuvissa hankkeissa (CIRCWASTE, Smart MR, Yhteinen ruokapöytä).

Toinen yhdistävä tekijä kolmen kaupungin toimenpiteissä on toteutusten moninaisuus. Kestävän kehityksen haastetta ei pyritäkään ratkaisemaan yhdellä tai kahdella toimenpiteellä, vaan tarvitaan erilaisia ja eri laajuisia. Osa toimenpiteistä on massiivisia (pikaraitiotie, biokaasuvoimala), osa taas hyvinkin paikallisia.

Johtopäätökset

Artikkeli ei valmistunutkaan ennen viittä. Ajattelin olevani kotona ajoissa ja laittavani spaghettiä ja tomaattikastiketta ruuaksi. Mutta en ehtinyt. Lähetin viestin perheen WhatsApp-ryhmään, ehtisikö joku toinen tehdä ruuan. Esikoinen lupasi. Kuudeksi kotiin.

Tämä artikkelin yhtenä lähtökohtana oli pohtia, miten kaupungit voivat kannustaa eri toimijoita kestävän kehityksen mukaisiin toimintatapoihin. Aineiston perusteella tähän ei ole olemassa vain muutamaa oikeaa tapaa. Jatkuva uudistuminen ja toimintamallien muutokset syntyvät kokeiluissa. (Ks. Sitra 2014). Kokeilut ovat sitä rikkaampia, mitä useampi niihin yhdessä osallistuu. Yhteistyön pitäisi näkyä kaupungin strategian tasolla asti hankkeina ja aktiivisina yhteistyöverkostoina.

Kuinka kokeiluista päästään kaupunkilaisten käyttäytymiseen vaikuttamiseen? Yksilöinä arvostamme arjen sujuvuutta ja haluamme päättää asioista itse. Se on vapautta tehdä itselle parhaita ratkaisuja (ks. Holmberg & Hansen 2011). Toiminnan vapautteen kuuluu aina myös sen vastuullisuus. Aina vastuullisin tapa ei ole tiedossa. Kestävän kehityksen haasteiden esillä pitäminen jää usein julkisen sektorin tehtäväksi. Yksilön vastuulle jää viestin vastaanottaminen ja toiminnan sopeuttaminen sen mukaisesti. Varsin usein emme kuitenkaan toimi parhaan tiedon mukaan. Tekemimmme päätöksiin vaikuttaa monet tekijät, tieto vain yhtenä. Toiminta on usein lyhytjänteistä ja suunnittelemattomuutta. Esimerkkinä yllä kuvattu

ruokailutilanne. Ruokaa tehdään, usein sitä jää yli. Ruokahävikin voisi jakaa, vaikkapa sitten taloyhtiön keskusteluryhmässä. Mutta siinä missä joustot ruokailun aikataulussa ja laajuudessa ovat perheelle helppoja, ulkopuoliselle ruokavieraalle – tai ylijäämäruuan noutajalle, joustot ovat mahdottomia. Tämä sama koskee liikku-
misen ratkaisuja. Ne tehdään usein lyhyellä suunnittelulla. Tällöin mitä enemmän operoijia päätöksenteossa on, sitä haasteellisemmaksi se muuttuu. Houkutus pysyä tutuissa vanhoissa rutiineissa on suuri.

Muutos kestäväan kehitykseen vaatii sen, että emme yritä korvata vanhoja tapoja hieman ekologisemmilla tavoilla vaan luomalla kokonaan uusia käytäntöjä. Tämä vaatii olemassa olevien tapojen tutkimista ja ymmärtämistä monitieteisesti, sen jälkeen uusien toimintatapojen luontia (Bibri & Krogstie 2017). Kaupungin resurssivii-
sautta on myös hyödyntää erilaisia yhteiskehittämisen muotoja ja ketteriä innovointitapoja (esim. Sprint-konsepti, Hirvikoski tässä julkaisussa). Pitkäjänteinen kehittä-
mistyö vaatii eri osapuolia yhdistäviä innovaatio- ja liiketoimintaekosysteemejä. Näiden ekosysteemien synnyttäminen onkin yksi tärkeimmistä resurssivii-
saan kaupungin tehtävistä.

Kuva 2. Vantaalla resurssivii-
sautta toteuttaa vuonna 2015 avattu jätevoimala.
Kuva: Vantaan Energia, kuvaaja Olli-Pekka Orpo

LÄHTEET

Bibri, S. & Krogstie, J. (2017). Smart sustainable cities of the future: An extensive interdisciplinary literature review. *Sustainable Cities and Society* (31): 183-212.

Euroopan komissio. (2011). Etenemissuunnitelma kohti resurssiteho-
kasta Eurooppaa. Viitattu 3.11.2018. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0571:FIN:FI:PDF>

Green Gothenburg. (2018a). Energy. Viitattu 5.11.2018 www.greengothenburg.se/media/1094/facts.energy.pdf
Green Gothenburg. (2018b). Urban Development. Viitattu 5.11.2018. www.greengothenburg.se/media/1095/facts.urban-development.pdf

Green Gothenburg. (2018c). Transport. Viitattu 5.11.2018. www.greengothenburg.se/media/1114/facts-transport-2016.pdf

Green Gothenburg. (2018d). Waste. Viitattu 5.11.2018. www.greengothenburg.se/media/1096/facts.waste.pdf

Holmberg, U. & Hansson, N. (2011). Skilled, sensitive and sustainable: The Swedish case. UNEP: Visions for change. Country Papers. Viitattu 5.11.2018. <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/WEBx0166xPA-VisionsForChange%20countrypapers.pdf>

Kankainen, L. (2018). Älyhälytys! Älykäs kaupunki on jo täällä. Kuntamarkkinat. Viitattu 14.9.2018. kuntamarkkinat.fi/blogit/alyhalytys-alykas-kaupunki-jo-taalla/

Mattinen, M. & Antikainen, R. & Salo, M. & Suomen ympäristökeskus. (2014). Jyväskylän resurssivii-
sailujen vaikutusarviointi sekä laajene-
misvaikutukset. Sitran selvityksiä 75. Viitattu 7.8.2018. <https://media.sitra.fi/2014/01/21155454/Selvityksia75.pdf>.

Raworth, K. (2018). Donitsitaloustiede. Seitsemän tapaa ajatella kuin 2000-luvun taloustieteilijä. Helsinki: Terra Cognita.

Vantaan kaupunki. (2018). Resurssivii-
sailuden tiekartta. Viitattu 3.11.2018. http://www.vantaa.fi/ins-tancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwstruc-ture/140089_Resurssivii-sailudenTiekartta-18.6.2018-final.pdf

Wikipedia. Resurssivii-
sailu. Viitattu 3.11.2018. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Resurssivii-sailu>

Julkaisemattomat lähteet

Kari, A. 2018. Kiinteistöjohtajan sähköpos-
tihaastattelu 8.11.2018. Vantaan kaupunki.

Niemi, R. 2018. Toimitusjohtajan haas-
tattelu 5.11.2018. Qheat OY, Vantaa.

Paakki, M. 2018. Kotitalousopettajan
sähköpostihaastattelu 5.9.2018. Vantaa.

Vuorisalo, S. 2018. Erityisasiantuntijan
haastattelu 7.8.2018. Vantaan kaupunki.

Soili Martikainen & Tiina Ranta

VARHAISKASVATUKSEN TURVALLISUUSJOHTAMISEN KEHITTÄMINEN KUNNAN JA AMMATTIKORKEAKOULUN YHTEISTYÖNÄ

Abstrakti

Yhteiskuntamme pienimmät jäsenet ovat oikeutettuja turvalliseen sekä viihtyisään kasvatus-, opetus- ja hoitoympäristöön. Jotta tähän päästään, edellyttää se kokonaisvaltaista, systemaattista ja hyvää turvallisuuden hallintaa. Turvallisuusjohtamisen periaatteet koskevat kaikkia organisaatiota varhaiskasvatusta unohtamatta. Artikkelissa kuvataan erään keski-suuren, Etelä-Suomessa sijaitsevan kunnan varhaiskasvatuksen turvallisuusjohtamisen kehittämishanketta yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa.

Johdanto

Varhaiskasvatuksella on tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä edistettäessä lasten kokonaisvaltaista kehitystä, oppimista, kasvua, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä syrjäytymisen ehkäisyä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on olla tukemassa myös huoltajien kasvatustyötä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14.) Turvallinen toimintaympäristö on varhaiskasvatuksen kivijalka. Se mahdollistaa lapsille turvalliset hoivan, kasvun ja kehityksen olosuhteet sekä varhaiskasvatuksen työntekijöille turvallisen työympäristön.

Turvallinen varhaiskasvatus mahdollistuu lapselle ja hoidosta vastaavalle työntekijälle silloin, kun eri kuntatoimijoiden, lasten ja heidän huoltajiensa, henkilöstön sekä myös muiden sidosryhmien turvallisuuteen liittyvät tarpeet huomioidaan kokonaisvaltaisesti. Varmaa on, että jokainen varhaiskasvatusta tarjoava kunta ja yksityinen palveluntuottaja haluavat tehdä työtä turvallisemman hoiva-, kasvu- ja työympäristön mahdollistamiseksi. Turvallisuus ei kuitenkaan synny ulkoistettuna tai sirpaleisena, vaan se edellyttää ennen kaikkea johdon sitoutumista, systemaattista ja tavoitteellista johtamista sekä ennen kaikkea saumatonta yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Turvallisuuden johtamiseen liittyy keskeisesti riskiperusteisuus, jonka kautta varmistetaan osaltaan toiminnan jatkuminen normaalioloissa, häiriötilanteissa sekä myös poikkeusoloissa. Organisaatioturvallisuus onkin määritelty tilaksi, jossa ihmisiin, ympäristöön, omaisuuteen, tietoon ja maineeseen kohdistuvat riskit ovat hallinnassa ja jossa vahingot ovat ehkäistynä ennalta (Lanne 2007, 12).

Kiinnostus varhaiskasvatuksen turvallisuusjohtamisen tason selvittämiseen syntyi koulutusorganisaatioiden turvallisuusjohtamista käsittelevän väitöstutkimuksen seurauksena. Tutkimustulosten mukaan sekä peruskoulujen että ammattikorkeakoulujen turvallisuusjohtaminen oli sirpaleista, eikä se täyttänyt vielä kokonaisvaltaisen, riskiperusteisen turvallisuusjohtamisen perustasoa (Martikainen 2016, 160). Kokonaisturvallisuuden viitekehyksestä tarkasteltuna varhaiskasvatuksen toimijoihin tai toimintaympäristöön Suomessa ei ole kohdistunut aiempaa tutkimusta. Turvallisuusjohtamisen periaatteet eivät ole alakohtaisia, joten samat vaatimukset koskevat niin peruskoulua kuin varhaiskasvatustakin. Tutkimukselle oli selkeä tarve, sillä varhaiskasvatuksen turvallisuustyö vaatii erityistä panostusta. Turvallisuuden hyvää hallintaa tarvitaan, jotta yhteiskuntamme pienimpien ja samalla myös haavoittuvimpien jäsenten oikeus turvalliseen ja viihtyisään hoitoympäristöön toteutuisi.

Turvallisuus perustarpeena ja -oikeutena

Turvallisuus on yksi ihmisen perustarpeista (Maslow 1943, 371, 374). Vaatimus tälle tulee Suomen perustuslaista (731/1999), jonka mukaan jokaisella henkilöllä on oikeus koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Turvallisuus onkin laaja käsite, jota voidaan määritellä monella eri tavalla ja useasta eri näkökulmasta. Koska turvallisuus on vahvasti myös tunne, voi yksilöiden turvallisuuskäsitteet erota toisistaan.

Myös sisäministeriö (2017, 6) korostaa turvallisuuden merkittävää roolia hyvinvoinnissa ja vakaassa yhteiskunnassamme. Turvallisuus tarkoittaa olosuhdetta, jossa ei esiinny vaaraa. Se on turvaa, suojautumista vaaraa vastaan, turvassa olemisen tila sekä kyky pitää tai tehdä jokin turvalliseksi. (Mäkinen 2007, 56; Kielitoimiston sanakirja 2006, 386.) Turvallisuutta vaarantavat teot voivat olla joko tahattomia tai tahallisia (Reniers, Cremer & Buytaert 2011, 1240; SFS-ISO 28000:2012, 11).

Varhaiskasvatuksella on yhteiskunnallisia tehtäviä, joiden vuoksi turvallisuus kytkeytyy myös yhteiskuntavastuuseen. Harmaala ja Jallinojan (2012) toteavat, että yhteiskuntavastuussa tarkastellaan organisaation ja yhteiskunnan välistä työnjakoa kansalaisten ja ympäristön hyvinvoinnin rakentamisessa. Juutisen (2016) mukaan yhteiskuntavastuun käsite pitää sisällään sosiaalisen vastuun, yritysvastuun sekä kestävä kehityksen hyödyntäen mahdollisuudet ja minimoiden riskit yhteiskunta ja sidosryhmät huomioiden. Yhteiskuntavastuu tarkoittaa lainsäädännön vaatimusten noudattamista, mutta myös vaatimuksia ylittävien toimien toteuttamista. Samalla vastataan sidosryhmien odotuksiin, luodaan uusia odotuksia ja parhaita käytäntöjä sekä saavutetaan kilpailuetua. (Juutinen 2016, 24–26; 28–29.) Varhaiskasvatuksen sidosryhmiä turvallisuuden näkökulmasta ovat muun muassa lapset huoltajineen, henkilöstö, omistajat, yhteistyökumppanit ja palveluntarjoajat.

Turvallisuusjohtaminen pohjautuu tunnistettuihin riskeihin

Lainsäädäntö antaa hyvän pohjan riskilähtöiselle turvallisuusjohtamiselle, jolloin riskien arviointi sekä turvallisuuskoulutus ja -perehdytys ovat tärkeässä roolissa turvallisuuden suotuisalle kehitykselle (Ranta & Martikainen 2017, 17). Riskienhallinnalla tarkoitetaan koordinoitua toimintaa, jonka avulla hallitaan organisaation riskejä ja jonka tehtävänä on tukea organisaation menestystä. Yksi tärkeä osa on turvallisuuden hallinta sekä negatiivisten riskien vaikutusten pienentäminen. (Hopkin 2010, 226; SFS-Opas 73:2009, 2; ISO/TR 31004:fi 2014, 20, 36; SFS-EN 31010:2013, 16, 18.) Turvallisuusjohtamisen tavoitteena onkin turvata varhaiskasvatusta tarjoavien yhteisöjen jäsenet, omaisuus, tieto, maine ja ympäristö onnettomuuksilta, vahingoilta ja rikoksilta sekä varmistaa ennalta toiminnan häiriöttömyys niin normaalin toiminnan aikana, häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissakin.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän kivijalkana on varhaiskasvatuslaki (540/2018), jota sovelletaan kunnan, kuntayhtymän sekä yksityisen palveluntuottajan järjestämään tai tuottamaan päiväkotitoimintaan ja perhepäivähoitoon. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsilla on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, jolloin turvallisuudesta huolehtiminen on yksi edellä mainittujen toimijoiden keskeisimmistä tehtävistä. Varhaiskasvatuksen kenttää koskee useita muitakin turvallisuuteen liittyviä lakeja, kuten esimerkiksi työturvallisuuslaki (738/2002), pelastuslaki (379/2011) ja kemikaalilaki (599/2013). Näissä määritellään turvallisuuden vähimmäistasosta ja samalla myös työntekijöille ja työnantajalle sekä oikeuksia että velvollisuuksia. (Martikainen & Ranta 2018, 40.) Myös kuntalaki (410/2015) velvoittaa kuntia varautumaan: niiden tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan

etukäteisvalmisteluin sekä muin toimenpitein varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa sekä häiriö- ja erityistilanteissa. Tavoitteena pitäisikin olla, että kunnissa varmistetaan edellä mainittujen suunnitelmien laadinnan rinnalla osaamista, jonka näkyy käytännössä todellisena ja koeltuna kykyä sekä valmiutena pystyä jatkamaan toimintaa kaikissa tilanteissa ja olosuhteissa. Tähän päästään, kun johto ymmärtää vastuunsa turvallisuudesta ja haluaa näin edistää sitä omilla toimillaan sekä esimerkillään. Samalla kaikille mahdollistetaan tasapuolisesti osallistuminen. Lisäksi edellytetään, että yhteisön jäsenet kokevat turvallisuuden tärkeäksi ja haluavat myös itse osallistua omalla panoksellaan turvallisen yhteisön rakentamiseen ja ylläpitämiseen. (Ranta & Martikainen 2018, 28.)

Elinkeinoelämän keskusliitto (2016) painottaa, että organisaation turvallisuus muodostuu toimitila- ja kiinteistöturvallisuudesta, väärinkäytösten ja poikkeamien hallinnasta, varautumisesta ja kriisinhallinnasta, pelastus-, henkilöstö-, tieto-, ympäristö- ja työturvallisuudesta sekä (palvelu)tuotannon ja toiminnan turvallisuudesta. Jokaisen varhaiskasvatustoimijan tehtävänä on huolehtia kaikista näistä turvallisuuden osa-alueista riskiperusteisesti, päämäärätietoisesti, tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti. Kaikkien organisaatioiden turvallisuuden hallintaan tarvitaan turvallisuusjohtamista, jonka avulla edistetään organisaation hyvinvointia. Se on jatkuva prosessi ja kiinteä osa organisaation järjestelmällistä johtamista, jossa tavoitteena on ihmisten, ympäristön, omaisuuden, tiedon ja maineen suojaaminen. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016; Lanne 2007, 12; Reiman & Oedewald 2008, 435.) Parhaimmillaan riskienhallinta onkin kokonaisvaltainen prosessi, jolloin riskejä johdetaan osana normaalia johtamista. (Hopkin 2010, 226, ISO/TR 31004:fi 2014, 26, 28; SFS-ISO 31000:2018,12; Suominen 2009, 163–164.)

Haaste johtamisessa syntyy siitä, että organisaation turvallisuus on dynaaminen tila; se ei ole vakaa, eikä myöskään pysyvä tila. Varhaiskasvatusta järjestävän tai siitä vastaavan toimijan tavoitteiden saavuttamiseksi ja toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi on tunnistettava ja käsiteltävä riskejä sekä käytettävä niihin erilaisia hallintakeinoja.

Varhaiskasvatuksen turvallisuusjohtamisen kehittäminen

Tutkimuksen tavoitteena oli kehittää erään keskisuuren, Etelä-Suomessa sijaitsevan kunnan varhaiskasvatuksen turvallisuusjohtamista yhdessä Laureaammattikorkeakoulun turvallisuusasiantuntijoiden kanssa. Ensimmäisenä tarkoituksena oli selvittää tarkasteltavan kunnan varhaiskasvatuksen turvallisuusjohtamisen nykytilan taso. Toiseksi tarkoituksena oli auttaa kyseisen kunnan varhaiskasvatuksen johtoa asettamaan turvallisuusjohtamiselle tavoitteet kolmen vuoden päähän sekä esittää niiden pohjalta kehittämistoimia kohdennettuina niin kunnalle, varhaiskasvatustyksikölle kuin myös päiväkodeille. Kolmanneksi tarkoituksena oli vielä selvittää, miten Asteri, konsultoiva auditointiprosessi, soveltui varhaiskasvatuksen turvallisuusjohtamisen tilan arviointiin, kun kohteen

tarkoituksena on lähteä kehittämään päiväkotien ja perhepäivähoitoa tarjoavien toimijoiden systemaattista turvallisuustyötä.

Tutkimuksen lähtökohdaksi oli laadullinen tutkimus ja tutkimusstrategiana tapaus-tutkimus. Tiedonkeruumenetelminä käytettiin auditointia sekä Asteria, konsultoi-vaa auditointiprosessia. Asterissa auditointi etenee helpoimmiksi todetuista turval-lisuuden kokonaisuuksista haastavampiin. Auditoidun organisaation jäseniä kan-nustetaan itse auditointitilanteessa ”ajattelemaan ja pohtimaan ääneen” sen sijaan, että he kiirehtisivät heti vastaamaan auditoidun esittämään kysymykseen. Asterissa auditointi voi käyttää tarvittaessa tukena mallidokumentteja, joilla voidaan aut-taa auditoidun kohdetta ymmärtämään turvallisuusjohtamisen vaatimukset sekä myös se, millä tavoin hyväksyttävä turvallisuuden taso voidaan tulevaisuudessa saavuttaa. (Martikainen 2016, 113–116.)

Turvallisuusjohtamisen tasoa arvioitiin Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen laa-timan, palkitun TUTOR-mallin avulla kahden Laurea-ammattikorkeakoulun tur-vallisuusasiantuntijan auditoina. Vaikka TUTOR-malli on kehitetty pelastus-viranomaisen käyttöön, se soveltuu aiemman tutkimuksen ja auditoidun kokemuksen mukaan hyvin myös kokonaisvaltaisen turvallisuusjohtamisen auditointiin. Arvioinnissa tarkasteltiin kahdeksaa eri turvallisuuden osa-alueita: hallinnollista johtamista, toiminnallisia riskejä, vaatimusten täyttymistä, turvallisuusdokumen-taatiota, kiinteistö- ja turvallisuustekniikkaa, turvallisuuskoulutusta, turvallisuus-viestintää sekä turvallisuusjohtamisen tuloksia ja vaikutuksia. Arviointiasteikkona oli 1 (heikko) – 2 (puutteellinen) – 3 (perustaso) – 4 (sitoutunut) – 5 (edelläkävijä). Arvioinnissa käytettiin kokonaislukuja ja niiden puolikkaita. Arvioinnin aikana johto teki itsearviointin organisaationsa turvallisuuden nykytilasta sekä asetti tur-vallisuustoiminnalleen tavoitetaso kolmen vuoden päähän. Tämän jälkeen audi-toijat antoivat oman arvionsa kohteesta. Turvallisuusjohtamisen taso määriteltiin laskemalla keskiarvo osa-alueiden tuloksista. (Keski-Uudenmaan pelastuslaitos 2012; Keski-Uudenmaan pelastuslaitos 2011, 2; STT Info. 2011). Tiedon analysointi-menetelmänä käytettiin sisällön analyysiä.

Varhaiskasvatuksen turvallisuuden tasosta ja sen kehittämisestä tutkimuksen tulosten valossa

Tutkimuksessa oli tarkoituksena selvittää, mikä oli tarkasteltavan kunnan varhais-kasvatuksen turvallisuusjohtamisen nykytilan taso. Saadun tuloksen perusteella kohteen turvallisuusjohtaminen oli vielä puutteellisella tasolla keskiarvon ollessa 2,4 (taulukko 1). Auditointi osoitti, että kyseessä olevan kunnan kasvatus- ja ope-tustoimen varhaiskasvatuksen tulosyksikössä oli jo tehty monipuolisesti turval-lisuustyötä. Tulosyksikön vahvuusiksi osoittautuivat turvallisuusjohtamisen

merkityksen ja vaikutuksen tiedostaminen sekä johdon sitoutuminen turvalli-suuden kehittämiseen. Samoin johdon turvallisuusjohtamisen itsearviointissa ja tavoitteiden asetannassa tuli esille hyvä ja realistinen ote. Osa turvallisuuteen liittyvistä asioista dokumentoitiin jo ja riskienarviointia oli tehty, vaikkei se vielä kattanut kaikkea toimintaa.

Varhaiskasvatuksen turvallisuusjohtamisen haasteena oli turvallisuusjohtami-sen sirpaleisuus. Sitä ei kunnan tasolta juurikaan ohjattu, eikä sille mahdollistettu riittäviä resursseja. Ymmärrys systemaattisesta, kokonaisvaltaisesta ja riskiperus-teisesta turvallisuusjohtamisesta ei ollut vielä saavuttanut varhaiskasvatuksen toimijoita. Turvallisuusperiaatteita ei vielä ollut tehty, eikä turvallisuusjohtami-sen suunnittelu ja ohjaus kattanut kokonaisvaltaisesti turvallisuuden kaikkia osa-alueita. Toistuva ja säännöllinen, turvallisuusasioita kokonaisvaltaisesti käsittelevä raportointi puuttui. Rutiinimaiset, sisäiset tarkastukset ja niiden dokumentointi oli vielä vajaata, vaikkakin tämä kokonaisuus oli jo tunnistettu kehittämiskohteeksi. Turvallisuuteen liittyvien sidosryhmien turvallisuustarpeiden ja -odotusten tun-nistamista sekä turvallisuusvastuiden määrittämistä ei ollut vielä toteutettu sidos-ryhmien kanssa riittävällä laajuudella.

Toiseksi tutkimuksessa oli tarkoituksena auttaa kohteen johtoa asettamaan turval-lisuusjohtamiselle tavoitteet kolmen vuoden päähän sekä esittää niiden pohjalta kehittämistoimia kohdennettuina niin kunnalle, varhaiskasvatustyksikölle kuin myös päiväkodeille. Vaikka tutkimustulosten mukaan turvallisuusjohtaminen oli vielä puutteellisella tasolla, alle tason 3, tunnistettiin kohteen jo toteuttaneen turvallisuutta kehittäviä toimia, kuten riskienarviointia ja turvallisuustyön doku-mentointia. Turvallisuuden kehittämiseen sitoutuneen johdon tukeminen turval-lisuusjohtamisen tavoitteiden asettamiseksi kolmen vuoden päähän oli mielekästä paitsi itse kohteelle niin samalla myös auditoiduille. Tavoitteiden asetanta tuki lisäksi se, että kohteella oli itsearviointissa hyvä, realistinen ote turvallisuusjohta-misen nykytasosta ja tulevasta kehittämisestä. Johdon tahtotilaksi muodostuikin maltillinen perustaso, taso 3, joka on tutkijoiden mukaan saavutettavissa esitetyn kehittämistoimenpitein.

Kolmanneksi tarkoituksena oli vielä selvittää, miten Asteri, konsultoiva auditointi-prosessi, soveltuu varhaiskasvatuksen turvallisuusjohtamisen tilan arviointiin, kun kohteen tavoitteena oli lähteä kehittämään päiväkotien ja perhepäivähoitoa tarjo-avien toimijoiden systemaattista turvallisuustyötä. Tämä toteutui hyvin, sillä Asteri soveltuu erinomaisesti kohteen turvallisuusjohtamisen tilan arviointiin. Auditoidun konsultoiva ote mahdollisti auditoidun kohteelle tilaisuuden oppia turvallisuus-johtamisesta jo itse auditointitilanteesta.

Tutkimuksen keskeiset tulokset on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 1. Turvallisuusjohtamisen tila, keskeiset kehittämiskohteet ja Asterin sovellettavuus

NYKYTILA	TULOKSET	
VARHAISKASVATUKSEN TURVALLISUUSJOHTAMISEN NYKYTILAN TASON SELVITTÄMINEN KOHTEESSA	VARHAISKASVATUKSEN TURVALLISUUSJOHTAMISEN TASO OLI VIISIPORTAISILLA ASTEIKOLLA 2,4 (PUUTTEELLINEN TASO)	<ul style="list-style-type: none"> VARHAISKASVATUKSEN JOHTO ON TIEDOSTANUT HYVIN TURVALLISUUSJOHTAMISEN TÄRKEYDEN VARHAISKASVATUKSEN JOHTO ON SITOUTUNUT KEHITTÄMÄÄN TURVALLISUUSJOHTAMISTA JA RISKIENHALLINTAA KOKONAISVALTAISESTI
TULEVA KEHITTÄMINEN	TULOKSET	
TURVALLISUUSJOHTAMISELLE ASETETUT TAVOITTEET KOLMEN VUODEN PÄÄHÄN SEKÄ NIIDEN POHJALTA ESITETYT KEHITTÄMISTOIMENPIDE-EHDOTUKSET KOHDENNETTUINA VARHAISKASVATUKSEKSIKÖLLE, PÄIVÄKODEILLE SEKÄ KUNNALLE	<p>VARHAISKASVATUKSEKSIKÖN KEHITTÄMISTOIMENPIDE-EHDOTUKSET</p> <ul style="list-style-type: none"> RISKIENHALLINTA OSAKSI KAIKKIA PROSESSEJA JA KATTAVAT RISKIEN ARVIOINNIT TURVALLISUUSPOLITIIKAN MÄÄRITTELY TURVALLISUUDEN RAPORTOINTIJÄRJESTELMÄN RAKENTAMINEN RIITTÄVIEN TURVALLISUUSTYÖN RESURSSIEN MAHDOLLISTAMINEN TURVALLISUUDEN SIDOSRYHMIEN TUNNISTAMINEN DOKUMENTOIDUSTI SÄÄNNÖLLISTEN TURVALLISUUSTARKASTUSTEN KÄYTTÖNOTTO TURVALLISUUSDOKUMENTAATION KEHITTÄMINEN RISKILÄHTÖINEN, TEHTÄVÄKOHTAINEN TURVALLISUUSKOULUTUSJÄRJESTELMÄ PROAKTIIVISEN TURVALLISUUSVIESTINNÄN KEHITTÄMINEN TURVALLISUUSJOHTAMISEN MITTARISTON LUOMINEN <p>PÄIVÄKOTIEN KEHITTÄMISTOIMENPIDE-EHDOTUKSET:</p> <ul style="list-style-type: none"> ARJEN TURVALLISUUSTYÖN TOTEUTTAMISEN VASTUUT KATTAVA JA JATKUVA RISKIENARVIOINTI OSAKSI KAIKKIA PROSESSEJA TURVALLISUUDEN RAPORTOINTIJÄRJESTELMÄN KÄYTTÖNOTTO TURVALLISUUSKOULUTUKSEN TOTEUTTAMINEN DOKUMENTOIDUSTI <p>KUNNAN KEHITTÄMISTOIMENPIDE-EHDOTUKSET:</p> <ul style="list-style-type: none"> TURVALLISUUSJOHTAMISEN YLEISET LINJAUKSET, RAPORTOINTIJÄRJESTELMÄ SEKÄ JATKUVA MITTAAMINEN RISKIENHALLINNAN KOKONAISVALTAINEN KEHITTÄMINEN KATTAVAN TURVALLISUUSTYÖN TOTEUTTAMISEKSI RIITTÄVÄT RESURSSIT 	
AUDITOINTIPROSESSI	TULOKSET	
ASTERIN, KONSULTOIVAN AUDITOINTIPROSESSIN MALLIN SOVELTUVUUS TURVALLISUUSJOHTAMISEN AUDITOINTIIN	ASTERI SOPII HYVIN VARHAISKASVATUKSEN TURVALLISUUSJOHTAMISEN AUDITOINTIIN	ASTERIN AVULLA JOHDON OLI MAHDOLLISTA YMMÄRTÄÄ OMAN TURVALLISUUSTYÖNSÄ NYKYTILA JA ASETTAA TURVALLISUUDEN KEHITTÄMISTAVOITTEENSA KOLMEN VUODEN PÄÄHÄN

Johtopäätökset

Tutkimus osoitti, että varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä on perusteltua toteuttaa systemaattista, ennakoivaa turvallisuusjohtamista. Sen avulla voidaan mahdollistaa turvalliset puitteet ja olosuhteet lasten hyvää kasvua sekä kehitystä tukemaan unohtamatta työntekijöiden oikeutta turvalliseen ja terveelliseen työympäristöön. Lisäksi tutkimus turvallisuusjohtamisen kehittämiseksi kunnan varhaiskasvatuksessa osoitti, että turvallisuuden nykytila oli varhaiskasvatuksessa puutteellista tasoa, toisin samaa tasoa kuin peruskouluissa tuoreen väitöstutkimuksen mukaan (Martikainen 2016, 127). Samoin tutkimus osoitti, että turvallisuustyötä voi ja pitää kehittää systemaattisesti myös varhaiskasvatuksen osalta.

Haasteeksi tunnistettiin turvallisuusjärjestelmän sirpaleisuus, kun sitä ei kunnan tasolta juurikaan ohjattu, eikä sille mahdollistettu riittäviä resursseja. Ymmärrys systemaattisesta, kokonaisvaltaisesta ja riskiperusteisesta turvallisuusjohtamisesta, jota toteutettaisiin yhteistyössä sidosryhmien kanssa, ei ollut vielä saavuttanut varhaiskasvatuksen toimijoita. Yksittäisten päiväkotien mahdollisuudet lähteä kehittämään omaa turvallisuustoimintaansa kohti kokonaisvaltaisuutta tunnistettiin haasteelliseksi ilman kunnan osoittamia linjauksia sekä tiedollista ja taloudellista tukea. Kun kunnassa halutaan toteuttaa suunnitelmallista ja hyvää, varhaiskasvatusta tukevaa turvallisuusjohtamisen kehittämistyötä, vaaditaan toimia niin kunnan, varhaiskasvatusyksikön kuin päiväkotienkin toimijoilta yhdessä ja erikseen. Kunnan tehtävänä on luoda kaikille kunnallisille toimijoille turvallisuusjärjestelmän ja riskienhallinnan periaatteet tavoitteineen sekä ottaa käyttöön toistuva ja säännöllinen turvallisuusasioita kokonaisvaltaisesti käsittelevä raportointi osana johtamisjärjestelmää. Turvallisuuden kokonaisvaltainen mittaaminen, seuranta ja analysointi kokonaiskuvan muodostamiseksi sekä turvallisuustoimintojen mittaus- ja seuranta tulosten hyödyntäminen toiminnan suunnittelussa, parantamisessa ja ennakoivan toiminnan tukena kuuluvat myös kunnan tehtäviin. Samoin turvallisuuskoulutustarpeiden kartoitus riskiperusteisesti ja koulutuksen järjestäminen ovat myös kunnan vastuulla. Lisäksi päiväkotien väestönsuojien ylläpitäminen, kiinteistö- ja turvallisuustekniikan kehittäminen sekä niiden toiminnan varmistaminen ovat kunnan tehtäviä.

Varhaiskasvatusyksikön tehtävänä on määrittää työtehtäväkohtaiset turvallisuus- ja vaatimukset sekä turvallisuusvastuut. Sen tehtävänä on ohjata myös päiväkotien riskienhallintaa ja turvallisuutta kehittävien ja ylläpitävien harjoitusten vaikuttavuutta, tiedottaa päiväkodeille turvallisuuteen liittyvistä yhteisistä asioista sekä kehittää yhteistyössä päiväkotien kanssa turvallisuuskansion ja muun turvallisuuteen liittyvän dokumentaation sisältöjä.

Päiväkotien tehtävänä on huolehtia arjen turvallisuudesta muun muassa tunnistamalla riskejä, tekemällä turvallisuutta kehittäviä ja ylläpitäviä harjoituksia sekä toteuttamalla turvakävelyitä ja omatoimisia turvallisuustarkastuksia. Ne huolehtivat lisäksi omien turvallisuuteen liittyvien dokumenttien ajantasaisuudesta

ja saatavuudesta sekä perehdyttävät työntekijöitään, sijaisiaan ja sidosryhmiään oman päiväkodin turvallisuusasioihin. Myös oma, proaktiivinen ja positiivinen turvallisuusviestintä on päiväkotien tehtävänä huoltajien ja muiden sidosryhmien suuntaan.

Tutkimuksessa havaittiin lisäksi, että yksittäisten päiväkotien ja muiden varhaiskasvatuspalveluilta tuottavien yksiköiden on mahdotonta lähteä kehittämään omaa turvallisuustoimintaansa kohti kokonaisvaltaisuutta ilman kunnan osoittamia linjauksia sekä tiedollista ja taloudellista tukea.

Tutkimus turvallisuusjohtamisen kehittämiseksi kuntatasolla osoitti, että turvallisuustyötä voi ja pitää kehittää systemaattisesti myös varhaiskasvatuksen osalta. Asteri, konsultoivan auditointiprosessin malli, soveltui erinomaisesti auditoitavan kohteen turvallisuustyön nykytilan tunnistamiseen kuin myös systemaattisten, priorisoitujen kehittämistavoitteiden asettamiseen valitulle kehittämissakselle. Tutkimus osoitti lisäksi, että Asterin avulla toteutettu arviointi mahdollistaa kyseessä olevan kunnan varhaiskasvatuksen toimijoille systemaattisen ja kustannustehokkaan polun turvallisuustyön kehittämiseksi. Se mahdollistaa myös keinot, joilla päästään pois sirpaleisesta, resurssipulasta kärsivästä ja yksikkökohtaisesta turvallisuustyöstä.

Saadun palautteen perusteella tutkitun kunnan varhaiskasvatus on jo hyödynnänyt turvallisuusjohtamisen auditointituloksia kehitystyössään myönteisin tuloksin. Varhaiskasvatuksen toimijat ovat myös aktiivisesti osallistuneet auditoinnin jälkeiseen koulutukseen. Esimerkiksi päiväkodinjohtajia, lastentarhanopettajia sekä varhaiskasvatuksen lastenhoitajia ja suunnittelijoita osallistui Laurea-ammattikorkeakoulun toteuttamaan, Opetushallituksen rahoittamaan Turvallinen, väkivallaton koulu -koulutukseen, jossa varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten toimijat kehittivät yhteistyössä oman organisaationsa turvallisuusjohtamista monipuolisten oppimistehtävien kautta.

Tässä tutkimuksessa käytettyä auditointia voidaankin vahvasti suositella varhaiskasvatuksen turvallisuuden kokonaisvaltaiseen, riskiperusteiseen kehittämiseen valtakunnallisesti. Mallissa yhdistyvät sekä kokonaisvaltaisen turvallisuusjohtamisen edut että tosiasialliset ja kentältä todetut niukat resurssit silloin, kun pienemällä panoksella on mahdollisuus saada aikaan enemmän.

Onkin helppo uskoa, että tulevaisuudessa myös Suomessa yhä useammat huoltajat tulevat valitsemaan lapselleen päivähoidon, joka pystyy uskottavasti näyttäytymään turvallisena hoiva-, kasvu- ja työympäristönä.

LÄHTEET

Elinkeinoelämän keskusliitto.

2016. Yritysturvallisuus. Viitattu 6.8.2018. <http://ek.fi/mita-teenme/tyoelama/yritysturvallisuus/>

Harmaala, M.-M. & Jallinoja, N. 2012. Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta. Helsinki: Sanoma Pro.

Hopkin, P. 2010. Fundamentals of Risk Management. Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management. London: Kogan Page.

ISO/TR 31004:fi. 2014. Riskienhallinta. Ohjeita standardin ISO 31000 soveltamisesta. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto.

Juutinen, S. 2016. Strategisen yritysvastuun käsikirja. Helsinki: Talentum Pro. Kemikaalilaki (599/2013). Viitattu 13.8.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130599>

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. 2011. Pelastusviranomaisen valvontasuunnitelman mukainen turvallisuustoiminnan riskienarviointimalli – TUTOR Max (suurasiakasversio). Etukäteen asiakkaalle toimitettava informaatioesite. Vantaa: Keski-Uudenmaan pelastuslaitos.

Kielitoimiston sanakirja. S-Ö. 2006. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Kuntalaki (410/2015). Viitattu 13.8.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>

Lanne, M. 2007. Yhteistyö turvallisuuden hallinnassa. Tutkimus sisäisen yhteistyön tarpeesta ja roolista suurten organisaatioiden turvallisuustoiminnassa. VTT Publications. 632. Espoo: VTT.

Martikainen, S. 2016. Development and Effect Analysis of the Asteri Consultative Auditing Process – Safety and Security Management in Educational Institutions. Acta Universitatis Lappeenrantaensis 691. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Martikainen S., Ranta T. 2018. Turvallisuus osana ammattikorkeakoulun yhteiskunnallista vastuuta. Kehittäjä, (3), p. 40-41, Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 06.10.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018100315633>

Maslow, A. H. 1943. A Theory of Human Motivation. Psychological Review, 50.

Mäkinen, K. 2007. Organisaation strategien kokonaisturvallisuus. Helsinki: Edita.

Pelastuslaki (379/2011). Viitattu 13.8.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Ranta, T. & Martikainen, S. 2017. Turvakävelen turvallinen koulu. Laurea Julkaisut 81. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 25.7.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-465-1>

Ranta T., Martikainen S. Eds. 2018. Opas radikalisaation ja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyyn sekä puuttumiseen oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Laurea Julkaisut 88. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 29.09.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-480-4>

Reiman, T. & Oedewald, P. 2008. Turvallisuuskriittiset organisaatiot: onnettomuudet, kulttuuri ja johtaminen. Helsinki: Edita.

Reniers, Cremer & Buytaert. 2011. Continuously and Simultaneously Optimizing an Organization's Safety and Security Culture and Climate: the Improvement Diamond for Excellence Achievement and Leadership in Safety & Security (IDEAL S&S) Model. Journal of Cleaner Production 19 (2011).

SFS-EN 31010: 2013. Riskien hallinta. Riskien arviointimenetelmät. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto.

SFS-ISO 28000:2012. Toimitusketjun turvallisuuden hallintajärjestelmät. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto.

SFS-ISO 31000:2018. Riskienhallinta. Ohjeet. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto.

SFS-Opas 73: 2011. Riskienhallinta. Sanasto. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto.

STT Info. 2011. OHTO-tuoteturvallisuuspalkinnot suomalaisille innovaatioille. Viitattu 6.9.2016. <https://www.sttinfo.fi/release?releaseId=51202>

Suomen perustuslaki (731/1999). Viitattu 13.8.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Suominen, A. 2009. Kokonaisvaltainen riskienhallinta yrityksen suojajärjestelmänä. Teoksessa Kuusela, H. & Ollikainen, R. (toim.) Riskit ja riskienhallinta. 2. painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino. s.148–169.

Työturvallisuuslaki (738/2002). Viitattu 13.8.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Varhaiskasvatusturvelaki (540/2018). Viitattu 13.8.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Viitattu 6.10.2018. https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Tuija Hirvikoski & Marilla Kortessalmi

LOPPUSANAT

Globalisoituvassa maailmassa paikallisuuden voima korostuu. Tulevaisuudessa alueet ja kaupungit ovat kehityksen edelläkävijöitä. Ne pystyvät tarjoamaan avoimia innovaatioympäristöjä eri toimijoille. Näiden avulla voidaan synnyttää vaikuttavampia palveluja, uutta liiketoimintaa ja työpaikkoja. Kansalaisten kaupungeissa eri osapuolten välinen vuorovaikutus tulee korostumaan. Näissä kaupunkilaisten kuuleminen ja osallistaminen on muuttunut vuorovaikutteiseksi dialogiksi. Kansalaisten vahva osallisuus yhteiskunnassa on sen kehittymisen ehdoton edellytys. Tämä tekee innovaatioekosysteemeistä kilpailukykyisiä ja investointeja houkuttelevia. Eri toimijoiden yhteistyö on tässä avainasemassa.

Tämän julkaisun artikkelit osoittavat, miten Laurea-ammattikorkeakoulun ja Uudenmaan kuntien yhteistyöllä saatu vaikuttavuutta, uusia toimintatapoja ja innovaatioita niin TKI-hankkeissa kuin erilaisissa opiskelijaprojekteissa. Yhteistyö on rikasta, monipuolista ja eri toimijoita yhdistävää.

Erilaisten toimijoiden tavoitteellinen yhteistyö, siis yhteiskehittäminen, näkyy julkaisun artikkeleissa eri näkökulmista. Yhteiskehittäminen voi olla yhteistyötä, jonka lopputuloksena syntyy erilaisia toimintatapoja (Meristö), menetelmiä ja konsepteja (Juujärvi & Lund & Salin) sekä verkostoja (Ruoslahti ja Uusitalo).

Eri toimijoiden välisen vuoropuhelun synnyttäminen ja rikastaminen ovat yhteiskehittämisessä keskeisessä roolissa. Vuoropuhelu lisää ymmärrystä eri

näkökulmista ja näin kehittää vaikuttavampia ratkaisuja vastata tulevaisuuden haasteisiin. Vuoropuhelu on lisäarvoa tuottavaa, vastakkainasettelu ei synnytä mitään. Julkaisussa Hirvikoski et al. artikkeli esittelee oivaltavasti, kuinka Sprint-konseptilla rakennettiin vuoropuhelua metropolialueiden ytimen ja äärialueiden eri toimijoiden välille. Artikkelissa kuvataan myös tiede- ja teknologiavetoisen sekä haaste- ja tarvelähtöisen kehittämisen toisiaan rikastuttavaa vuorovaikutusta.

Yhteiskehittäminen luo myös uudenlaisia vuorovaikutuksen kanavia ja malleja. Nämä lisäävät edellytyksiä osallistua kansalaisyhteiskuntaan ja näin vaikuttaa yhteiskunnalliseen kehitykseen. Rajoon artikkeli kuvaa hyvin opiskelijanäkemyksen huomioimisen tärkeyttä kaupunkisuunnittelussa. Komulaisen digiväyläopintoja kuvaava artikkeli avaa, miten ammattikorkeakoulun ja toisen asteen yhteistyöllä voidaan vahvistaa eri toimijoiden kapasiteettia osallistua.

Yhteiskehittämisellä tuodaan myös eri lähtökohtia yhteen. Perinteisesti innovaatio-toiminta on ollut uuden teknologian kehittämistä, jolloin ihminen on jäänyt usein sivuosaan. Yhteiskehittämisellä teknologiset innovaatiot nivoutuvat kuntalaisten arkeen, kuten Julinin Kalasataman hyvinvointiteknologian käyttöönottoa esittelevässä artikkelissa kuvataan. Toisaalta uutta teknologiaa voidaan hyödyntää myös yhteiskehittämisen prosessissa ja näin tuoda lisäarvoa jo vakiintuneisiin toimintamalleihin – esimerkkinä julkaisussa Halmeen artikkeli mäntsäläläisten kuulemisesta kaavoituksessa. Vellonen ja Söderholm kuvaavat omassa artikkelissaan hyvin uuden teknologian synnyttämän tarpeen ammatillisessa osaamisessa.

Yksi julkisen sektorin tehtävistä on luoda sellaisia toimintaympäristöjä, jotka mahdollistavat uusien innovaatioiden syntymistä ja käyttöönottoa, siten luoden uusia markkinoita ja työpaikkoja. Tämä asettaa julkiselle sektorille johtamis-haasteen; mistä tiedetään, mikä on oikea suunta edetä. Julkaisussa tiedolla johtamisen näkökulmia avataan Lönnqvistin artikkelissa. Korttesalmen artikkelissa avataan eri näkökulmia kestävän kehityksen tuomista haasteista kaupungille. Innovaatioekosysteemien synnyttäminen ja rikastaminen on yksi kaupungin tärkeimmistä tehtävistä ja mahdollisuuksista ilmastonmuutoksen torjunnassa.

Yhteiskunnan segregaatio haastaa myös kaupunkien toimintaa ja turvallisuutta. Tässä julkaisussa Martikainen ja Ranta avaavat näkökulmia varhaiskasvatuksen turvallisuusjohtamisen kehittämiseen. Meristön, Ruoslahden ja Laitisen artikkeli esittelee erilaisia toimintatapoja vastata segregatiohaasteeseen.

Tulevaisuudessa tarvitaan entistä enemmän kykyä lukea toimintaympäristön nopeita muutoksia. Vähintään yhtä tärkeää on niihin reagointi. Usein erilaiset hankkeet mahdollistavat sekä ennakkoinnin että ketterän reagoinnin. Haasteena hankkeissa kuitenkin on, että hankesuunnittelun rakentaminen nolasta on harvoin nopeaa, eikä ratkaisutkaan synny nopeasti. Tämän vuoksi yhteiskunnan eri toimijoiden jatkuva vuoropuhelu ja yhteistyö hankkeissa ja projekteissa on tärkeää.

Muutosten ennakointi vaatii systemaattista tutkimus- ja kehittämisenäkökulmaa. Tässä avoin tiede ja tutkimus sekä kansalaistiede luovat uusia toimintamalleja ja mahdollistavat Prime mover –toiminnan kautta disruption synnyn. Disruptiot muuttavat olennaisesti loppukäyttäjien ja markkinoiden toimintatapoja. Niiden avulla on mahdollista synnyttää uutta liiketoimintaa ja mielekkäitä työpaikkoja. Ennen kaikkea disruptiot usein tuottavat innovaatioita ja ratkaisuja myös ilmastonmuutoksen kaltaisiin viheliäisiin ongelmiin.

Resurssien niuketessa tuottavuutta parannetaan rakentamalla ja juurruttamalla uusia toimintamalleja. Esimerkiksi avoin tiede synnyttää vuorovaikutuksessa toimijoiden kanssa ja avointa dataa ja tuo tutkimustiedon kaikkien ulottuville ja käyttöön. Toimijoiden sisäinen kontrolli lisää tehtävän tutkimuksen laadukkuutta. Samoin avoin opetus turvaa opetuksen laadun ja mahdollistaa jatkuvan oppimisen ja osaamisvalmiuksien kehittämisen tutkintojen jälkeenkin.

Tämä julkaisu kokosi hyvin sen monipuolisen yhteistyön, mitä Laureassa on kunta-sektorin kanssa tehty. Tämä on kuitenkin vain pintaraapaisu kaikesta siitä toiminnasta, mitä koko ajan tehdään ja suunnitellaan. Kiitämme lämpimästi kaikkia kirjoittajia ja kutsumme teidät ja uudet kirjoittajat avaamaan kuntayhteistyötoimintaa myös tuleviin julkaisuihin!

KIRJOITTAJAT

Virpi Lund (kuvassa vasemmalla), KM, lehtori, Laurea-ammattikorkeakoulu. Hänen tutkimusintresseinään ovat asukkaiden toimijuus kaupunkikehittämisessä ja oppiminen yhteiskehittämisen prosessissa. Hän on väitöskirjatutkija kehittävä työntutkimuksen laitoksella Helsingin yliopistossa.

Soile Juujärvi (kuvassa keskellä), VTT, yliopettaja, Laurea-ammattikorkeakoulu, sosiaalipsykologian dosentti, Helsingin yliopisto. Hänen tutkimusintresseinään ovat yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja sosiaalietiikan kysymykset sekä osallistavan toimintatutkimuksen menetelmien kehittäminen.

Ossi Salin (kuvassa oikealla), YTT, yliopettaja, Laurea-ammattikorkeakoulu. Hänen tutkimusintresseinään ovat voimavaraistavien työtapojen ja strategioiden kehittäminen yksilö- ja yhteisötasoilla.

Yliopettaja **Tarja Meristö** on Turun kaupakorkeakoulussa tulevaisuuden tutkimuksesta v. 1991 väitellyt kauppatieteiden tohtori, joka toimii Laureassa yliopettajana vastuualueena hyvinvointi ja liiketoimintaosaaminen. Tarja vetää Laureassa Lohjan kampuksella tulevaisuudentutkimusryhmää FuturesLab CoFi. Tarja rakentaa tulevaisuusskenaarioita yhdessä avainkumppanien kanssa, seuraa heikkoja signaaleja, etsii viljejä kortteja ja vetää tulevaisuustyöpajoja myös visioivista konsepteista, palvelumuotoilusta ja minitrendeistä. Tarjan motto on jo viidellä vuosikymmenellä ollut ”maailman pelastamisesta kannattava bisnes”.

Kari Halme, KTM, toimii lehtorina Laurea-ammattikorkeakoulun liiketalouden tutkinnoissa. Hänen työnsä on yli kymmenen vuoden ajan pohjautunut projektiperustaiseen oppimiseen, jonka puitteissa Kari on toteuttanut useita kymmeniä projekteja yhteistyössä Uudenmaan kuntien kanssa. Hänen keskeisiä osaamisalueitaan ovat tiedolla johtaminen, tilastolliset menetelmät ja paikkatietoanalyysit.

Mikko Julin on toiminut fysioterapian lehtorina ja tällä hetkellä TKI-yksikössä yhteensä yli 20 vuotta. Julin on erityisesti kiinnostunut ihmisten fyysisestä aktiivisuudesta ja inaktiivisuudesta, sekä teknologian mahdollisuuksista edistää aktiivisuutta.

Tuija Hirvikoski työskentelee johtajana Laurea-ammattikorkeakoulussa. Hän on myös Euroopan komission Open Science Policy Platformin jäsen. Aiemmin hän on toiminut mm. Keravan kauppaoppilaitoksen rehtorina, Laurea-ammattikorkeakoulun Keski- ja Pohjois-Uudenmaan aluerehtorina, ENoLLin Presidenttinä ja eurooppalaisen Horizon 2020 -rahoitusohjelman vaikuttavuutta arvioineen ryhmän jäsenenä. Hirvikoski on vastaanottanut OISPG:n Innovation Luminary Awardin parhaasta innovaatioalustakehitystyöstä.

Kaisla Saastamoinen on Laurean palvelujen asiakaskeskeisen kehittämisen YAMK-koulutusohjelmasta valmistuva opiskelija. Hän toimi projektityöntekijänä vuoden 2017 Digital Wellbeing Sprintissä vastaten sen suunnittelusta ja toteutuksesta. Hän on erityisesti kiinnostunut ihmiskeskeisestä kehittämisestä ja monialaisen yhteiskehittämisen mahdollisuuksista aluekehitysyhteistyössä.

Eija Söderlund (TtM, Sh) työskentelee Laurea-ammattikorkeakoulussa Tikkurilan kampuksella hoitotyön lehtorina. Hänen opetustehtäviin kuuluu erityisesti mielenterveys-, kriisi- ja päihdehoitotyö sekä hoitotyön johtaminen. Söderlund on mukana TEKNO -terveys- ja hyvinvointiteknologiaosaaminen sujuvaksi hankkeessa koulutuksien suunnittelijana.

Marja Vellonen (TtM, Th, Sh) työskentelee hoitotyön ja terveydenhoitotyön lehtorina Laurea-ammattikorkeakoulussa Tikkurilan kampuksella. Hänen opetustehtäviinsä kuuluu erityisesti perusterveydenhuoltoon liittyvät opintokokonaisuudet ja ulkoiset koulutukset.

Kati Komulainen on intohimoinen kehittäjä ja koulutuksen puolesta puhuja, koska koulutuksella rakennetaan parempaa huomista. Komulaisen työ Laurean korkeakouluyksikön johtajana antaa huikeat mahdollisuudet olla edistämässä alueen hyvinvointia. Yhteistyössä on voimaa!

Harri Ruoslahti on vuodesta 2009 Laurea-ammattikorkeakoulussa työskentelevä turvallisuuden ja riskienhallinnan lehtori joka jakaa aikaansa opetuksen, hanke- ja aluekehitystoiminnan välillä.

Tero Uusitalo, Liiketalouden Lehtori, MMM, toimii Laureassa liiketalouden projektien ohjaajana sekä tutkintovastaavana. Hänen työhönsä kuuluu monipuolisesti yritysten, yhteisöjen ja kuntien yhteistyöhankkeiden opiskelijatiimien ohjausta sekä tutkinnon kehittämistä.

Ainomaija Rajoo on koulutukseltaan filosofian maisteri. Hän työskentelee asiantuntijana Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijakunta Laureamkossa vastuullaan opiskelijoiden edunvalvonta. Työ sisältää opiskelijoiden etujen ajamista niin Laureassa, kampuskaupungeissa kuin valtakunnallisesti. Keskeisimpiä työtehtäviä ovat opiskelijoiden tuki ja neuvonta, opiskeluhuvinvoinnin edistäminen ja koulutuksen kehittäminen, opiskelijoiden etujen ajaminen kaupunkipolitiikassa ja valtakunnan tasolla.

Henrik Lönnqvist, Tkt, VTM, toimii tutkimuspäällikkönä Vantaan kaupungin taloussuunnittelun tulosalueella. Hänen tutkimusteemat liittyvät kaupunkitalouteen ja elinkeinopolitiikkaan sekä asuntomarkkinoihin ja kaupunkirakenteen kehitykseen.

Jukka Laitinen toimii hankeasiantuntijana Laurea-ammattikorkeakoulun FuturesLab CoFi -tutkimusryhmässä. Hän on työskennellyt monissa tulevaisuus- ja ennakointihankkeissa, joiden teemat ovat liittyneet mm. kestävään kehitykseen, hyvinvointiin ja liiketoiminnan kehittämiseen. Tällä hetkellä Laitinen toimii projektipäällikkönä vesihuollon tulevaisuuteen liittyvässä KEHÄ-hankkeessa sekä työterveyshuollon tulevaisuutta kartoittavassa TYÖKE-hankkeessa.

Marilla Kortesalmi on liiketalouden lehtori Laureassa. Hän on tehnyt kuntien kanssa yhteistyötä monien toimialojen kanssa ja lukuisissa projekteissa. Hän suhtautuu intohimoisesti kaupunkikehittämiseen ja yhdessä oppimiseen.

Tiina Ranta toimii Laurea-ammattikorkeakoulun turvallisuusjohtajana. Hän on toiminut useassa eri hankkeessa ja työryhmässä koulutusorganisaatioiden turvallisuusjohtamisen ja riskienhallinnan asiantuntijana sekä kehittäjänä. Hän toimii myös monessa turvallisuusjohtamista kehittävässä verkostossa, joista merkittävimpana pitää Ammattikorkeakoulujen turvallisuusverkostoa ja sen puheenjohtajuutta.

Soili Martikainen, TkT, toimii Laurea-ammattikorkeakoulussa turvallisuuden ja riskienhallinnan lehtorina. Hänen tutkimusintressinään on varhaiskasvatuksen, oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen turvallisuusjohtaminen.

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Marilla Kortesalmi & Tuija Hirvikoski (toim.)

TULEVAISUUS TEHDÄÄN YHDESSÄ KEHITTÄMÄLLÄ -

TEKNOLOGIAA JA OSALLISTAMISTA KUNTIEN MURROKSESSA

Globalisoituvassa maailmassa paikallisen elinvoimaisuuden merkitys korostuu. Tulevaisuudessa alueet ja kaupungit ovat kehityksen edelläkävijöitä. Ne pystyvät tarjoamaan avoimia innovaatioympäristöjä eri toimijoille. Näiden avulla syntyy vaikuttavampia palveluja, uutta liiketoimintaa ja työpaikkoja. Innovaatioympäristöt synnyttävät myös sellaista osaamista ja uusia toimintatapoja, joiden avulla voidaan vastata muutoksen haasteisiin ja ilmastonmuutoksen kaltaisiin viheliäisiin ongelmiin.

Eri toimijoiden välinen vuorovaikutus ja tavoitteellinen yhteistyö, yhteiskehittäminen, on tässä avainasemassa. Ammattikorkeakouluille kirjattu aluekehitystehtävä onkin ollut kansallisesti merkittävä päätös. Alueiden kehittäminen näkyy ammattikorkeakouluissa niin hanketyössä kuin opetuksen pedagogisissa ratkaisuuissa. Kampusverkoston koko Uudellemaalle rakentaneelle Laurea-ammattikorkeakoululle aluekehitystehtävä oli erityisen luonteva. Tämän julkaisun artikkelit osoittavat, miten Laurea-ammattikorkeakoulun ja Uudenmaan kuntien yhteistyöllä on saatu vaikutavuutta, uusia toimintatapoja ja innovaatioita niin TKI-hankkeissa kuin erilaisissa opiskelijaprojekteissa.